ORTAOKUL

DİN KÜLTÜRÜ VE AHLAK BİLGİSİ

7. SINIF

ORTAOKUL

DİN KÜLTÜRÜ VE AHLAK BİLGİSİ

7. SINIF

YAZARLAR

Ayşe MACİT
Dilek MENKÜÇ
Dilek TÜRK SOYDAŞ
Nezihi Mustafa PESEN
Sümeyye KIRMAN

HAZIRLAYANLAR

EDİTÖR
Veli KARATAŞ

DİL UZMANI
Ahmet POLAT

GÖRSEL TASARIM UZMANLARI
İzzettin Yılmaz BAŞKAR
Veysel KUBAT

İSTİKLÂL MARŞI

Korkma, sönmez bu şafaklarda yüzen al sancak;
Sönmeden yurdumun üstünde tüten en son ocak.
O benim milletimin yıldızıdır, parlayacak;
O benimdir, o benim milletimindir ancak.

Çatma, kurban olayım, çehreni ey nazlı hilâl!
Kahraman ırkıma bir gül! Ne bu şiddet, bu celâl?
Sana olmaz dökülen kanlarımız sonra helâl.
Hakkıdır Hakk'a tapan milletimin istiklâl.

Ben ezelden beridir hür yaşadım, hür yaşarım.
Hangi çılgın bana zincir vuracakmış? Şaşarım!
Kükremiş sel gibiyim, bendimi çiğner, aşarım.
Yırtarım dağları, enginlere sığmam, taşarım.

Garbın âfâkını sarmışsa çelik zırhlı duvar,
Benim iman dolu göğsüm gibi serhaddim var.
Ulusun, korkma! Nasıl böyle bir imanı boğar,
Medeniyyet dediğin tek dişi kalmış canavar?

Arkadaş, yurduma alçakları uğratma sakın;
Siper et gövdeni, dursun bu hayâsızca akın.
Doğacaktır sana va'dettiği günler Hakk'ın;
Kim bilir, belki yarın, belki yarından da yakın

Bastığın yerleri toprak diyerek geçme, tanı:
Düşün altındaki binlerce kefensiz yatanı.
Sen şehit oğlusun, incitme, yazıktır, atanı:
Verme, dünyaları alsan da bu cennet vatanı.

Kim bu cennet vatanın uğruna olmaz ki feda?
Şüheda fışkıracak toprağı sıksan, şüheda!
Cânı, cânânı, bütün varımı alsın da Huda,
Etmesin tek vatanımdan beni dünyada cüda.

Ruhumun senden İlâhî, şudur ancak emeli:
Değmesin mabedimin göğsüne nâmahrem eli.
Bu ezanlar -ki şehadetleri dinin temeli-
Ebedî yurdumun üstünde benim inlemeli.

O zaman vecd ile bin secde eder -varsa- taşım,
Her cerîhamdan İlâhî, boşanıp kanlı yaşım,
Fışkırır ruh-ı mücerret gibi yerden na'şım;
O zaman yükselerek arşa değer belki başım.

Dalgalan sen de şafaklar gibi ey şanlı hilâl!
Olsun artık dökülen kanlarımın hepsi helâl.
Ebediyyen sana yok, ırkıma yok izmihlâl;
Hakkıdır hür yaşamış bayrağımın hürriyyet;
Hakkıdır Hakk'a tapan milletimin istiklâl!

Mehmet Âkif Ersoy

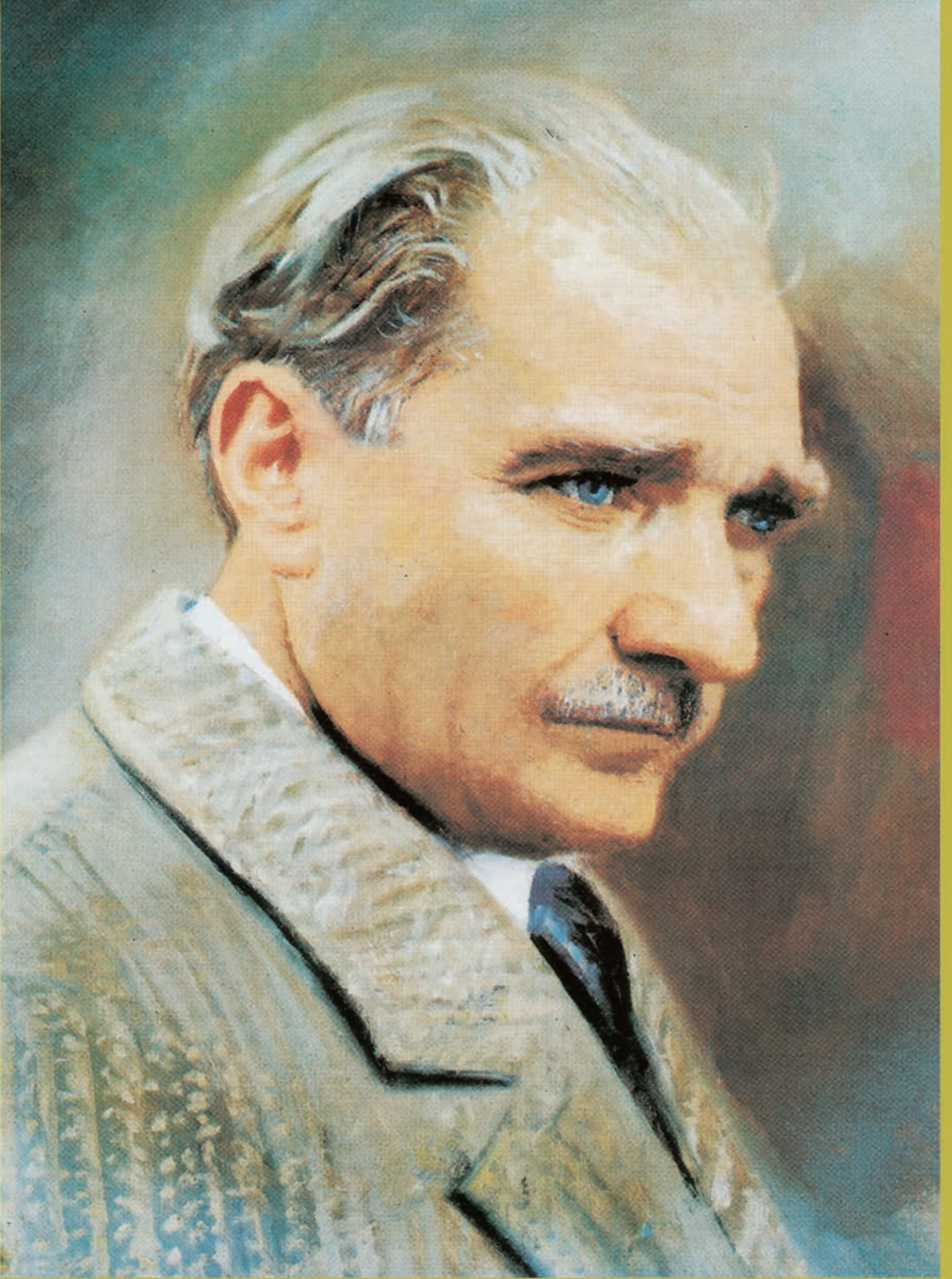
GENÇLİĞE HİTABE

Ey Türk gençliği! Birinci vazifen, Türk istiklâlini, Türk Cumhuriyetini, ilelebet muhafaza ve müdafaa etmektir.

Mevcudiyetinin ve istikbalinin yegâne temeli budur. Bu temel, senin en kıymetli hazinendir. İstikbalde dahi, seni bu hazineden mahrum etmek isteyecek dâhilî ve hâricî bedhahların olacaktır. Bir gün, istiklâl ve cumhuriyeti müdafaa mecburiyetine düşersen, vazifeye atılmak için, içinde bulunacağın vaziyetin imkân ve şeraitini düşünmeyeceksin! Bu imkân ve şerait, çok namüsait bir mahiyette tezahür edebilir. İstiklâl ve cumhuriyetine kastedecek düşmanlar, bütün dünyada emsali görülmemiş bir galibiyetin mümessili olabilirler. Cebren ve hile ile aziz vatanın bütün kaleleri zapt edilmiş, bütün tersanelerine girilmiş, bütün orduları dağıtılmış ve memleketin her köşesi bilfiil işgal edilmiş olabilir. Bütün bu şeraitten daha elîm ve daha vahim olmak üzere, memleketin dâhilinde iktidara sahip olanlar gaflet ve dalâlet ve hattâ hıyanet içinde bulunabilirler. Hattâ bu iktidar sahipleri şahsî menfaatlerini, müstevlîlerin siyasî emelleriyle tevhit edebilirler. Millet, fakr u zaruret içinde harap ve bîtap düşmüş olabilir.

Ey Türk istikbalinin evlâdı! İşte, bu ahval ve şerait içinde dahi vazifen, Türk istiklâl ve cumhuriyetini kurtarmaktır. Muhtaç olduğun kudret, damarlarındaki asil kanda mevcuttur.

Mustafa Kemal Atatürk

MUSTAFA KEMAL ATATÜRK

İÇİNDEKİLER

ORGANİZASYON ŞEMASI

Ünite kapağı

1. ÜNİTE

MELEK VE AHİRET İNANCI

Ünitemize Hazırlanalım

1. Melekler hakkında bildiklerinizi defterinize yazınız.
2. Meleklere iman eden bir kişinin hayatında neden olumlu değişiklikler olması beklenir? Görüşlerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.
3. Kıyamet, mahşer ve mizan kavramlarının anlamlarını sözlüklerden bularak defterinize yazınız.
4. Ahirete iman etmek, insanların dünyadaki hayatını nasıl etkiler? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.
5. Yeniden dirileceğine inanan bir insanla inanmayan bir insanın hayata bakışlarını karşılaştırınız.

Kavramlar : Âlem, gayb, melek, cin, şeytan, ahiret

Ünite başlığı

Ünite adı

Hazırlık soruları

Kavramlar

Motivasyon sorusu

Ünite metni

Etkinlik kutusu

Değerlendirme soruları:
(Açık uçlu
Çoktan seçmeli
Boşluk doldurma
Doğru/Yanlış)

Sözlük
Kitabınızda geçen belli başlı kavramların anlamlarına buradan kolayca ulaşabilirsiniz.

Kaynakça
Kitabınız hazırlanırken faydalanılan belli başlı kaynakların listesi

ETKİNLİK KUTULARI

ARAŞTIRALIM	BİL BAKALIM	BİLGİ KUTUSU	BİLİYOR MUSUNUZ?
BULALIM	DEĞERLENDİRELİM	DÜŞÜNELİM	HATIRLAYALIM
KARŞILAŞTIRALIM	KONUŞALIM	LİSTELEYELİM	NOT EDELİM
OKUYALIM	OYUN OYNAYALIM	PAYLAŞALIM	TAMAMLAYALIM
TARTIŞALIM	YAZALIM	YORUMLAYALIM	

Kitabınızda işlenen konunun daha iyi anlaşılmasına katkı sağlayacak çeşitli etkinlikler yer almaktadır.

KISALTMALAR

a.s.	: Aleyhisselam	Hz.	: hazreti
b.	: bin / binti	md.	: madde
bk.	: bakınız	MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
C	: cilt	r.a.	: Radiyallâhu anh / anhâ
c.c.	: Celle celâluhû	s.	: sayfa
çev.	: çeviren	s.a.v.	: Sallallahu aleyhi ve sellem
ed.	: editör	TDV	: Türkiye Diyanet Vakfı
haz.	: hazırlayan		

Görsel 1

1. ÜNİTE

MELEK VE AHİRET İNANCI

Ünitemize Hazırlanalım

1. Melekler hakkında bildiklerinizi defterinize yazınız.

2. Meleklere iman eden bir kişinin hayatında neden olumlu değişiklikler olması beklenir? Görüşlerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

3. Kıyamet, mahşer ve mizan kavramlarının anlamlarını sözlüklerden bularak defterinize yazınız.

4. Ahirete iman etmek, insanların dünyadaki hayatını nasıl etkiler? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

5. Yeniden dirileceğine inanan bir insanla inanmayan bir insanın hayata bakışlarını karşılaştırınız.

Kavramlar : Âlem, gayb, melek, cin, şeytan, ahiret

1. Görülen ve Görülemeyen Varlıklar

Size göre geceleri gördüğümüz yıldızlar gündüz vakti neden görünmez?

Çevremize şöyle bir göz gezdirdiğimizde ne kadar zengin bir varlık aleminde yaşadığımızın farkına varırız. Bu varlıklardan bazılarını doğrudan görür ve duyu organlarımızla algılarız. Fakat bazı varlıkları görebilmek için özel olarak tasarlanmış araçlara ihtiyaç duyarız. Dağları, ağaçları, çiçekleri, bazı hayvanları bakar bakmaz görürüz. Çok hızlı hareket eden ve tedbirli davranan, kendini kamufle eden hayvanları görmek epey zordur. Kendini toprak altına gizlemiş küçücük hayvanları, hücreleri, atomları ve kızılötesi ışınları doğrudan göremeyiz.

Dünyadan milyonlarca kilometre uzaklıkta bulunan gezegenleri ve yıldızları da çıplak gözle görmemiz mümkün değildir. Demek ki hem çok küçük varlıkları hem de çok büyük olduğu halde uzayın derinliklerinde yer alan varlıkları göremeyiz. Bazı sesleri kulaklarımız duymasına rağmen bazılarını algılamak birtakım aletler sayesinde gerçekleşir. Diğer bazı sesleri duymamız ise mümkün değildir. Öyleyse insandaki bütün duyu organlarının sınırlı bir kapasitesi vardır.

Varlıklar âlemini üç grupta inceleyebiliriz:

- Duyu organlarımızla algılayabildiğimiz varlıklar.(Ağaç, kitap, insan vb.)
- Özel aletlerle algılayabildiğimiz varlıklar.(Teleskopla görülebilen gök cisimleri ve mikroskopla görülebilen mikro organizmalar vb.)
- Ancak Allah'ın (c.c.)* haber vermesi sonucu bildiğimiz ruhani varlıklar. (Melek, cin, şeytan, ahiret vb.)

Görülmeyen ruhanî varlıklar üç grupta ele alınabilir. Bunlar; melek, cin ve şeytandır. **Melek**; Yüce Allah'ın nurdan yaratıp çeşitli işlerde görevlendirdiği, gözle görülmeyen varlıklara verilen isimdir.[1] **Cin;** Yüce Allah'ın ateşten yarattığı, akıl ve irade sahibi olup gözle görülmeyen varlıklara denir.[2] **Şeytan** ise ateşten yaratılan ve Yüce Allah'ın emrine karşı geldiği için ilahi rahmetten kovulan asi ve kibirli varlığa verilen isimdir. Bu isim aynı zamanda cinlerin inkârcıları için de kullanılır.[3]

Görsel 2. Bazı varlıkları ancak özel aygıtlarla algılayabiliriz.

* Celle celâluhû: Yüceler yücesi.
1 bk. MEB Dinî Terimler Sözlüğü, s. 306.
2 bk. MEB Dinî Terimler Sözlüğü, s. 67.
3 bk. MEB Dinî Terimler Sözlüğü, s. 449.

2. Melekler ve Özellikleri

Şimdiye kadar en çok duyduğunuz melek ismi hangisidir?

Allah'ın (c.c.) haber verdiği varlıklardan olan melekler duyu organlarıyla algılanamazlar. Ancak Müslümanlar onların varlığını kabul eder. Çünkü bu nuranî ve ruhanî varlıklara inanmak imanın altı şartından biridir. Kur'an-ı Kerim'deki pek çok ayette meleklerin varlığından ve özelliklerinden bahsedilir.[4] Ayrıca onların varlıklarına iman edilmesi gerektiği de şöyle bildirilir: **"Peygamber, Rabbinden kendisine indirilene iman etti, mü'minler de (iman ettiler). Her biri; Allah'a, meleklerine, kitaplarına ve peygamberlerine iman ettiler ve şöyle dediler: 'Onun peygamberlerinden hiçbirini (diğerinden) ayırt etmeyiz.' Şöyle de dediler: 'İşittik ve itaat ettik. Ey Rabbimiz! Senden affını dileriz. Sonunda dönüş yalnız sanadır."**[5]

Allah (c.c.), gözlerimizi melekleri görecek yetenekte yaratmamış fakat onlara iman edilmesini emretmiştir. Sayısını yalnız Allah'ın (c.c.) bildiği meleklerin bazılarının isim ve görevleri Kur'an-ı Kerim'de ve hadislerde geçmektedir. Bunların en çok bilineni dört büyük melektir. Dört büyük melek ve görevleri şöyledir:

C	Cebrail: Allah (c.c.) tarafından vahiy getirmekle görevlidir. (bk. Nahl suresi, 102. ayet.)
A	Azrail: Canlıların ruhunu almakla görevli melektir. (bk. Secde suresi, 11. ayet.)
M	Mikail: Tabiat olaylarını ve rızıkları yönetmekle görevlidir. (bk. İbn Ebu Şeybe, Musannef, Zühd, 47.)
İ	İsrafil: Sûra üflemekle görevlidir. (bk. Müslim, Salâtu'l Müsafirin, 200.)

Dört büyük meleğin dışındaki bazı melekler ve görevleri:

• **Kiramen Kâtibin**: İnsanın sağında ve solunda bulunan meleklerdir.[6] Sağdaki melek, iyi davranışları, soldaki melek ise kötü davranışları kaydetmekle görevlidir.

• **Münker Nekir:** Öldükten sonra kabirde insanları sorgulamakla görevli meleklerdir.[7]

4 bk. Ra'd suresi, 11. ayet; A'râf suresi, 206. ayet; Nahl suresi, 49. ayet.
5 Bakara suresi, 285. ayet.
6 6 bk. Kâf suresi, 17-18. ayetler.
7 bk. Tirmizî, Cenaiz, 70.

Bazı melekler de insanın kalbine doğruyu ve gerçeği ilham etmekle görevlidirler.[8] Hz. Muhammed (s.a.v.) her gün sabah ve ikindi namazlarında müminlerle birlikte olan meleklerin varlığını haber vermektedir.[9] İlim ve zikir meclislerini arayıp bulmakla görevli melekler vardır.[10] Bazı melekler ise namaz kılanlarla birlikte Fâtiha suresi sonunda "amin" derler.[11] Müminlere, özellikle de âlim olan müminlere rahmet okumakla görevli meleklerin varlığı da bildirilmektedir.[12] Ayrıca Kur'an-ı Kerim savaşlarda sabreden ve Allah'tan (c.c.) korkan müminlere meleklerin yardım ettiğini haber vermektedir.[13]

Allah'ın (c.c.) emrinden dışarı çıkmayan ve günah işlemeyen melekler daima Allah'a (c.c.) itaat ederler. Bu konuyla ilgili olarak Kur'an-ı Kerim'de şöyle buyrulur: **"... Allah'ın kendilerine buyurduğuna karşı gelmeyen ve kendilerine emredileni yerine getiren melekler vardır."**[14] Bu özellikleri nedeniyle melekler insanlar için günahsızlığın sembolü olmuştur. Müslümanlar da meleklere özenerek mümkün olduğu kadar günahtan uzak durmaya gayret ederler. Bunu başarabilen insanlara "melek gibi insan" denildiğini duyarız. Melekleri iyiliğin, temizliğin ve güzelliğin sembolü olarak kabul eden toplumlarda hayır, sevgi ve iyilik yaygınlaşır.

BİLGİ KUTUSU

Âlem: *Yüce Allah'ın yarattığı, duyu ya da akıl yoluyla kavranabilen varlıkların tamamını ifade eden bir kavramdır.*

(bk. MEB Dinî Terimler Sözlüğü, s. 5.)

Ahiret: *Dünya hayatından sonra başlayacak olan ebedi hayata denir.*

(bk. MEB Dinî Terimler Sözlüğü, s. 11.)

Görsel 3

8 bk.Tirmizî, Tefsir, 3.
9 bk. Müslim, Mesâcid, 37.
10 bk. Müslim, Zikr, 8.
11 bk. Müslim, Namaz, 74.
12 bk. Tirmizî, İlim, 19.
13 bk. Âl-i İmrân suresi, 124-125. ayetler.
14 Tahrîm suresi, 6. ayet.

BİLGİ KUTUSU

Kur'an ve Hadislere Göre Meleklerin Özellikleri

✓ Yeme, içme, uyuma, evlenme gibi ihtiyaçları yoktur.

(bk. Hûd suresi, 69-70. ayetler.)

✓ Erkeklik ve dişilik özellikleri yoktur.

(bk. İsrâ suresi, 40 .ayet.)

✓ Kötülüğe meyilleri ve iradeleri yoktur. Sadece Allah'ın (c.c.) emirlerini yerine getirirler.

(bk. Tahrîm suresi, 6. ayet.)

✓ Sürekli olarak Allah'a (c.c.) itaat ve ibadet halindedirler.

(bk. Nahl suresi, 49-50. ayetler.)

✓ İkişer, üçer, dörder kanatları vardır.

(bk. Fâtır suresi, 1. ayet.)

✓ Melekler nurdan yaratılmışlardır.

(bk. Müslim, Zühd, 60.)

✓ Onlar duyu organlarıyla algılanamazlar. Ancak Allah'ın (c.c.) istediği çeşitli şekillerde görünebilirler.

(bk. Müslim, İman, 1.)

BİLGİ KUTUSU

Gayb: 1. Göz önünde olmayan, gözle görülmeyen, gizli olan, hazırda olmayan. 2. Akıl ve duyular yoluyla hakkında bilgi edinilemeyen varlık alanı. 3. Henüz içinde yaşanılmayan gelecek zaman ve gelecek zaman içerisinde meydana gelecek olaylar. 4. Öldükten sonra dirilme, cennet, cehennem, hesap günü gibi insanın duyu organları ve akıllarıyla haklarında bilgi edinemeyecekleri âlem.

(MEB Dinî Terimler Sözlüğü, s. 141.)

Kur'an-ı Kerim'de Allah (c.c.), kendisine inanan ve güzel davranışlar içinde olanları meleklerin de seveceğini ve inananlara meleklerin şöyle sesleneceklerini bildirir: **"Biz dünya hayatında da ahirette de sizin dostunuzuz..."**[15] Buna inanan Müslümanlar da yaptıkları her iyi davranışla meleklerin sevgisini kazandıklarını bilirler. Ayrıca kendileri için meleklerin Allah'a (c.c.) dua ettiklerinin farkında olarak iyiliklerini arttırmaya gayret ederler.

Meleklere iman eden kimse Allah'ın (c.c.) yarattığı varlıkların sadece duyular alemindekilerle sınırlı olmadığını bilir. O'nun yüceliğini ve büyüklüğünü hakkıyla kavramanın mümkün olmadığını fark ederek acziyetini idrak eder. Kendisini görüp gözeten, nice tehlikelerden ve kötülüklerden koruyan Allah'tan (c.c.) ve O'nun görevlendirdiği meleklerden haberdar olur. Böylece hem kendini güvende hisseder hem de davranışlarına çekidüzen verir. Nefsindeki zaafları ve kötü duyguları harekete geçiren şeytanın vesveselerine karşı çaresiz ve yalnız olmadığını, meleklerin her an onu doğruya yönlendirmeye çalıştıklarını bilir. Hz. Peygamber bir hadisinde şöyle buyurarak melek ve şeytanın insanı etkilemeye yönelik mücadelesine dikkat çekmiştir: "*Şeytan da melek de insanoğluna sokularak onun kalbine birtakım şeyler atarlar. Şeytanın işi kötülüğe çağırmak, sonu fena ve zararlı olan şeylere teşvik etmek ve hakkı yalanlamak, haktan uzaklaştırmaktır. Meleğin işi hayra, iyiliğe çağırmak ve kötülükten uzaklaştırmaktır.*"[16]

Yüce Allah'a ve meleklerine iman eden insanlar her an izlendiklerini bilirler ve yalnız olsalar bile günah işlememeye gayret ederler. İşledikleri hayırlı, güzel işlerin ve kötü davranışların melekler tarafından amel defterine kaydedildiğini bildiklerinden yaşantılarını güzelleştirmeye özen gösterirler. İçlerine doğan güzel duygu ve düşüncelerin melekler tarafından fısıldandığını hissederler.[17]

Meleklerle birlikte cinlerin varlığı ve bazı özellikleri Kur'an-ı Kerim'de ve hadislerde açıklanır. Kur'an'daki surelerden birinin adı Cin suresidir. Cinler hakkında doğru bilgi edinmek ve yanlış inanışlara kapılmamak için Kur'an'ın ayetlerine ve Hz. Muhammed'in (s.a.v.) hadislerine başvurulması gerekir.

15 Fussilet suresi, 31. ayet.
16 Tirmizî, Tefsir, 3.
17 bk. Özervarlı, M. Sait, "Melek", TDV İslam Ansiklopedisi, C 29, s. 40-42.

BİLGİ KUTUSU

Kur'an ve Hadislere Göre Cinlerin Özellikleri

- ✓ *Cinler bilinçli ve irade sahibi varlıklardır.*
  (bk. En'âm suresi, 130. ayet.)
- ✓ *Onların yaratılış amacı da tıpkı insanlar gibi Allah'a (c.c.) kulluk etmektir.*
  (bk. Zâriyât suresi, 56. ayet.)
- ✓ *Cinlerin de inananları ve inkâr edenleri vardır.*
  (bk. Cin suresi, 14. ayet; En'âm suresi, 130. ayet.)
- ✓ *Ateşten yaratılmışlardır.*
  (bk. Hicr suresi, 27. ayet; Rahmân suresi, 15. ayet.)
- ✓ *Geleceği ve gaybı bilemezler.*
  (bk. Sebe suresi, 14. ayet.)
- ✓ *Hz. Peygamberden Kur'an dinleyerek ona iman edenleri vardır.*
  (bk. Cin suresi, 1-2. ayetler.)

Cin ve şeytan konusunda bazı batıl inançlar söz konusudur. Dinde olmadığı halde bilgisizlik sebebiyle dinden zannedilen bu inanç ve uygulamaların başlıcaları ruh çağırma, falcılık, sihir ve büyüdür.

Toplanıp ruh çağıran bazı insanlar ruhların geldiğini iddia ederler. Yüce Allah (c.c.), Kur'an'da insanın ruhla ilgili pek az bilgiye sahip olduğunu haber vermektedir.[18] İslam inancına göre ölen bir insanın ruhunun tekrar dünyaya dönmesi veya dünyadaki insanlarla iletişim kurması mümkün değildir.[19] Ruhun dünyaya geri gelmesi mümkün olmadığına göre ruh çağırmak da boş ve batıl bir iştir. Bu yüzden bu yolla elde edildiği iddia edilen bilgilere inanmamak gerekir.

18 İsrâ suresi, 85. ayet.
19 Mü'minûn suresi, 99-100. ayetler.

İnsanların geleceği bilme arzusunu fırsat bilerek çeşitli fallarla gelecekten haber verebildiklerini iddia eden kişiler de vardır. Bu kişilere inanmamak gerekir. Çünkü Allah (c.c.), Kur'an'da geleceği kendisinden başka kimsenin bilemeyeceğini şu ayette açıkça ifade etmektedir: **"De ki: Göklerde ve yerde gaybı Allah'tan başka bilen yoktur..."**[20] İslam inancına göre fal bakmak, baktırmak ve bu fallar sonunda gelecekle ilgili haber alınabileceğine inanmak kabul edilemez.

Batıl inanışlardan biri de sihir ve büyüdür. Sihir ve büyü, bazı yollarla doğaüstü güçleri kullanarak normalde olmayacak şeyleri gerçekleştirmeye çalışmaktır. İslam dinine göre sihir ve büyüyle uğraşmak kesin olarak yasaklanmıştır.[21]

Yüce Allah, Kur'an'da büyücülerin insanlara verebileceği zarardan kendisine sığınılmasını ve bu büyük günaha yaklaşılmamasını şu şekilde istemektedir: **"De ki: 'Yarattığı şeylerin şerrinden..., düğümlere üfürüp büyü yapan üfürükçülerin şerrinden ve kıskandığı vakit kıskanç kişinin şerrinden sabahın Rabbine sığınırım.'"**[22]

İnsanlar arasında şeytanla ilgili bazı yanlış inanışlar da vardır. Allah (c.c.), Kur'an-ı Kerim'in pek çok ayetinde şeytan hakkında bilgi vermekte ve insanları şeytana uymamaları konusunda uyarmaktadır. Bir ayette şöyle buyurulur: **"Ey iman edenler! Şeytanın adımlarını takip etmeyin. Kim şeytanın adımlarını takip ederse, muhakkak ki o, edepsizliği (yüzkızartıcı suçları) ve kötülüğü emreder..."**[23] Cinlerle aynı maddeden yaratılan ve Allah'a (c.c.) isyan eden ilk varlık şeytandır.[24] Allah'ın (c.c.) huzurundan kovulan şeytanın amacı insanları O'nun dininden ve iyiliklerden uzaklaştırmaktır.[25] Şeytanın, iman edenler ve Allah'a (c.c.) tevekkül edenler üzerinde bir hakimiyeti yoktur. O ancak Allah'a (c.c.) ortak koşanlar ve kendisini arkadaş edinenler üzerinde hakimiyet kurabilir.[26] Şeytana uyan şeytanlaşır. Bu yüzden insanlar kendilerine kötü şeyler fısıldayan şeytanlardan Allah'a (c.c.) sığınmalıdır.[27]

Toplumda fal, ruh çağırma, sihir ve büyüden başka batıl inanışlara rastlamak da mümkündür.

Batıl inançların kişisel ve toplumsal birçok zararı vardır. Batıl inanışlar kişinin sağlıklı bir inanca kavuşmasına engel olduğu gibi Allah'ın (c.c.) koyduğu kurallardan ve adaletten sapmaya da sebep olur. Bu nedenle İslam ve inanç esasları, temel kaynakları olan Kur'an ve sahih hadislerden öğrenilmeli, güvenilir olmayan kişilerin söylediklerine itibar edilmemelidir.

---

20 Neml suresi, 65. ayet.
21 bk. Nesaî, Muhârebe, 19.
22 Felak suresi, 1-5. ayetler.
23 Nûr suresi, 21. ayet.
24 bk. A'râf suresi, 12. ayet.
25 bk. Sâd suresi, 82-83. ayetler.
26 bk. Nahl suresi, 99-100. ayetler.
27 bk. Mücâdele suresi, 19. ayet; A'râf suresi, 200. ayet.

3. Dünya ve Ahiret Hayatı

Ölüm bir son olsaydı dünya hayatınız anlamlı olur muydu?

Her insana ve bütün varlığa biçilen bir ömür vardır. Ömür gelip geçicidir, başlangıcı ve sonu vardır. Hiç kimse ve hiçbir şey bu dünyada kalıcı değildir. Bu ilahi kanun, tüm varlıklar için geçerlidir. Yüce Allah, kitabında, bütün varlıklar için belirlediği bu geçici süreye şöyle işaret eder: "**Onlar, kendi nefislerinin yaratılış incelikleri hakkında hiç düşünmediler mi? Hem Allah, gökler ile yeri ve ikisi arasındakileri ancak hak ve hikmete uygun olarak ve belirli bir süre için yaratmıştır..."**[28]

Aslında her insan bu dünyada belirli bir süre yaşayacağını ve ölümlü olduğunu bilir. Fakat insanların büyük bir kısmı, bu gerçeği unutmak ister. Allah'a (c.c.) ve ahiret gününe iman edenler ise kendilerini yaratanın, yaşatanın ve öldürecek olanın Allah (c.c.) olduğunu bildiklerinden ölümü de hayat gibi gerçek ve doğal kabul ederler. Müslümanların inandığı bu hakikati Yüce Allah **"... Canı veren de alan da Allah'tır..."**[29] ayetiyle açıklar. İnsanın bir yaratılış amacı vardır. Bu amaç Allah (c.c.) için yaşamak ve O'na kulluk etmektir. Allah (c.c.), insanların yaratılış amacını "**Ben cinleri ve insanları, ancak bana kulluk etsinler diye yarattım."**[30] ayetiyle açıklamıştır.

Görsel 4

28 Rûm suresi, 8. ayet.
29 Âl-i İmrân suresi, 156. ayet.
30 Zâriyât suresi, 56. ayet.

Dünya her zaman güllük gülistanlık bir yer değildir. Dünyada refah, bolluk ve sevincin yanında zorluk ve sıkıntılar da vardır. Allah (c.c.), Kur'an-ı Kerim'de bu durumu şöyle haber verir: **"Şüphesiz güçlükle beraber bir kolaylık vardır."**[31] Bu durum ilk insan Hz. Adem'den (a.s.)* beri böyledir. Dünya bir imtihan yeridir. Allah (c.c.) insanı neden sınadığını şöyle açıklar: **"O ki, hanginizin daha güzel davranacağını sınamak için ölümü ve hayatı yaratmıştır. O, mutlak galiptir, çok bağışlayıcıdır."**[32]

İnsan dünyada bir yolcu gibidir. Ne kadar uzun yaşarsa yaşasın insan bu dünyadan göçüp gider. Hz. Peygamber insanın bu durumuna kendisini örnek vererek şöyle dikkat çeker: *"Benim dünya ile ne işim olur ki! Ben, dünyada bir ağacın altında gölgelendikten sonra yola koyulup orayı terk eden bir yolcu gibiyim."*[33]

Yüce Allah, yalan dolan ve kötü işlere bulaşmadan, haksızlık yapmadan hayatın devam ettirilmesini istemektedir. O'nun buyurduğu şekilde çalışıp üreten, başarılı olan Müslümanlar hem kendileri için hem de diğer insanlar için faydalı işler yapmış olurlar. Bu tarz bir gayret ve çalışma içinde olanlar sevap da kazanırlar. Müslüman daima hayırlı ve güzel işler yapmalı ve Allah'tan (c.c.) dünya ve ahireti için iyilik istemelidir. Bunu Yüce Allah kitabında: **"...Ey Rabbimiz! Bize dünyada da iyilik ver, ahirette de iyilik ver. Bizi cehennem azabından koru!"**[34] buyurarak insanlara bildirmiştir.

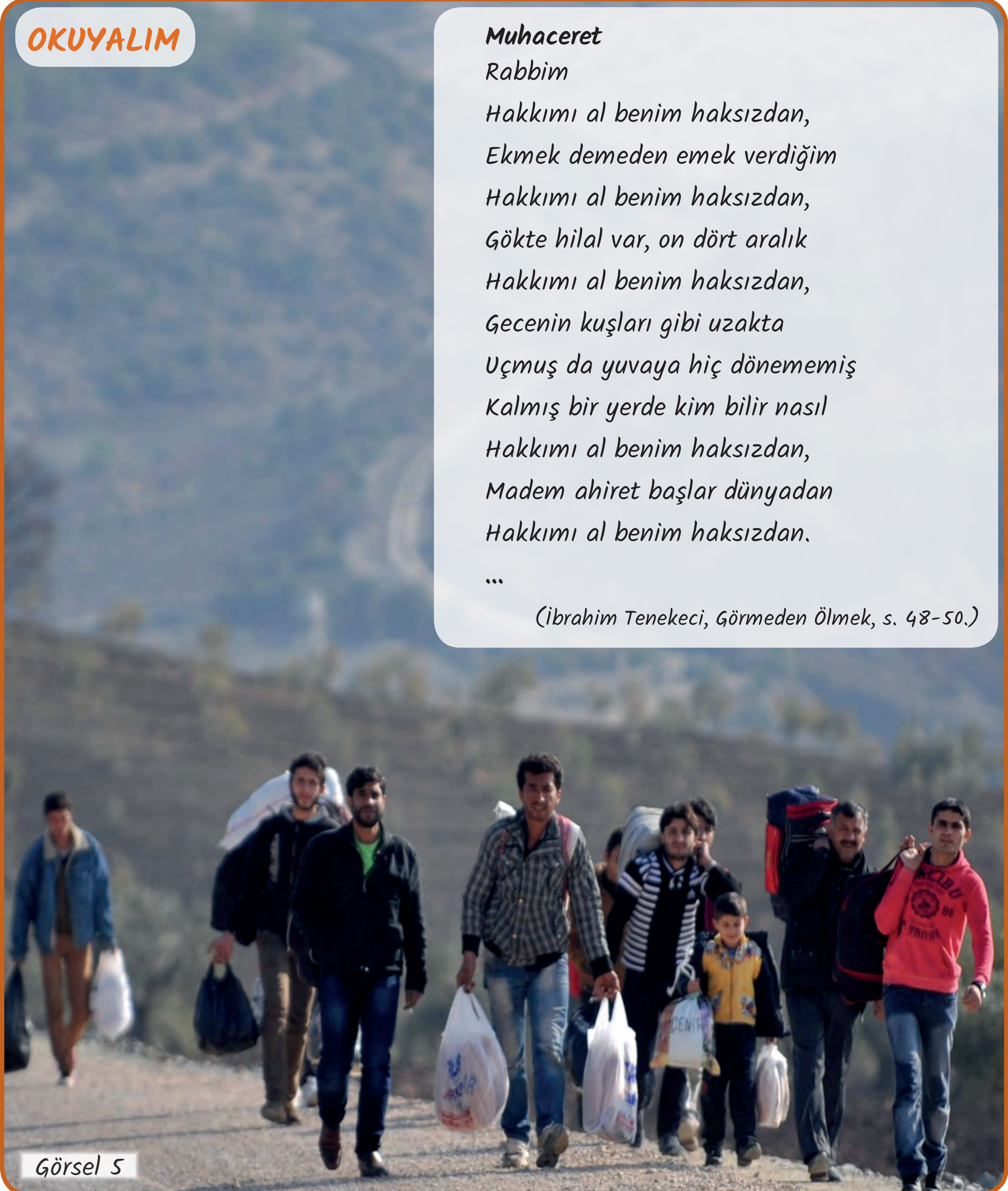
Allah'ın (c.c.) insan fıtratına yerleştirdiği güzel duygular ahiretin varlığına işaret eder. Bu duygulardan birisi adalet duygusudur. Hiçbir insan dünyadaki kötülüklerin ve zulümlerin karşılıksız kalmasını istemez. İnsan yapılan bir haksızlığa şahit olduğunda bundan rahatsızlık duyup o yanlış durumu düzeltmek ister. Çünkü Allah (c.c.), insanın kalbine adalet ve hakkaniyet duygusu yerleştirmiştir. Fakat iyilerin her zaman dünyadaki kötülükleri ve adaletsizlikleri düzeltme imkânları olmayabilir. Öyleyse Allah (c.c.) bu adalet duygusunu insanın içine boşu boşuna yerleştirmemiştir. Çünkü Allah (c.c.) boş ve anlamsız iş yapmaz.

İnsandaki sorumluluk duygusu da ahiretin varlığına bir işarettir. Yüce Allah (c.c.) insanı iyi ile kötüyü, doğru ile yanlışı ayırt edebilen bir varlık olarak yaratmıştır. İnsan seçip yaptığı şeylerden sorumlu olur. Bu sorumluluk, hesap vereceği anlamına gelir. Bu da öldükten sonraki hayatı yani ahireti gerekli kılar. Bir ayette şöyle buyrulur: **"Göğü, yeri ve ikisi arasındaki şeyleri boş yere yaratmadık. Bu, inkâr edenlerin zannıdır. Vay o inkâr edenlerin ateşteki haline! Yoksa biz, iman edip de iyi işler yapanları, yeryüzünde bozgunculuk yapanlar gibi mi tutacağız? Veya Allah'tan korkanları yoldan çıkanlar gibi mi sayacağız."**[35]

---

31 İnşirâh suresi, 5. ayet.
* Aleyhisselam: Allah'ın (c.c.) selamı onun üzerine olsun.
32 bk. Mülk suresi, 2. ayet.
33 Tirmizî, Zühd, 44.
34 Bakara suresi, 201. ayet.
35 Sâd suresi, 27-28. ayetler.

İnsanın içinde çok güçlü bir sonsuzluk duygusu, yok olmama arzusu vardır. Sevdiklerinden ayrılmak istemez. Kısa ayrılıklar bile insanı üzerken ebedi bir ayrılık düşüncesi onun için çok daha can yakıcıdır. Allah (c.c.), insanın içine sevdiklerinden ayrılmama ve ebedi yaşama arzusunu yerleştirmiştir. Bu güçlü duygular ahiretin varlığını gerekli kılar. [36]

OKUYALIM

Muhaceret

Rabbim
Hakkımı al benim haksızdan,
Ekmek demeden emek verdiğim
Hakkımı al benim haksızdan,
Gökte hilal var, on dört aralık
Hakkımı al benim haksızdan,
Gecenin kuşları gibi uzakta
Uçmuş da yuvaya hiç dönememiş
Kalmış bir yerde kim bilir nasıl
Hakkımı al benim haksızdan,
Madem ahiret başlar dünyadan
Hakkımı al benim haksızdan.
...

(İbrahim Tenekeci, Görmeden Ölmek, s. 48-50.)

Görsel 5

36 bk. Topaloğlu, Bekir, "Ahiret", TDV İslam Ansiklopedisi, C 1, s. 543-548.

İnsan, kendisinin bu dünyada ne işi olduğunu, niçin yaratıldığını düşünüp anlamaya çalışır. Çünkü insanın bir yaratılış amacı vardır. İnsanın gerçeği arayış ve ona kavuşma isteği, onun başı boş ve amaçsız yaratılmadığını gösterir. Allah (c.c.) insanı kendisine iman edip hoşnutluğunu kazanması ve ahiret gününe hazırlık yapması için yaratmıştır. Bu konuyla ilgili bir ayette şöyle buyrulur: **"Sizi boşuna yarattığımızı ve bize tekrar döndürülmeyeceğinizi mi sandınız?"**[37]

Müslümanlar öldükten sonra Allah'ın (c.c.) huzuruna çıkacağına inanır. Allah (c.c.) bu dünyada herkesi görüp gözetmektedir. Yaşarken bunun bilincinde olup O'nun istediği gibi bir hayat sürmek gerekir. Allah'ın (c.c.) istediği gibi yaşayanların rızıklandırılacağı Kur'an'da şöyle haber verilmektedir: **"İnkâr edenlere dünya hayatı süslü gösterildi. Onlar iman edenlerle alay etmektedirler. Allah'a karşı gelmekten sakınanlar ise, kıyamet günü bunların üstündedir. Allah, dilediğine hesapsız rızık verir."**[38]

Tarih boyunca Allah'ın (c.c.) gönderdiği peygamberler, insanlara ahiret için hazırlık yapmalarını öğütlemişlerdir. Hz. Peygamber de insanları Allah'ın (c.c.) ayetleriyle uyarmış ve kıyametin yakın olduğunu haber vermiştir. Kimsenin kimseye yardım edemeyeceği bir gün için hazırlık yapılmasının önemine dikkat çekmiştir.[39] Allah'a (c.c.) ve ahiret gününe iman etmeyenler, ölümle birlikte hayatın biteceğini ve insanın yok olacağını zannederler. Tarih boyunca inkarcılar şu soruyu sormuşlardır: "Çürümüş kemiklerimiz nasıl ve kim tarafından diriltilecek?" Bu şekilde soru sorup ahireti inkâr edenlere Allah (c.c.) şöyle cevap verir: **"Kendi yaratılışını unutarak bize karşı misal getirmeye kalkışıyor ve: "Şu çürümüş kemikleri kim diriltecek?' diyor. De ki: Onları ilk defa yaratan diriltecektir. O, her türlü yaratmayı bilendir."**[40]

Ahiret mutluluğu için bu dünyada iyi ve güzel davranışlarda bulunmak gerekir. Müslümanlar, bu dünya hayatının geçici olduğunu ve bir gün mutlaka öleceklerini bilirler. Resulullah (s.a.v.), hayatın geçiciliğini şöyle haber vermiştir: *"Dünyada (kimsesiz) bir garip gibi yahut bir yolcu gibi ol!"*[41] Yüce Allah, **"Dünya hayatı ancak bir oyun ve oyalanmadır. Elbette ki ahiret yurdu Allah'a karşı gelmekten sakınanlar için daha hayırlıdır. Hâlâ akıllanmayacak mısınız?"**[42] buyurarak dünya ve ahiret hayatını karşılaştırır. İnsan her şeyini borçlu olduğu Rabbini dinleyip O'nun (c.c.) istediği şekilde yaşadığında kazananlardan olur. Hz. Muhammed (s.a.v.), akıllı Müslümanı ahirete hazırlık yapan kişi olarak şu şekilde tarif eder: *"Akıllı kişi kendisini hesaba çeken ve ölümden sonrası için çalışandır. Aciz kişi ise arzularına uyup bir de Allah'tan (bağışlanma) umandır."*[43]

37 Mü'minûn suresi, 115. ayet.
38 Bakara suresi, 212. ayet.
39 bk. İbn Mâce, Zühd, 19 ve 31; Müslim, Sıfâtü'l-Münâfikîn, 56.
40 Yâsîn suresi, 78-79. ayetler.
41 Buhârî, Rikâk, 3.
42 En'âm suresi, 32. ayet.
43 Tirmizî, Sıfatü'l-kıyame, 25.

İnsan doğar, yaşar ve ölür.

4. Ahiret Hayatının Aşamaları

Ahiret denildiğinde aklınıza ilk gelen şeyler nelerdir?

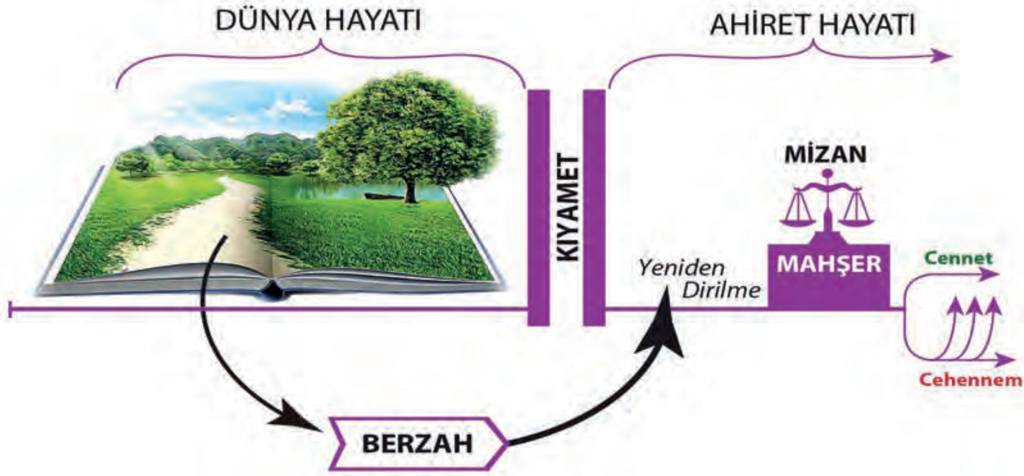
Her insan kendisi için belirlenmiş hayatı yaşadıktan sonra ölür. Çünkü bu dünyadaki görevi bitmiştir. Kimse ölümden kaçamaz. Hatta gezegenler ve bütün evren bile zamanı gelince altüst olup yok olur. Dünya hayatının bütünüyle son bulacağı kıyamet gününe kadar ölmüş olan her insan, dünya ile ahiret arasında berzah denilen bir âlemde bekletilir. Kıyametten sonra yeniden diriliş (ba's) gerçekleşir. Bütün insanlar Allah'ın (c.c.) emriyle dirilerek mahşer yerinde toplanırlar, Allah (c.c.) tarafından hesaba çekilirler. Bu dünyadayken bütün yapıp ettikleri, mizan denilen ilahi adalet terazisinde tartılır. İnsanların önünde artık tek bir yol (sırat köprüsü) kalmıştır. Sıratı geçenler Allah'ın (c.c.) izniyle cennete, geçemeyenler ise cehenneme girerler.

Ahirete Geçiş Kapısı: Ölüm

İnsanın bu dünyadaki hayatının Allah'ın (c.c.) belirlediği zamanda sonlanmasına ölüm denir.[44] Ömrün son bulduğu bu ana ecel denir. Kimse ölümünü erkene alamaz veya geciktiremez.[45] Kur'an'da kendisini **"Öldüren de dirilten de O'dur."**[46] diyerek tanıtan Allah (c.c.), başka bir ayette de ölümün belli bir vakte göre yazıldığını şöyle açıklar: **"Hiçbir kimse yok ki, ölümü Allah'ın iznine bağlı olmasın. (Ölüm), belli bir süreye göre yazılmıştır..."**[47]

İnsan "**Her canlı, ölümü tadacaktır. Bir deneme olarak sizi hayırla da, şerle de imtihan ederiz. Ve siz, ancak bize döndürüleceksiniz."**[48] ayetini okuduğunda ölümün bir son olmadığı müjdesini de almış olur. Müslüman için ölüm, sadece dünya ha-

44 bk. MEB Dinî Terimler Sözlüğü, s. 292.
45 bk. Hicr suresi, 5. ayet.
46 Necm suresi, 44. ayet.
47 Âl-i İmrân suresi, 145. ayet.
48 Enbiyâ suresi, 35. ayet.

yatının bitişidir. İnsan öldüğünde zahmetlerden, zorluklardan, baş edemediği kötülük ve zulümlerden kurtulmuş olur. Ölüm bu dünyadan ahiret yurduna geçiş kapısıdır. Allah'ın (c.c.) dilediği şekilde yaşayan insan için ölüm yepyeni bir başlangıçtır. Güzel yaşayan güzel ölür, güzel ölen güzel dirilir. Hz. Peygamber bu konuda: *"Her insan, öldüğü hal üzere (nasıl ölmüşse öyle) diriltilir."*[49] buyurmuştur. Öyleyse insan her zaman doğru yerde olmaya ve iyi şeyler yapmaya gayret etmelidir.

İnsan öldüğünde ruhu, kıyamet kopup yeniden diriliş gerçekleşinceye kadar dünya ile ahiret arasındaki berzah denilen âlemde bekletilir. Hz. Peygamber "*Kabir, ahiret duraklarının ilkidir. Bir kimse eğer o duraktan kurtulursa sonraki durakları daha kolay geçer. Kurtulamazsa, sonrakileri geçmek daha zor olacaktır.*"[50] buyurarak ölümün, ahiret hayatının ilk durağı olduğunu ifade etmiştir.

Ölen her insan mezarında Münker ve Nekir melekleri tarafından sorguya çekilir.

Allah (c.c.) iman edip salih amel işleyenlerin sorgusunun kolay olacağını Kur'an-ı Kerim' de bildirmiştir.

Görsel 7. Ölüm bir son değildir.

49 Müslim, Cennet, 83.
50 Tirmizî, Zühd, 5; İbn Mâce, Zühd, 32.

YAZALIM

"Allah (c.c.) akıbetimizi hayretsin!" duası ile anlatılmak istenen sizce nedir? Düşüncelerinizi yazınız.

....

....

....

....

Bitiş ve Başlangıç: Kıyamet

Kıyamet günü bütün evrenin düzeni bozulur, her şey yok olur. Sonra insanlar yeniden diriltilerek ayağa kalkarlar ve mahşer yerine doğru yönelirler. Kıyamet, genel bir yok oluştan sonra meydana gelecek olan yeniden dirilişin bir ifadesidir.[51] İsrafil birinci kez sûra üflediğinde kıyamet kopar ve her şey yok olur. İkinci kez sûra üflediğinde ise insanlar dirilip kabirlerinden kalkarlar.

Kıyametin vaktini sadece Allah'ın (c.c.) bildiği Kur'an-ı Kerim'de şöyle haber verilmektedir: **"Sana kıyameti, ne zaman gelip çatacağını soruyorlar. De ki: Onun ilmi ancak Rabbimin katındadır. Onun vaktini O'ndan başkası açıklayamaz. O, göklere de yerlere de ağır gelmiştir. O size ansızın gelecektir. Sanki sen onu biliyormuşsun gibi sana soruyorlar. De ki: Onun bilgisi ancak Allah katındadır. Ama insanların çoğu bilmezler."**[52] Bir hadise göre Cebrail, Hz. Muhammed'e (s.a.v.) kıyametin ne zaman kopacağını sormuş ve ondan şu cevabı almıştır: *"... Bu meselede kendisine soru sorulan, sorandan daha bilgili değildir."*[53]

Kur'an-ı Kerim'de kıyametin geleceğinden kuşku duyulmaması gerektiğini belirten ve kıyametle ilgili durumları açıklayan pek çok ayet vardır. Bir ayette şöyle buyrulur: **"İnsan kıyamet günü ne zamanmış? diye sorar. İşte göz kamaştığı, ay tutulduğu, güneşle ay bir araya getirildiği zaman! O gün insan 'kaçacak yer neresi?' diyecektir. Hayır, hayır! (Kaçıp) sığınacak yer yoktur. O gün varıp durulacak yer, sadece Rabbinin huzurudur."**[54] Başka bir ayette de kıyametin kopma anında gerçekleşecek olanlar şöyle anlatılır: **"Gökyüzü yarıldığı, yıldızlar döküldüğü, denizler birbirine katıldığı, kabirlerin içindekiler dışarı çıkarıldığı zaman, herkes yaptığı ve yapmadığı şeyleri bilecek."**[55]

---

51 bk. MEB Dinî Terimler Sözlüğü, s. 205-206.
52 A'râf suresi, 187. ayet.
53 Buhârî, Îmân, 37.
54 Kıyâme suresi, 6-12. ayetler.
55 İnfitâr suresi, 1-5. ayetler.

Görsel 7. Ölüm bir son değildir.

Kendisine kıyametin ne zaman kopacağını soran kişiye Hz. Peygamber, "... *Kıyamet için sen ne hazırladın?* "[56] şeklinde cevap vermiştir. Müslümana düşen görev, kıyametin saatini bilmek değil, insanların bütün yaptıklarından hesaba çekileceği o güne hazırlanmaktır.

Yeniden Diriliş: Ba's

Ba's öldükten sonra diriliş anlamına gelir.[57] Her şeyin altüst olduğu kıyametin o ilk aşamasından sonra İsrafil sûra ikinci defa üfleyecek ve bütün insanlar diriltilecektir. Kur'an-ı Kerim'de insanın yaratılış evreleri anlatıldıktan sonra yeniden diriliş hakkında şüphe edilmemesi gerektiği şöyle vurgulanmaktadır: **"Ey insanlar! Eğer yeniden dirilmekten şüphede iseniz, şunu bilin ki, biz sizi topraktan, sonra nutfeden (bir damla sudan), sonra alakadan (aşılanmış yumurta), sonra organları önce belirsiz, (sonra) belirlenmiş canlı et parçasından yarattık ki, size (kudretimizi) gösterelim. Ve dilediğimizi belirlenmiş bir süreye kadar rahimlerde bekletiriz. Sonra sizi bir bebek olarak çıkarırız. Sonra güçlü çağınıza ulaşmanız için (sizi büyütürüz). İçinizden kimi vefat eder. Yine içinizden kimi de ömrünün en verimsiz çağına kadar götürülür, ta ki bilen bir kimse olduktan sonra bir şey bilmez hale gelsin..."**[58]

Yaratılması daha zor gibi görünen bir şeyi yaratan, kolay bir şeyi de elbette yaratabilir. Göklerin ve yerin yaratılması, insanın yaratılmasından daha zor gözüküyor. Gökleri ve yeri yaratıp, onları bir şeye dayandırmadan ayakta tutan Allah'ın (c.c.), insanı öldükten sonra tekrar diriltmeye elbette gücü yeter. Kur'an-ı Kerim'de bu gerçek **"Gökleri ve yeri yaratan ve bunları yaratmakla yorulmayan Allah'ın, ölüleri diriltmeye de gücünün yeteceğini düşünmezler mi?..."**[59] buyrularak vurgulanmaktadır.

56 Ahmed b. Hanbel, Müsned, III, 167.
57 MEB Dinî Terimler Sözlüğü, s. 43.
58 Hac suresi, 5. ayet.
59 Ahkâf suresi, 33. ayet.

Görsel 9

ARAŞTIRALIM

Mevsimleri karşılaştırarak kışın var olmayan nice canlının baharda nasıl dirilip ortaya çıktığını araştırınız.

Kışın ölü bir hale gelen tabiatı, baharda yeniden canlandırıp dirilten Allah (c.c.), insanı da öldükten sonra diriltecektir: **"... Sen yeryüzünü de ölü ve kupkuru görürsün. Fakat biz onun üzerine yağmuru indirdiğimiz zaman, o harekete gelir, kabarır, her çeşitten iç açıcı bitkiler verir. Çünkü Allah (c.c.) hakkın ta kendisidir. O ölüleri diriltir, yine O her şeye hakkıyla kâdirdir. Kıyamet vakti de gelecektir. Bunda şüphe yoktur. Ve Allah (c.c.) kabirlerdeki kimseleri diriltip kaldıracaktır."**[60]

Herkesin Toplanma Yeri: Mahşer

Yüce Allah tarafından hesaba çekilmek üzere insanların dirilişten sonra bir araya toplanmasına haşir, toplandıkları yere de mahşer denir.[61] Kur'an-ı Kerim'de **"Allah (c.c.), onları sanki günün ancak bir saati kadar kaldıklarını sandıkları bir durumda yeniden diriltip toplayacağı gün aralarında birbirleriyle tanışırlar. Allah'ın (c.c.) huzuruna varmayı yalanlayanlar elbette zarara uğramışlardır. Çünkü onlar doğru yola gitmemişlerdi."**[62] buyrularak haşrin gerçekleşeceğine işaret edilmiştir.

Haşir günü çok zor bir gündür. Çünkü insanlar kendi dertlerine düşerler ve büyük bir korkuyla yaptıklarının hesabını Allah'a (c.c.) nasıl vereceklerini düşünürler. Kimse kimseyi tanıyamaz, biri diğerine yardım edemez. İnsanlar sağa sola kaçışıp dururlar ve kendilerini kurtaracak iyilik ve sevap arayışına girerler.

KONUŞALIM

"Mahşerde buluşuruz." sözünden ne anlıyorsunuz? Bu söz ile anlatılmak isteneni arkadaşlarınızla konuşunuz.

60 Hac suresi, 5-7. ayetler.
61 MEB Dinî Terimler Sözlüğü, s. 294.
62 Yûnus suresi, 45. ayet.

Hesap vermenin çok zor olacağı mahşer gününde Allah (c.c.) insanın durumunu şöyle anlatıyor: **"İşte o gün kişi kardeşinden, annesinden, babasından, eşinden ve çocuklarından kaçar."**[63] Başka bir ayette ise o gün müminlerin yüzlerinin parlayacağını, kafirlerin yüzlerinin korkuyla kararacağını Allah (c.c.) şöyle haber veriyor: **"O gün bazı yüzler ağarır, bazı yüzler kararır. Yüzleri kararanlara, 'İmanınızdan sonra inkâr ettiniz, öyle mi? Öyle ise inkâr etmenize karşılık azabı tadın.' denilir. Yüzleri ağaranlar ise Allah'ın (c.c.) rahmeti içindedirler. Onlar orada ebedî kalacaklardır."**[64]

En Hassas Terazi: Mizan

Mahşer yerinde Allah (c.c.) bütün insanları yaptıklarından hesaba çeker. Önce insanlara dünyadayken yaptıkları işlerin yazılı olduğu amel defterleri verilir. Kiramen Kâtibîn melekleri tarafından yazılmış bu defterler hakkında Kur'an'ın bir ayetinde şu bilgiler verilir: **"Kitap ortaya konmuştur. Suçluların onda yazılı olanlardan korkmuş olduklarını görürsün. Vay halimize derler, bu nasıl kitapmış. Küçük büyük hiçbir şey bırakmaksızın hepsini sayıp dökmüş. Böylece yaptıklarını karşılarında bulmuşlardır. Senin Rabbin hiç kimseye zulmetmez."**[65]

NOT EDELİM

"Rabbimiz! Hesap görülecek günde, beni, ana babamı ve inananları bağışla."

(İbrahim suresi, 41. ayet.)

İnsanlar amel defterlerini ellerine alıp yaptıklarını en ince detayına kadar gördükten sonra Allah (c.c.) tarafından hesaba çekilirler. İnsanın organları ve yeryüzünde bulunmuş olan diğer canlı ve cansız varlıklar da insanın yaptıklarına şahitlik ederler. Bu durum Kur'an-ı Kerim'de **"O gün onların ağızlarını mühürleriz; yaptıklarını bize elleri anlatır, ayakları da şahitlik eder."**[66] buyrularak ifade edilmiştir.

Dünyadayken zerre kadar hayır işleyen hesap gününde ödülünü, kötülük yapan da cezasını alır.[67] O gün hiçbir adaletsizlik söz konusu olmaz. Mahşer yerindeki sorgu ve hesap sırasında insanlara ömrünü nerede tükettiği, gençliğini nasıl geçirdiği, malını nereden kazandığı, nereye harcadığı, bildiklerini uygulayıp uygulamadığı sorulacaktır.[68]

63 Abese suresi, 34-36. ayetler.
64 Âl-i İmrân suresi, 106-107. ayetler.
65 Kehf suresi, 49. ayet.
66 Yâsîn suresi, 65. ayet.
67 bk. Zilzâl suresi, 7-8. ayetler.
68 bk. Tirmizî, Kıyâmet, 1.

Görsel 10

Ahiretteki bu zorlu hesaptan sonra herkesin amelleri **mizan** denilen ilahi adalet terazisinde tartılır.[69] Bu tartıda iyilikleri kötülüklerinden ağır gelenler kurtuluşa ererler. Mizan hakkında Kur'an'da şöyle buyurulur: **"Biz kıyamet günü için adalet terazileri kurarız. Artık kimseye, hiçbir şekilde haksızlık edilmez. (Yapılan iş) bir hardal tanesi kadar dahi olsa, onu (adalet terazisine) getiririz. Hesap gören olarak biz (herkese) yeteriz."**[70]

BİLGİ KUTUSU

Artık kim zerre ağırlığınca bir hayır işlerse, onun mükâfatını görecektir. Kim de zerre ağırlığınca bir kötülük işlerse, onun cezasını görecektir.

(Zilzâl Suresi, 7-8. ayetler.)

LİSTELEYELİM

Tüm yaptıklarınızın kaydedildiği bir defter olsa bu defterde hangi davranışlarınızın yer almasını istersiniz? Aşağıda verilen boşluklara listeleyiniz.

....

....

....

Hesaptan Sonra: Cennet ve Cehennem

Hesaplar görüldükten sonra müminlerden bazıları cehennemin üzerine kurulmuş olan sıratı hızla, bazıları daha yavaş bir şekilde geçerek cennete giderler.[71] Kâfirler ise sıratı geçemezler ve cehenneme düşerler. O zorlu günde bile ümmetinin affedilmesi için Allah'a (c.c.) yalvaracak olan Hz. Peygamber bir hadisinde cehennemin üzerine kurulacak sırattan ilk geçenin kendisi ve ümmeti olacağını haber verir.[72]

69 MEB Dinî Terimler Sözlüğü, s. 322.
70 Enbiyâ suresi, 47. ayet.
71 bk. Buhârî, Ezân, 129; Rikak, 48 ve 52; Müslim, Îmân, 81.
72 bk. Buhârî, Rikak, 52; Buhârî, Ezan, 129; Buhârî, Tevhid, 24; Müslim, Îmân, 299; Tirmizî, Cennet, 20.

Görsel 11

Müminlerin içinde ebedî olarak kalacakları çeşit çeşit nimetlerle donatılmış ahiret yurduna cennet denir. Kur'an-ı Kerim bu sonsuz cenneti ve oradaki hayatı şu şekilde anlatır:

• Cennetin genişliği göklerle yer kadardır.[73]

• Orada ne yakıcı sıcak ne de dondurucu soğuk vardır.[74]

• Cennette temiz su, tadı bozulmayan süt ve süzme bal ırmakları vardır.[75]

• Cennette türlü meyveler, hurmalıklar, nar ağaçları, bağlar, dikensiz sedir ağaçları, salkımları sarkmış muz ağaçları ve çeşit çeşit kuş etleri bulunur.[76]

• Cennete gidenlerin canlarının istediği ve gözlerinin gördüğü her şey onlar için hazırlanmıştır.[77]

• Cennetlikler için yapılmış köşklerin altından ırmaklar akar.[78]

• Cennettekiler eşleriyle cennetin gölgeliklerinde tahtlar üzerine kurulup koltuklarına yaslanırlar.[79]

• Cennettekilere hiçbir yorgunluk ve zahmet yoktur.[80]

• Cennette boş ve yalan söz de işitilmez.[81]

• Allah (c.c.) tarafından kalplerinden kin sökülüp atılmış olan cennetlikler, kardeşler halinde, karşı karşıya tahtları üzerinde otururlar.[82]

BİLGİ KUTUSU

SIRAT:

Sözlükte "yol" manasına gelen sırat, cehennem üzerinde bulunan bir yol veya köprüdür. Müminler cennete bu yoldan geçerek ulaşacaklardır. Onun gerçek mahiyetini ise ancak Allah bilir.

(bk. MEB Dinî Terimler Sözlüğü, s. 412.)

73 bk. Âl-i İmrân suresi, 133. ayet.
74 bk. İnsân suresi, 13. ayet.
75 bk. Muhammed suresi, 15. ayet.
76 bk. Rahmân suresi, 68. ayet; Nebe' suresi, 32. ayet; Vâkıa suresi, 28-29. ayetler; Vâkıa suresi, 21. ayet.
77 bk. Zuhruf suresi, 71. ayet.
78 bk. Zümer suresi, 20. ayet.
79 bk. Yâsîn suresi, 56. ayet.
80 bk. Hicr suresi, 48. ayet.
81 41 bk. Nebe' suresi, 35. ayet.
82 bk. Hicr suresi, 47. ayet.

Hz. Muhammed (s.a.v.) cennet nimetlerinin insan aklının ve hayalinin alamayacağı güzellikte olduğunu şöyle açıklamıştır: *"Cenâb-ı Hak buyuruyor ki: Sâlih kullarım için ben, cennette hiçbir gözün görmediği, hiçbir kulağın işitmediği ve insanın kalbinden bile geçmeyen nice nimetler hazırladım."*[83] Dünyada ve ahirette insanı en çok sevindirecek şey Allah'ın (c.c.) hoşnutluğunu kazanmış olmaktır. Çünkü Allah'ın (c.c.) rızasını kazanmak bütün varlıkların yaratıcısı tarafından sevilmek demektir. Kur'an-ı Kerim' de Allah'ın (c.c.) rızasını kazanmanın güzelliği şöyle hatırlatılmaktadır: **"... Allah'ın rızâsı ise hepsinden (bütün cennet nimetlerinden) daha büyüktür. İşte büyük kurtuluş da budur."**[84]

Cehennem, ahirette kâfirlerin sürekli olarak, günahkâr müminlerin de günahlarının cezasını çekinceye kadar kalacakları yerdir. Cehennem ve oradaki hayat, Kur'an-ı Kerim'de şu şekilde tasvir edilir:

- Suçlular cehenneme vardıklarında, cehennem onlara büyük kıvılcımlar saçar.[85]
- Cehennemin uzaktan kaynaması ve uğultusu işitilir.[86]
- Orada serinlik bulamadıkları gibi içecek güzel bir şey de bulamayacaklardır.[87]
- Allah'ı (c.c.) görmekten mahrum kalacak inkârcılara Allah (c.c.) rahmet etmeyecektir.[88]

Cehennem hayatındaki acı, ateş, ızdırap vb. şeyler bu dünyadakilere benzetilemez. Bunların iç yüzünü ancak Allah (c.c.) bilir. Müslümana düşen Allah'ın (c.c.) yasakladığı kötülük ve günahlardan kaçınarak Kur'an'da yer alan şu duayı sıkça yapmaktır: **"... Ey Rabbimiz! Bize dünyada da iyilik ver, ahirette de iyilik ver. Bizi cehennem azabından koru!"**[89]

YAZALIM

Bir insan cehenneme gitmemek için neler yapmalıdır? Yazınız.

- ....
- ....
- ....
- ....
- ....

83 Buhârî, Tefsîr, 32; Müslim, Cennet, 2.
84 Tevbe suresi, 72. ayet.
85 bk. Mürselât suresi, 32-33. ayetler.
86 bk. Furkân suresi, 12. ayet.
87 bk. Nebe' suresi, 24. ayet.
88 bk. Mutaffifîn suresi, 15. ayet; Nisâ suresi, 137, 168. ayet.
89 Bakara suresi, 201. ayet.

5. Ahiret İnancının İnsan Davranışlarına Etkisi

Öldükten sonra dirilip bütün yaptıklarının hesabını Allah'a (c.c.) vereceğine inanan birinin hayatı sizce nasıl olur?

Allah'a (c.c.) ve ahirete iman eden bir insan, daima sorumluluk bilinciyle hareket eder. Hiçbir şeyin karşılıksız kalmayacağını bilir. Bu bilinçle iyiliklerini artırmaya çalışırken kötülüklerden de uzak durmaya gayret eder. Çünkü bu dünyada yaptıklarıyla kendisine cennetin yollarının açılacağını bilir.

Ahirete iman ile Allah'a (c.c.) iman arasında doğrudan ve son derece güçlü bir bağ vardır. Öldükten sonra dirilip Allah'a (c.c.) hesap vereceğine iman eden bir insan, sevdiği Rabbinin huzuruna günahsız bir şekilde çıkmak ister. Bu yüzden Allah'ın (c.c.) hoşuna gitmeyen söz ve davranışlardan uzak durmaya çalışır. Allah'ın (c.c.) rızasını kazanmak için bütün söz ve fiillerinde O'nun belirlediği ölçülere uyar.

Dünyanın geçici olduğuna ve asıl yurdun ahiret yurdu olduğuna iman eden biri, bu dünyada yaşadığı zorlukların da Allah'tan (c.c.) olduğunu ve hepsinin bir gün biteceğini bilir.

Bu yüzden umutsuzluğa ve yılgınlığa düşmez, sabırlı ve dirençli olur. Sabrettiği her zorluktan, sıkıntıdan dolayı Allah'ın (c.c.) kendisine sevap yazacağını unutmaz.

Allah (c.c.) adalet sahibidir, hiç kimseye haksızlık yapmaz. Allah'ın (c.c.), hiç kimsenin yaptığını yanına bırakmaması da adaletli oluşunun gereğidir. O, iman edip iyi işler yapanları ödüllendirdiği gibi kötülük yapanlara da yaptıklarının cezasını verir. Bu konuda Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: **"Yoksa kötülük işleyenler ölümlerinde ve sağlıklarında kendilerini, inanıp iyi ameller işleyen kimseler ile bir mi tutacağımızı sandılar? Ne kötü hüküm veriyorlar! Allah, gökleri ve yeri, hak ve hikmete uygun olarak, herkese kazandığının karşılığı verilsin diye yaratmıştır. Onlara zulmedilmez."**[90]

Görsel 12

YORUMLAYALIM

"Kim doğru ve yararlı bir iş yaparsa kendi iyiliği için yapmış olur; kim de kötülük işlerse kendi aleyhine işlemiş olur. Senin Rabbin kullarına asla haksızlık etmez."

(Fussilet suresi, 46. ayet.)

Yukarıdaki ayeti insanın sorumluluğu ve Allah'ın (c.c.) adaleti açısından yorumlayınız.

90 Câsiye suresi, 21-22. ayetler.

Allah (c.c.), hiç kimseye zulmetmeyen, herkese yaptığının karşılığını verendir. Hem burada hem de ahirette kendisine iman edenlere cömertçe davranır, onları bağışlar ve ödüllendirir. İman etmeyenlerden, zulmedenlerden, haksızlık edenlerden ve kötülük yapanlardan da adaletinin gereği olarak bütün yaptıklarının hesabını sorar.

Allah'a (c.c.) ve ahiret gününe inanan bireylerden oluşan bir toplumda, insanlar birbirlerinin hak ve hukuklarına dikkat ederler. Haksızlıktan ve kötülük yapmaktan kaçınmaya çalışırlar. Allah'ın (c.c.) huzuruna kul hakkıyla çıkmamak için dikkatli yaşarlar. Allah'ın (c.c.) kendilerine yüklediği sorumluluğun gereğini yerine getirirler. Böyle bir toplumda suç işleyenlerin ve kötülük yapanların oranı çok az olur, huzur ve güven artar. Çünkü Allah'a (c.c.) ve ahirete iman sayesinde huzura kavuşmuş bireylerden oluşan bir millet, taşkınlık ve kötülüklerden kaçınır. Bu milletin fertleri Allah'ı (c.c.) severler ve O'nun hoşnutluğunu kazanmak için iyilik yapmak konusunda yarışırlar. Bu konuda Hz. Peygamber şöyle buyurmuştur: *"Allah'a ve ahiret gününe iman eden kişi misafirine ikram etsin. Allah'a ve ahiret gününe iman eden kişi komşusunu rahatsız etmesin. Allah'a ve ahiret gününe iman eden kişi ya hayır söylesin ya da sussun."*[91]

Allah'ı (c.c.) sevip O'na yönelen bir kimse, hem tek başına olduğu zamanlarda hem de insanlarla birlikteyken kötü şeyler yapmamaya ve haksızlık etmemeye çalışır. Namaz kılar, oruç tutar, bütün ibadetlerine özen gösterir. Çünkü bilir ki Allah, (c.c.) kendisini diriltip hesap soracaktır. Kısacası yeniden dirilişe inanan bir insan, Allah'ın (c.c.) istediklerini yerine getirip yasakladıklarından kaçınarak O'nun rızasını ve hoşnutluğunu kazanmak için uğraşır.

Ahiret gününe iman eden her Müslüman o zor günde dünyalık hiçbir şeyin fayda etmeyeceğini kabul eder. Çünkü Allah (c.c.) o gün yalnız sağlam bir imanın ve güzel amellerin tertemiz kıldığı kalplere değer verir. Allah'ın (c.c.) yüce kitabı Kur'an-ı Kerim'de temiz bir kalbe sahip olmanın önemi şöyle anlatılır: **"O gün, ne mal fayda verir ne de evlat. Ancak Allah'a kalb-i selîm (temiz bir kalp) ile gelenler (o günde fayda bulur)."**[92]

Görsel 13. Ahirete iman, Müslümanları dünyada iyilik yapmaya ve yardımlaşmaya yöneltir.

91 Ebu Dâvûd, Edeb, 122-123.
92 Şuarâ suresi, 88-89. ayetler.

6. Bir Peygamber Tanıyorum: Hz. İsa (a.s.)

Hz. İsa'nın (a.s.), Hz. Muhammed'den (s.a.v.) kaç yıl önce yaşadığını biliyor musunuz?

Kur'an-ı Kerim'e göre Hz. İsa (a.s.), resullerin en büyükleri olan beş peygamberden biridir. Bunlara ulü'l-azm peygamberler denir. Hz. İsa, Allah'ın (c.c.) emir ve yasaklarını insanlara açıklama konusunda üstün gayret gösteren ve Allah'ın (c.c.) övgüsünü alan peygamberlerden biridir. Karşılaştığı hiçbir zorluk ve sıkıntı Hz. İsa'yı (a.s.) Allah'ın (c.c.) dinini anlatmaktan ve insanları tevhide çağırmaktan alıkoymamıştır. Hz. İsa (a.s.) da diğer peygamberler gibi Allah (c.c.) tarafından yaratılmış bir kuldur ve bir anneden doğmuştur. Annesinin ismi Meryem'dir (r.a.).[93]

Hz. Meryem (r.a.) ailesinden ayrılarak kendisine tahsis edilen yerde ibadet edip yaşarken Cebrail (a.s.) ona Allah'ın (c.c.) mucizesi olarak bir erkek evladı olacağını müjdeledi. Derken Hz. Meryem hamile kaldı ve karnındaki çocukla birlikte uzak bir yere çekildi. Oturduğu hurma ağacının dibinde doğum sancıları çekerken ilahi bir ses kendisini yönlendirdi ve doğum gerçekleşti. Bu mucizeyle Hz. İsa (a.s.) babasız olarak dünyaya geldi.[94]

Hz. Meryem (r.a.), Hz. İsa'yı (a.s.) dünyaya getirdikten sonra kavminin yanına döndü. Kavmi, Meryem'i kucağında bir çocukla görünce; **"... Ey Meryem! Gerçekten sen iğrenç bir şey yaptın. Ey Hârûn'un kız kardeşi! Senin baban kötü bir insan değildi, annen de iffetsiz değildi"**[95] dediler. Bunun üzerine henüz beşikteki Hz. İsa (a.s.), Allah'ın (c.c.) bir mucizesi olarak şöyle konuştu: **"... Ben Allah'ın kuluyum. O bana kitabı verdi ve beni peygamber yaptı. Nerede olursam olayım O beni mübarek kıldı; yaşadığım sürece bana namazı ve zekâtı emretti. Beni anneme saygılı kıldı; beni bedbaht bir zorba yapmadı. Doğduğum gün, öleceğim gün ve diri olarak kabirden kaldırılacağım gün esenlik banadır."**[96]

Görsel 14. Hz. Ömer (r.a.) Mescidi ve Kubbetü's Sahra'yı içine alan Mescid-i Aksâ.

93 bk. Harman, Ömer Faruk, "Îsâ", TDV İslam Ansiklopedisi, C 22, s. 465-472.
94 bk. Âl-i İmrân suresi, 45-46; Meryem suresi, 19-26. ayetler.
95 Meryem suresi, 27-28. ayetler.
96 Meryem suresi, 30-33. ayetler.

Allah'ın (c.c.) kitap verip mübarek kıldığı Hz. İsa (a.s.), Kudüs civarında peygamberlik yapmış ve insanları bir olan Allah'a (c.c.) kulluk etmeye çağırmıştır. Hz. İsa (a.s.) İsrâiloğullarına gönderilen ve Tevrat'ı tasdik eden bir peygamberdir.[97] O İsrailoğullarına namazı ve zekâtı emretmiştir. Allah (c.c.) onu hem 'ol' sözüyle bir mucize eseri olarak yaratmış hem de ona pek çok başka mucizeler bahşetmiştir.

Hıristiyanlar Hz. İsa'nın (a.s.) çarmıha gerildiğine inanırlar. Fakat Kur'an-ı Kerim'e göre Hz. İsa (a.s.) çarmıha gerilmemiştir. Yahudiler, Hz. İsa'nın (a.s.) anlattıklarından hoşlanmamışlar ve onu öldürmek için tuzak kurmuşlardır.[98] Kur'an-ı Kerim'in bu konudaki ayetleri şöyledir: **"... Halbuki onu ne öldürdüler ne de astılar, fakat öldürdükleri onlara İsa gibi gösterildi. Onun hakkında ihtilâfa düşenler bundan dolayı tam bir kararsızlık içindedir; bu hususta zanna uymak dışında hiçbir sağlam bilgileri yoktur. Kesin olarak onu öldürmediler, bilâkis Allah onu kendi nezdine kaldırmıştır. Allah izzet ve hikmet sahibidir."**[99]

Kur'an-ı Kerim'e göre Hz. İsa'nın (a.s.) mucizeleri şunlardır:

- Beşikte iken konuşması.[100]
- Kuş şekli verdiği çamura üfleyip onu canlandırması.[101]
- Doğuştan körü ve alacalıyı iyileştirmesi.[102]
- Ölüleri diriltmesi.[103]
- Evlerde yenilen ve biriktirilen şeyleri haber vermesi.[104]
- Kendisine ve havarilerine gökten sofra indirilmesi.[105]

Hz. İsa (a.s.) kendisinden sonra Hz. Muhammed'in (s.a.v.) peygamber olarak gönderileceğini müjdelemiştir. Kur'an-ı Kerim'de bu konuyla ilgili şöyle buyrulur: "**Meryem oğlu İsa: 'Ey İsrailoğulları! Doğrusu ben, benden önce gelmiş olan Tevrat'ı doğrulayan, benden sonra gelecek ve adı Ahmet olacak bir peygamberi müjdeleyen, Allah'ın size gönderilmiş bir peygamberiyim' demişti..."**[106]

Hz. İsa'nın (a.s.) babasız olarak dünyaya gelmesi konusunda şüphesi olanlara Kur'an'da Hz. Adem'in (a.s.) yaratılışı hatırlatılarak bunun Allah (c.c.) için kolay olduğu şöyle belirtilmektedir: **"Şüphesiz Allah katında (yaratılışları bakımından) İsa'nın durumu, Âdem'in durumu gibidir: Onu topraktan yarattı. Sonra ona "ol" dedi. O da hemen oluverdi."**[107]

97 bk. Âl-i İmrân suresi, 49; Nisâ suresi, 171. ayet.
98 bk. Âl-i İmrân suresi, 54. ayet.
99 Nisâ suresi, 157-158. ayetler.
100 bk. Meryem suresi, 30; Mâide suresi, 110; Âl-i İmrân suresi, 46. ayet.
101 bk. Âl-i İmrân suresi, 49; Mâide suresi, 110. ayet.
102 bk. Âl-i İmrân suresi, 49; Mâide suresi, 110. ayet.
103 bk. Âl-i İmrân suresi, 49; Mâide suresi, 110. ayet.
104 bk. Âl-i İmrân suresi, 49. ayet.
105 bk. Mâide suresi, 112-115. ayetler.
106 Saf suresi, 6. ayet.
107 Âl-i İmrân suresi, 59. ayet.

Hristiyanların Hz. İsa (a.s.) hakkında uydurdukları yalan ve iftiralara Kur'an-ı Kerim'de şöyle cevap verilmektedir. **"...Hıristiyanlar 'İsa Mesih, Allah'ın oğludur.' dediler. Bu, onların ağızlarıyla söyledikleri (yalan) sözleridir. Onların bu sözleri daha önce inkâr etmiş kimselerin söylediklerine benziyor. Allah, onları kahretsin. Nasıl da haktan çevriliyorlar!"**[108] Başka bir ayette ise Allah (c.c.) bu yanlış inanışa kapılanları şöyle uyarır: **"Ey Kitap ehli! Dininizde taşkınlık etmeyin. Allah hakkında ancak gerçeği söyleyin. Meryem oğlu İsa Mesih, Allah'ın peygamberi, Meryem'e ulaştırdığı kelimesi ve kendinden bir ruhtur. Allah'a ve peygamberlerine inanın, 'üçtür' demeyin, vazgeçin, bu hayrınızadır. Allah ancak bir tek Tanrı'dır, çocuğu olmaktan münezzehtir, göklerde olanlar da yerde olanlar da O'nundur. Vekil olarak Allah yeter."**[109]

YAZALIM

Aşağıda verilen ayetleri http://kuran.diyanet.gov.tr adresinden bularak okuyunuz. Hz. İsa (a.s.) ile ilgili tespit ettiğiniz özellikleri aşağıdaki boşluklara yazınız:

Âl-i İmrân suresi, 46. ayet;
....
....

Mâide suresi, 75. ayet;
....
....

Âl-i İmrân suresi, 50. ayet;
....
....

Tevbe suresi, 30. ayet;
....
....

Âl-i İmrân suresi, 52. ayet;
....
....

Zuhruf suresi, 59. ayet;
....
....

Nisâ suresi, 171. ayet;
....
....

Hadid suresi, 27. ayet;
....
....

Mâide suresi, 72. ayet
....
....

Saf suresi, 14. ayet;
....
....

108 Tevbe suresi, 30. ayet.
109 Nisâ suresi, 171. ayet.

7. Bir Sure Tanıyorum: Nâs Suresi ve Anlamı

Vesvese deyince ne anlıyorsunuz?

Nâs suresi, Kur'an-ı Kerim'in yüz on dördüncü ve son suresidir. Sure altı ayettir.Adını her ayetinin sonunda yer alan nâs kelimesinden alır. Nâs, insanlar demektir.

Felak suresiyle birlikte varlıkların şerrinden Allah'a (c.c.) sığınmayı ifade ettikleri için, bu iki sureye "kendileriyle Allah'ın (c.c.) korumasına sığınılan " manasında Muavvizetân veya Muavvizeteyn denmiştir. Hz. Peygamber, arkadaşlarından Ukbe b. Âmir'e (r.a.) şöyle demiştir: *"Muavvizeteyni oku! Şüphesiz ki sen onların benzerini okumamışsındır."*[110]

Nâs suresi, Felak suresiyle birlikte indirilmiştir. Felak suresinde olduğu gibi Nâs suresinde de kötülüklerden Allah'a (c.c.) sığınılması gerektiği bildirilir. Surede, pusuda bekleyip kötü düşünceler aşılayan cin ve insanların şerrinden Allah'a (c.c.) sığınılması emredilmektedir.

Bu sure Müslümanlara şunları öğretmektedir:

Görünür görünmez bütün kötülüklerden insanlar Allah'a (c.c.) sığınmalıdır. Çünkü O, bütün insanların Rabbidir, melikidir ve ilahıdır. Bu ayetlerde Allah'ın (c.c.) insanlara yakınlığına, koruyuculuğuna işaret edilmektedir. Yüce Allah dilerse bütün kötülükleri etkisiz kılar. Sürekli vesvese veren, sinsice çalışan fitnecilerin şerrinden korunmak için Allah'a (c.c.) sığınmak gerekir.

Hadislerde İhlâs, Felak ve Nâs surelerinin çok faziletli olduğu ve Kur'an'ın üçte birine denk geldiği haber verilmektedir.[111] Ayrıca şifa verici ve koruyucu özellikleri belirtildiği gibi yatmadan önce ve her namazdan sonra okunmasının gereği vurgulanmaktadır.[112] Hz. Âişe'den (r.a.) nakledilen bir hadise göre Resulullah (s.a.v.) rahatsızlık zamanında ve gece yatağa gireceği sırada İhlâs, Felak ve Nâs sûrelerini üç defa okuyup avuçlarına üfler ve elleriyle bütün vücudunu sıvazlardı.[113]

Görsel 15

110 Ahmed b. Hanbel, Müsned, IV, 146.
111 bk. Buhârî, Fedâilu'l-Kur'ân ,13, Tevhid 1; Müslim, Müsâfırîn, 45; Tirmizî, Sevâbü'l-Kur'ân, 11.
112 bk. Tirmizî, Sevâbü'1-Kur'ân, 10, 12; Nesâî, İstiâze, 1.
113 bk. Buhârî, Fezâilü'l-Kurân, 14; Ebû Dâvûd, Edeb, 98; Ebû Dâvûd, Tıbb, 19.

NÂS SURESİ

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

قُلْ اَعُوذُ بِرَبِّ النَّاسِۙ ﴿١﴾ مَلِكِ النَّاسِۙ ﴿٢﴾ اِلٰهِ النَّاسِۙ

﴿٣﴾ مِنْ شَرِّ الْوَسْوَاسِ الْخَنَّاسِۙ ﴿٤﴾ اَلَّذ۪ي يُوَسْوِسُ

فِي صُدُورِ النَّاسِۙ ﴿٥﴾ مِنَ الْجِنَّةِ وَالنَّاسِ ﴿٦﴾

Okunuşu:

Bismillâhirrahmânirrahîm

1- Kul eûzü bi Rabbi'n-nâs.

2- Meliki'n-nâs.

3- İlâhi'n-nâs.

4- Min şerri'l vesvâsi'l-hannâs.

5- Ellezî yüvesvisü fî sudûri'n-nâs.

6- Mine'l-cinneti ve'n-nâs.

Anlamı:

Rahmân ve Rahîm olan Allah'ın adıyla

1- De ki: Sığınırım ben insanların Rabbine,

2- İnsanların Melikine (mutlak sahip ve hakimine),

3- İnsanların İlâhına.

4- O sinsi vesvesecinin şerrinden,

5- O ki insanların göğüslerine (kötü düşünceler) fısıldar.

6- Gerek cinlerden, gerek insanlardan olan bütün vesvesecilerin şerrinden Allah'a sığınırım!

ÜNİTEMİZİ DEĞERLENDİRELİM

A. Aşağıdaki açık uçlu soruları cevaplayınız.

1. Meleklere iman etmenin insan hayatına etkilerini yazınız.

....

....

....

2. Meleklerin özelliklerini maddeler halinde yazınız.

....

....

....

3. "Biz göğü, yeri ve ikisi arasındakileri boş yere yaratmadık…" (Sâd suresi, 27. ayet.) ayetini insanın yaratılış amacı açısından yorumlayınız.

....

....

....

4. Ahirete iman, insanın hayatını nasıl şekillendirir? Sebepleriyle birlikte açıklayınız.

....

....

....

5. Ahiretin aşamalarını yazınız.

....

....

....

B. Aşağıdaki seçmeli soruları cevaplayınız.

1. Kıyamet aşağıdaki meleklerden hangisinin sura üflemesiyle başlar?

A) Münker Nekir

B) Kiramen Kâtibin

C) Mikail

D) İsrafil

2. Aşağıdakilerden hangisi ahiretin aşamalarından biri değildir?

A) Gayb

B) Mahşer

C) Kıyamet

D) Ölüm

3. Aşağıdakilerden hangisi ahirete iman etmenin insana sağladığı özelliklerden biri değildir?

A) İnsanın tedirginliklerini ve korkularını giderir.

B) İnsanın hayatına çekidüzen verir.

C) Bu inanca sahip olan insan hiçbir şeyin boşa gitmeyeceğini bilir.

D) İnsan adaletin sağlanamayacağını gördüğü için umutsuzluğa kapılır.

4.“Allah’a ve ahiret gününe iman eden kimse misafirine ikram etsin. Allah’a ve ahiret gününe iman eden kimse komşusuna ihsanda (iyilikte) bulunsun. Allah’a ve ahiret gününe inanıyorsa ya hayır söylesin ya da sussun.” (Buhârî, Edeb, 31.)

Yukarıdaki hadise göre aşağıdakilerden hangisi vurgulanmaktadır?

A) Herkes ahirete inanmalıdır.

B) İman, kabul etmek ve benimsemektir.

C) İman insanı güçlü ve cesur kılar.

D) İman, insanın davranışlarına yansımalıdır.

5. Öldükten sonra insanın bütün yaptıklarının tartıldığı ilahi teraziye ne ad verilir?

A) Mizan **B)** Haşr **C)** Amel defteri **D)** Ba's

6. Aşağıdaki seçeneklerde yer alan melekler ve görevleri eşleştirmelerinden hangisi doğrudur?

A) Azrail: İnsana hayat verir.

B) Mikail: Kıyameti başlatmak için sûra üfler.

C) Münker Nekir: Ölen her insanı sorgular.

D) Cebrail: Can alır.

7. Allah (c.c.), hiç kimseye zulmetmeyen, herkese yaptığının karşılığını verendir. Hem burada hem de ahirette kendisine iman edenlere cömertçe davranır, onları bağışlar ve ödüllendirir.

Yukarıdaki metne göre aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

A) Allah (c.c.) kimseye zulmetmez.

B) İnsanlar dünyada yaptıklarının karşılığını ahirette görürler.

C) Allah (c.c.) iman edip güzel işler yapanlara karşı merhametlidir.

D) Allah (c.c.) günah işleyenleri asla affetmez.

8. Hz. Musa (a.s.), Hz. Âdem (a.s.), Hz. Yahya (a.s.), Hz. Muhammed (s.a.v.), Hz. İbrahim (a.s.), Hz. İsa (a.s.), Hz. Nuh (a.s.)

Yukardaki peygamberlerden hangi ikisi Allah'ın (c.c.) güç ve kudretinin bir işareti olarak babasız bir şekilde yaratılmıştır?

A) Hz. Musa (a.s.) - Hz. Âdem (a.s.)

B) Hz. Muhammed (s.a.v.) - Hz. İsa (a.s.)

C) Hz. Âdem (a.s.) - Hz. İsa (a.s.)

D) Hz. İsa (a.s.) - Hz. Yahya (a.s.)

9. Muavvizeteyn sureleri kötülük ve belalardan korunmak için okunur. Aşağıdakilerden hangisi bu tanıma uygun surelerdir?

A) İhlas-Fil
B) İhlas-Felak
C) Felak- İhlas
D) Felak-Nâs

10. Melekler için aşağıdaki ifadelerden hangisi doğrudur?

A) İman edip güzel işler yapan müminlere dua ederler.

B) Meleklerin bizimle ilgisi yoktur.

C) Melekler insanlara karışık şeyler ilham ederler.

D) Meleklerin hepsi vahiy getirmekle görevlidir.

C. Aşağıdaki cümleler doğruysa başına (D), yanlışsa (Y) yazınız.

1. ( ) Meleklere inanan insan, kimsenin görmediği yerde davranışlarına dikkat etmez.

2. ( ) Allah'a (c.c.) ve ahiret gününe inanan insan, dünya hayatında söz ve davranışlarına dikkat eder.

3. ( ) Melekler nurdan yaratılmış güzel varlıklardır.

4. ( ) Yazıcı melekler sadece iyilikleri yazarlar.

5. ( ) Allah'a (c.c.) ve ahiret gününe iman edip güzel işler yapanlar cennete girer.

6. ( ) Melekler evlenip çocuk sahibi olan varlıklardır.

7. ( ) Nâs suresinde, Hz. İsa'nın (a.s.) hayatından bahsedilir.

8. ( ) Hz. İsa'nın (a.s.) annesinin adı Hz. Meryem'dir (r.a.).

9. ( ) Mahşer, amellerin tartılacağı terazinin adıdır.

10. ( ) Mikail tabiat olaylarını düzenleyen melektir.

BULALIM

Aşağıdaki soruları cevaplayarak bulmacayı çözünüz.

SOLDAN SAĞA

6. Beşikte iken konuşan peygamber.

8. Cinler gibi ateşten yaratılan ve Allah'a (c.c.) isyan eden ilk varlık.

9. İnsanın sağında ve solunda bulunup iyi ve kötü davranışlarını kaydetmekle görevli melekler. (kiramen ....)

10. Nurdan yaratılan ve Allah'ın (c.c.) emrettiğinden başka bir şey yapmayan, günah işlemeyen varlıklar.

12. Müminlerin içinde ebedî olarak kalacakları çeşit çeşit nimetlerle donatılmış ahiret yurdu.

YUKARDAN AŞAĞI

1. Allah (c.c.) tarafından vahiy getirmekle görevli melek.

2. Bütün insanların amellerinin tartılacağı en hassas terazi.

3. Bütün insanların dirildikten sonra dünyada yaptıklarının hesabını vermek için toplandıkları yer.

4. Müminlerin üzerinden geçerek cennete ulaştıkları yol, köprü.

5. Akıl ve duyular yoluyla hakkında bilgi edinilemeyen varlık alanı.

7. Bütün evrenin düzeninin bozulup her şeyin yok olacağı ve insanların yeniden diriltileceği gün.

11. İnsan ömrünün son bulduğu an.

13. Müslümanların görünür görünmez bütün kötülüklerden Allah'a (c.c.) sığınmak için okudukları muavvizeteyn surelerinden biri.

Görsel 16

2. ÜNİTE

HAC VE KURBAN

Ünitemize Hazırlanalım

1. Hacca giden bir yakınınızla konuşunuz. Hac ibadeti sırasında neler hissettiğini sorarak anlattıklarını defterinize yazınız.

2. Kâbe'ye hac dışında da ziyaret yapılabilir mi? Aile büyüklerinize sorarak aldığınız cevapları defterinize yazınız.

3. Aile büyüklerinizden Kurban Bayramı dışında hangi durumlarda kurban kesildiği ile ilgili bilgi toplayınız.

4. "Çatma! Kurban olayım çehreni ey nazlı hilal" dizesindeki "Kurban olmak" deyimi ile anlatılmak istenen nedir? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

Kavramlar : Hac, umre, kurban

1. İslam'da Hac İbadeti ve Önemi

Farklı ülkelerden gelen Müslümanlarla aynı yerde olmak size ne hissettirir?

Hac; sözlükte bir şeye yönelmek, bir yeri ziyaret etmek, bir şeyi amaçlamak gibi anlamlara gelir. Dinî bir terim olarak ise imkânı olan Müslümanların yılın belli günlerinde ibadet niyetiyle ihrama girerek vakfe yapıp kabeyi tavaf etmeleridir.[1]

Hac ibadeti Müslümanlara hicretin dokuzuncu yılında farz kılınmıştır. Akıllı, ergenlik çağına gelmiş, sağlıklı ve maddi imkânı olan her Müslümanın ömründe en az bir kez hacca gitmesi gerekir. Bu konuyla ilgili Kur'an-ı Kerim'de şöyle buyrulmuştur: **"...Yoluna gücü yetenlerin Kâbe'yi haccetmesi, Allah'ın insanlar üzerindeki bir hakkıdır..."**[2] Hz. Peygamber de; *"Ey inananlar, Allah size haccı farz kılmıştır. O halde haccediniz."*[3] buyurarak haccın farz olduğunu belirtmiştir.

BİL BAKALIM

Tek odalı bir bina,
Gitsem baksam yanına,
Kapısının sapına,
Yüzüm sürsem taşına?

(Mustafa Yılmaz, Dini Bilmeceler, s. 147.)

BİLGİ KUTUSU

Her Müslümanın ömründe bir defa hacca gitmesi farzdır.

1 bk. MEB Dinî Terimler Sözlüğü, s. 109.
2 Âl-i İmrân suresi, 97. ayet.
3 Müslim, Hac, 412.

Hac, Allah'ın (c.c.) rızasını kazanmak, verdiği sağlık ve zenginlik nimetinden dolayı şükretmek ve Allah'a (c.c.) yakınlaşmak için yapılır. Hac ibadeti dünyanın çeşitli yerlerinde yaşayan, dilleri ve ırkları farklı olan Müslümanları aynı amaç için bir araya getirir. İnsanlara takva dışında bir üstünlük olmadığı şuurunu hissettirir.

Hacca gelen Müslümanlar, sosyal ve ekonomik statülerinden sıyrılırlar. Allah'ın (c.c.) huzurunda mal, makam gibi farklılıkların önemsiz olduğunu ve tüm Müslümanların eşit olduğunu anlarlar. Hacı adayları giydikleri beyaz kıyafetlerle ölümü hatırlarlar ve ölmeden önce tövbe etme fırsatı bulurlar. Bu ibadet sayesinde hacılar diğer insanlara saygı gösterir, kırıcı davranışlardan kaçınır, canlılara zarar vermemeye özen gösterirler.

Hacca giden bir Müslüman, ibadetini gerçekleştirirken kendisi, ailesi, sevdikleri ve tüm İslam âlemi için dua eder. Yüce Allah'ın verdiği sayısız nimetler için şükreder. Rabbi ile baş başa kalır ve hesaba çekilmeden önce kendini hesaba çeker. Kendi içindeki kötü duygu ve düşüncelerden kurtulup ahlakını güzelleştirmek için fırsat bulur. Böylece Yüce Allah da o kimseyi günahlarından arındırır. Hz. Muhammed (s.a.v) bu konuda, *"Kim Allah için hacceder ve Allah'a karşı gelmekten sakınırsa annesinden doğduğu günkü gibi günahlarından arınmış bir şekilde hacdan döner."*[4] buyurmuştur.

Hac, insanın bilgisini ve kültürünü artırır. Birçok milletten hac ibadeti için gelen Müslümanlar, birbirlerinin kültürlerini tanır ve birbirleri hakkında bilgi edinme fırsatı bulur. Diğer Müslüman kardeşiyle tanışır; sevinçlerine ortak olur ve dertleriyle dertlenir. Onlarla birlikte omuz omuza ibadet eder. Hz. Muhammed'in (s.a.v.) yaşadığı yerleri görür ve kutsal yerleri görmenin heyecanını yaşar. Duygu ve düşüncelerini zenginleştiren hacılar, ibadetlerini hakkıyla tamamladıklarında hayata bakışları değişir ve yaşam tarzları daha da güzelleşir. Yeniden doğmuş gibi yeni bir hayata başlamanın mutluluğunu ve huzurunu yaşar.

Görsel 17. Müslümanların etrafında tavaf ederek hac vazifesini yerine getirdiği Kâbe.

4 Buhârî, Hac, 4.

TAMAMLAYALIM

Yukarıdaki şemayı uygun örneklerle tamamlayınız.

2. Haccın Yapılışı

Kutsal topraklar denilince aklınıza nereler gelir?

Haccın yapılışını anlayabilmek için hac ile ilgili bazı kutsal mekânları tanımak ve bazı kavramları bilmek gerekir.

Görsel 18. Kâbe Müslümanların dualarının kabul edildiği kutsal mekânlardandır.

Hac ile İlgili Bazı Mekânlar

KÂBE

Kâbe, Allah'a (c.c.) ibadet etmek için yapılan yeryüzündeki ilk mabettir. Kâbe'ye Yüce Allah'ın evi anlamına gelen Beytullah adı da verilir. Ortasında Kâbe'nin bulunduğu, insanların tavaf yaptığı, namaz kıldığı büyük alana da "Mescid-i Haram" denir.* Tüm Müslümanlar namaz kılarken yönünü Kâbe'ye çevirir ve Yüce Allah'a dua eder. Kâbe'nin güneydoğu köşesinde siyah taş anlamına gelen Hacerülesved bulunur. Tavafa Hacerülesved'in bulunduğu köşeden başlanır ve her dönüşte Hacerülesved'e selam verilir.

* bk. MEB Dinî Terimler Sözlüğü, s. 187.

Görsel 19

ARAFAT

Mekke'de bulunan ve Zilhicce'nin 9. günü tüm hacı adaylarının toplandığı bir alandır.* Her yıl hacı adayları bayramdan önceki gün buraya gelerek Allah'a (c.c.) dua eder ve bağışlanma diler. Hz. Muhammed (s.a.v.) *"Hac, Arafat'tır."*** diye buyurarak Arafat'ın hac ibadetindeki yeri ve önemine vurgu yapar. Mahşerin provası niteliğinde olan Arafat'ta hacı adayları, Allah (c.c.) ile baş başa kalır ve günahlarından arınmaya çalışır. Belirlenen süre içersinde Arafat'ta bulunmayan hacılar o yıl hac ibadetini yapmış sayılmaz.

* bk. MEB Dinî Terimler Sözlüğü, s. 20-21.

** Tirmizî, Hac, 57.

Görsel 20

MİNA

Kurban Bayramı'nda kurban kesilen ve şeytan taşlanan yerdir.* Burada hacı adayları, şeytan taşlayarak içlerindeki kötü duygu ve düşüncelerden arınır ve Allah'tan (c.c.) af diler.

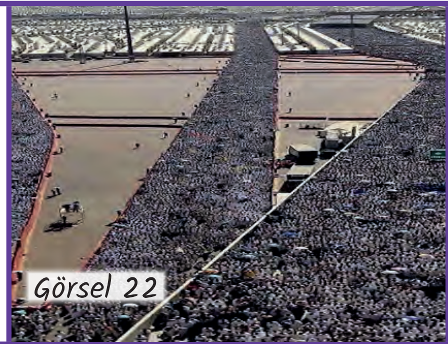
* bk. MEB Dinî Terimler Sözlüğü, s. 239.

Görsel 21

MÜZDELİFE

Arafat ile Mina arasında yer alan bölümdür.* Arafat'tan sonra Mina'ya giden hacılar Müzdelife'de durur ve ikinci vakfesini yapar. Allah'a (c.c.) yakınlaşmak için zikir ve dua eder. Ayrıca hacı adayları bayram günü şeytan taşlamak için burada taş toplar.

* bk. MEB Dinî Terimler Sözlüğü, s. 270.

Görsel 22

SAFA MERVE

Kâbe'nin iki yüz metre güneydoğusunda ve bugün Mescid-i Haram sınırları içinde kalan iki tepedir.* Bu tepelerin birbirine uzaklıkları yaklaşık üç yüz elli metredir. Hz. İbrahim (a.s.), eşi Hz. Hacer'i ve oğlu Hz. İsmail'i (a.s.) Allah'ın (c.c.) emriyle burada bırakınca Hz. Hacer, Safa ve Merve tepeleri arasında koşarak oğluna su aramaya başlamıştır. Çölün ortasında hem oğluna bakan hem de su arayan Hz. Hacer yorgun adımlarla oğlunun yanına geldiğinde zemzemi görmüş ve çok şaşırmıştır. Yüce Allah'ın bu ikramı o güzel günden bugünlere kadar devam etmektedir. Kutsal topraklara giden ziyaretçiler, su ihtiyaçlarını zemzem içerek karşılar ve ülkelerine döndüklerinde gelen misafirlere zemzem ikram eder.

* bk. MEB Dinî Terimler Sözlüğü, s. 231, 317.

Görsel 23

Hac ile İlgili Bazı Kavramlar

İHRAM

İhram sözlükte; haram kılmak, kendini sakındırmak gibi anlamlara gelir. Dinî terim olarak hac veya umreye niyet eden kimseye diğer zamanlarda yapması helal olan bazı davranışların, bu ibadetler esnasında haram kılınmasıdır.* Saç, sakal ve tırnak kesmek, koku sürünmek bu davranışlardandır.

Kâbe'ye varmadan önce ihram yasaklarının başladığı sınırlar vardır. Bu sınırlara mikat adı verilir.** Hacılar bu sınır noktalarında niyet eder ve dikişsiz, beyaz, iki parçadan oluşan kıyafetlerini giyer. Erkeklerin zorunlu olarak giydikleri bu kıyafetlere ihram denir. Kadınlar ise günlük elbiseleriyle ihrama girerler. Ayrıca niyet etmek ve telbiye duasını okumak da ihrama girmenin gereğidir. İhrama girmek ise haccın farzlarındandır.

* bk. MEB Dinî Terimler Sözlüğü, s. 161.
** bk. MEB Dinî Terimler Sözlüğü, s. 239.

Görsel 24

TELBİYE

Telbiye, ihrama giren kişinin Kâbe'ye varıncaya kadar yolculuğu esnasında yaptığı bir duadır.* Hz. Muhammed (s.a.v.) ashabına telbiye duasını şu şekilde öğretmiştir: ***"Lebbeyk Allâhümme lebbeyk! Lebbeyke lâ şerîke leke lebbeyk! İnne'l-hamde ve'n-ni'mete leke ve'l-mülk. Lâ şerîke lek!"*** *(Buyur Allah'ım buyur! Emrindeyim buyur! Senin hiçbir ortağın yoktur. Allah'ım buyur! Hamd sana mahsustur. Nimet de senin, mülk de senindir. Senin hiçbir ortağın yoktur.)***

لَبَّيْكَ اللّٰهُمَّ لَبَّيْكْ، لَبَّيْكَ لاَ
شَرِيكَ لَكَ لَبَّيْكْ، اِنَّ الْحَمْدَ
وَالنِّعْمَةَ لَكَ وَالْمُلْكْ، لاَ شَرِيكَ لَكْ *

* bk. MEB Dinî Terimler Sözlüğü, s. 359.
** Müslim, Hac, 19.

VAKFE

Vakfe, bir yerde kısa da olsa durmak demektir. Arafat'ta Zilhicce'nin dokuzuncu gününe rastlayan arife günü bir süre bulunmak haccın farzlarındandır.* Vakfe yaparken kişi Rabbiyle baş başa kalır ve dua eder. Arafat'tan sonra Müzdelife'ye gider. Burada da ikinci vakfesini gerçekleştirir.

* bk. MEB Dinî Terimler Sözlüğü, s. 378.

Görsel 25

TAVAF

Tavaf, Kâbe'nin güneydoğu köşesinde bulunan Hacerülesved'in hizasından başlayarak saat yönünün tersine doğru yedi defa Kâbe'nin etrafında ibadet amacıyla dönmektir. Her bir dönüşe şavt denir. Yedi şavt bir tavaftır.* Tavaf ederken Yüce Allah'a şükredilir. Günahlardan ötürü bağışlanma dilenerek dua edilir. Tavafın sonunda iki rekâtlık tavaf namazı kılınır.

* bk. MEB Dinî Terimler Sözlüğü, s. 351-352.

Görsel 26

SA'Y

Sa'y; hac veya umre ibadeti sırasında Kâbe'nin yanında bulunan Safa ile Merve tepeleri arasında Safa tepesinden başlayarak Merve tepesine doğru dört gidiş, üç geliş olmak üzere yedi kez gidip gelmektir.* Haccın vaciplerinden olan sa'y, Hz. İsmail'in (a.s.) annesi olan Hz. Hacer'in oğluna su arayışını sembolize eder. Hacı adayları, Hz. Hacer'i anlamak ve o anı hissedebilmek için Safa ve Merve tepeleri arasında koşar adımlarla gider gelir.

* bk. MEB Dinî Terimler Sözlüğü, s. 323.

Görsel 27

Haccın Yapılışı

Mekke'nin çevresindeki mikat sınırlarında ihrama girilir. İsteyenler sünnet olan selamlama tavafını yapar. Bayramdan bir gün önce (arefe günü) Arafat'a çıkılır. Arafat'ta bir süre durulur. Burada Allah'tan (c.c.) af dilenir ve dua edilir. Güneş battıktan sonra Müzdelife'ye geçerek burada sabah namazına kadar Müzdelife vakfesi yapılır ve şeytan taşlamak için taş toplanır. Müzdelife'de sabah namazı kılındıktan sonra Mina'ya hareket edilir. Bayramın birinci günü sabahı Mina'da şeytan taşlanır ve kurban kesilir. Burada tıraş olunur ve ihramdan çıkılır. Daha sonra farz olan ziyaret tavafı yapılır ve hemen ardından sa'y ibadeti yerine getirilir. Bayramın diğer günlerinde de Mina'da şeytan taşlanır. Hac ibadetini yerine getiren Müslümanlar, Mekke'den ayrılmadan önce son bir kez Kâbe'yi tavaf eder. Bu son tavafa da VedaTavafı adı verilir.

BULALIM

HAC YOLU

İhrama girmek için
Mikata gitmek gerek
Namaz ve dua ile
Sınırdan geçmek gerek

Beyaz bir kefen gibi
İhrama girmek demek
Mahşerde olduğunu
Varsayarak gelmek demek

Arafat'ta pişmanlıkla
Tövbelerle çarpar yürek
Duaların kabulünü
Yakarışla bekleyerek

Mina'daki şeytanları
Esas düşman belleyerek
Atar düşman taşlarını
Nefretini söyleyerek

Hem Rabbine yaklaşmaya
Ve kulluğa azmederek
Keser orda kurbanını
Rabden rıza bekleyerek

Beytullah'ın çevresini
Yedi defa dönmek demek
Lebbeyk lebbeyk nidasıyla
Rabbe koşup gelmek demek

Safa Merve arasında
Sa'y yapılır hemen sonra
İsmail'le annesinin
Koşturması anısına

Rabbim sana nasip etsin
O toprağa gidip gelmek
Haccı yapıp evine de
Günahsızca dönüvermek

(Bu kitap için yazılmıştır.)

Yukarıdaki şiirde hac ile ilgili kavramları ve mekanları bulunuz.

BİLGİ KUTUSU

Haccın farzı üçtür.

1 İhrama girmek.

2 Arafat'ta vakfe yapmak.

3 Tavaf etmek.

3. Umre ve Önemi

Hz. Muhammed'in (s.a.v.) yaşadığı yerleri görmek sizde hangi duyguları uyandırır?

Umre, sözlükte ziyaret etmek anlamına gelir. Dinî bir terim olarak ise umre, hac mevsiminin dışında istenilen bir vakitte ihrama girip tavaf ve sa'y ibadetini yaptıktan sonra tıraş olup ihramdan çıkarak yapılan bir ibadettir.[5]

Umre yapmak isteyen kimseler mikat sınırında ihrama girer ve Mescid-i Haram'a gelir. Umre tavafı için niyet eder ve tavafını yerine getirir. İki rekâtlık tavaf namazını kıldıktan sonra Safa tepesine gider. Safa ve Merve tepeleri arasında sa'y ibadetini yerine getirir ve ardından tıraş olarak ihramdan çıkar. Böylece umre ibadetini tamamlamış olur. Yüce Allah, **"Haccı da umreyi de Allah için tamamlayın..."**[6] buyurarak Müslümanlara umre yapmaları konusunda teşvikte bulunmuştur. Hz. Muhammed (s.a.v.) de umre hakkında, *"Hac ve umre yapanlar Allah'ın (c.c.) misafiridir. Onlardan bir şey isterlerse Allah onların istediklerine karşılık verir, af dilerlerse onları affeder."*[7] sözleriyle Müslümanların umre sırasında yaptıkları duaların karşılıksız bırakılmayacağını ve günahların bağışlanmasına vesile olacağını ifade etmiştir.

Görsel 28. Mescid-i Nebî

Her Müslüman kutsal toprakları ziyaret etmek, Kâbe'nin karşısında namaz kılmak ve dua etmek ister. Hz. Muhammed'in (s.a.v.) yaşadığı topraklarda gezmek, namaz kıldığı yerlerde namaz kılmak, vahyin indirildiği mekânlarda Kur'an okumak Müslümanların en büyük hayalleri içerisinde yer alır. Hac ibadetini yerine getirme fırsatı bulamayan veya kutsal toprakları özleyen Müslümanlar, umre amacıyla bu güzel topraklara gider ve ziyaretlerini yerine getirir.

5 bk. MEB Dinî Terimler Sözlüğü, s. 372.
6 Bakara suresi, 196. ayet.
7 İbn Mâce, Menâsik, 5.

Umreye gidecek olan yakınlarımızı, gitmeden ziyaret etmek ve onlardan adımıza o güzel yerlerde dua etmelerini istemek de güzel davranışlar arasındadır. Nitekim Hz. Ömer (r.a.) umreye gitmek istediğini söylediğinde Hz. Muhammed (s.a.v.) de *"Kardeşim! Duana bizi de ortak et ve bizi unutma!"*[8] diyerek dua isteğinde bulunmuştur. Umreden gelen kardeşlerimizi ziyaret etmek, onların güzel duygularını paylaşmak Müslümanların arasındaki bağın güçlenmesine vesile olur.

Hac ve umre ibadetlerini yerine getirmek için kutsal topraklara giden Müslümanlar Medine şehrine gider ve Mescid-i Nebî'de namaz kılarlar. Hz. Muhammed'in (s.a.v.) son on yılını geçirdiği ve kabrinin de bulunduğu bu şehirde önemli mekânları ziyaret ederler. Bu güzel yerleri görmenin mutluluğunu ve buradan ayrılacak olmanın hüznünü yaşarlar. Kendi ülkelerine döndükten sonra hayatlarına yeni bir başlangıç yaparak daha özenli bir yaşam sürmeye gayret ederler.

BİLGİ KUTUSU

Görsel 29

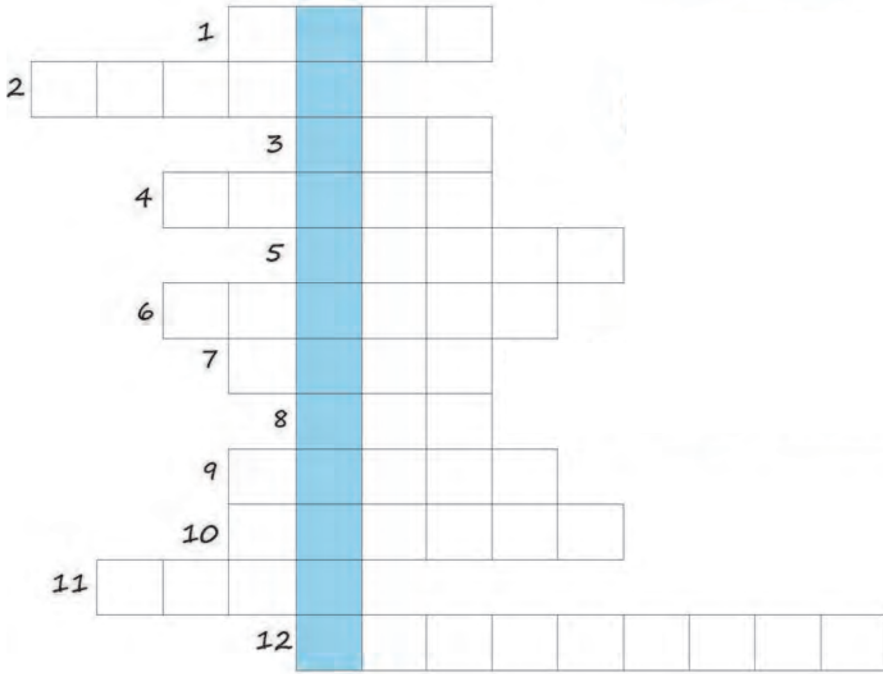
Hac ve umre arasındaki beş fark

Hac		Umre
Hac sadece yılın belirli günlerinde yapılır.	1	Umre hac günleri dışında her zaman yapılır.
Hac yılda bir kez yapılır.	2	Umre bir yılda birden fazla yapılabilir.
Hac farzdır.	3	Umre sünnettir.
Haccın farzı üçtür. İhrama girmek, Kâbe'yi tavaf etmek ve Arafat'ta vakfe yapmak.	4	Umrenin şartı ikidir. İhrama girmek ve Kabe'yi tavaf etmek.
Hacda vakfe, şeytan taşlama ve kurban kesme vardır.	5	Umrede vakfe, şeytan taşlama ve kurban kesme yoktur.

8 İbn Mâce, Menâsik, 5.

BULALIM

Bulmacayı çözünüz ve renkli sütunda ortaya çıkan şifreyi bulunuz.

SORULAR

1. Hac zamanı dışında ihrama girip Kâbe'yi ziyaret etmek ve sa'y yapmak.
2. Arafat'ta belli bir süre durmak.
3. Safa ve Merve tepeleri arasında yedi kez gidip gelmek.
4. Hz. İsmail'in (a.s.) annesi.
5. Hac ibadeti yapmak için giyilen kıyafet.
6. Hz. Peygamberin (s.a.v.) son on yılını geçirdiği şehir.
7. Şeytan taşlamanın gerçekleştiği yer.
8. Yılın belirli günlerinde ve özel mekânlarda yapılan ibadet.
9. Yedi kez Kâbe'nin etrafında dönmek.
10. Farz olan vakfenin yapıldığı yer.
11. Sa'y yapılmaya başlanan tepe.
12. Arafat ile Mina arasında yer alan, şeytan taşlamak için taş toplanan yer.

4.Kurban İbadeti ve Önemi

Sevdikleriniz için ne gibi fedakârlıklarda bulunursunuz?

Kurban; sözlükte yaklaşmak, Allah'a (c.c.) yakınlaşmaya vesile olan şey anlamına gelir. Dinî terim olarak ise kurban, Allah'a (c.c.) yakınlaşmak ve O'nun rızasını kazanmak amacıyla belirli bir zamanda uygun nitelikte bir hayvanı ibadet amacıyla kesmektir.[9] Kesilen bu hayvana da kurban adı verilir. Kurban kesmenin zamanı, bayram namazından sonra başlar ve bayramın üçüncü gününe kadar devam eder. Kurban; akıllı, ergenlik çağına gelmiş ve zengin olan Müslümanın yükümlü olduğu bir ibadettir. Kur'an-ı Kerim'de, **"O halde Rabbin için namaz kıl ve kurban kes."**[10] buyrulur. Hz. Peygamber de, *"Kimin hali vakti yerinde olur da kurban kesmezse mescidimize yaklaşmasın."*[11] buyurarak, imkânı olan Müslümanları kurban kesmesi konusunda uyarmıştır.

Kurban edilecek hayvanın cinsine göre belli bir yaşa gelmesi ve herhangi bir özrünün bulunmaması gerekir. Kurban kesilirken kurbanın ayakları ile yüzü kıbleye gelecek şekilde sol tarafına yatırılmalı ve "Bismillahi Allahu ekber" denilerek kurban edilmelidir. Kurbanı kesecek kişi bu işin ehli olmalıdır. Bu nedenle kurban kesmeyi bilmeyen bir Müslüman, kesim işlemi için bir vekil tayin edebilir. Kurban kesilirken hayvana iyi davranılmalı ve ona eziyet verici davranışlardan kaçınılmalıdır. Kesim yerinde çevre temizliğine ve sağlık kurallarına uyulmalıdır. Allah (c.c.) rızası için ibadet ederken başka insanlara rahatsızlık verilmemelidir.

Kurban ibadeti, Yüce Allah'a teslim olmayı ve O'nun emirlerine boyun eğmeyi öğretir. İnsanları Allah'a (c.c.) yakınlaştırır, O'nun rızasını kazandırır. Ayrıca **"Onların ne etleri ne de kanları Allah'a ulaşır; fakat O'na sadece sizin takvânız ulaşır..."**[12] ayetine göre samimiyetle yapıldığı takdirde Allah (c.c.) ile olan bağı güçlendirir. Yüce Allah'ın **"...Onlardan hem kendiniz yiyin hem de ihtiyacını gizleyen-gizlemeyen fakirlere yedirin..."**[13] emriyle kurban eti yoksullarla paylaşılır. Böylece toplumda yardımlaşma ve dayanışma ruhu diri tutulur. Müslümanlar arasında kardeş olabilme bilinci kazanılır.

Kurban eti genellikle üçe ayrılır.

9 bk. MEB Dinî Terimler Sözlüğü, s. 210
10 Kevser suresi, 2. ayet.
11 İbni Mâce, Edâhî, 2.
12 Hac suresi, 37. ayet.
13 Hac suresi, 36. ayet.

Kurban Bayramı dışında kesilen kurban çeşitleri de vardır. Bunlardan biri adak kurbanıdır. Adak kurbanı bir işin veya isteğin gerçekleşmesi durumunda kesmek için Allah'a (c.c.) söz verilen ve gerçekleştiği takdirde kesilmesi gereken kurbanlardır. Bu kurbanı kesmenin hükmü vaciptir. Örneğin, "Hakkıyla şu işi başarırsam bir kurban keseceğim." diye söz veren kimse işi başardığında adadığı kurbanı kesmesi gerekir. Kurbanı adayan kişi ve bakmakla yükümlü olduğu kişiler kurban etinden yiyemez. Kurbanın tamamını ihtiyacı olan kimselere dağıtır.

<table>
<tr><th>Kurbanlık Hayvanlar</th><th>Kaç Kişi Adına Kurban Edilir?</th><th colspan="2">Kurbanlık Hayvanın Nitelikleri</th></tr>
<tr><td></td><td>1 kişi adına kurban edilir.</td><td>En az 1 yaşını doldurmuş olmalıdır.</td><td rowspan="3">Bu hayvanların herhangi bir özrü olmaması gerekir.</td></tr>
<tr><td></td><td>1-7 kişi arasında ortaklaşa kurban edilir.</td><td>En az 2 yaşını doldurmuş olmalıdır.</td></tr>
<tr><td></td><td>1-7 kişi arasında ortaklaşa kurban edilir.</td><td>En az 5 yaşını doldurmuş olmalıdır.</td></tr>
</table>

Dinimizde yer alan başka bir kurban çeşidi de akika kurbanıdır. Akika kurbanı, ailelerin çocukları dünyaya geldiğinde Allah'a (c.c.) şükretmek amacıyla kestiği kurbandır. Aileler, çocukları doğduğunda imkânları dâhilinde bu kurbanı keserler. Akika kurbanı kesen kimse, bu kurbandan yiyebilir ve ailesine yedirebilir. Çevresindeki yakınlarına ikram eder ve ihtiyacı olanlarla paylaşır. Nitekim Hz. Muhammed (s.a.v.), torunu Hasan doğduğunda akika kurbanı kesmiş ve Müslümanlara bu güzel davranışı tavsiye etmiştir.[14]

14 bk. Buhârî, Akika, 2; Tirmizî, Edâhî, 19.

YAZALIM

Aşağıdaki bilmecelerin cevaplarını boşluklara yazınız.

KURBAN ÇEŞİTLERİ

CEVAP	CEVAP	CEVAP ....
Sıratta bindim Süratle gittim Kurban olsun bu kul sana Sen olmasan hepten bittim?	Bir şey doğdu diye, Bir şey öldü niye, Belki de bir hediye Belli olan kişiye?	İstedim olsun diye Kurbanım veresiye

Kültürümüzde kurban ibadeti farklı vesilelerle yerine getirilmektedir. Asker uğurlamalarında, düğünlerde, bayramlarda yahut sadece Allah'ın (c.c.) rızasını kazanmak amacıyla Müslümanlar kurban keserler. İhtiyacı olan kimselere kurban etlerini dağıtırlar ve gelen misafirlere ikram ederler. Böylece kul hem Allah'a (c.c.) yakınlaşır hem de toplum arasındaki birlik ve beraberlik bağları güçlenir. Toplumsal denge sağlanır ve toplumdaki huzur artar.

Görsel 30

OKUYALIM

Kurban Tığlama* Duası

Alevi- Bektaşiler, Kurban Bayramı başta olmak üzere, yılın belli mevsimlerinde çeşitli nedenlerle kurban keserler. Adak kurbanı, ziyaret yerlerine giderken kestikleri ziyaret kurbanı, muharrem ayında kesilen şükür kurbanı, Hakk'a yürüyen (ölen) kişinin affı için kestikleri dâr kurbanı, yol kardeşliği (musahiplik) sözü verilirken musahiplik kurbanı bunlardan bazılarıdır.

Kurbanların etini, ihtiyaç sahiplerine, akraba ve komşulara dağıtırlar. Cemlerde kesilen kurbanların etleri dualandıktan sonra "rıza lokması" olarak dağıtılır. Kurban kesilirken aşağıda yer alan kurban Tığlama (kesme) duası yapılır. "Bismillâhi Allahu ekber, tekbir Allahu ekber, tekbir Allahu ekber, kurban-ı Halîl (Bu kurbanı Halil İbrahim Peygamberin kestiği kurban niyetiyle kesiyorum.), ferman-ı Celîl (Allah'ın emri olduğu için kesiyorum.), tığ-ı Cebrail (Cebrail'in İbrahim Peygambere getirdiği kurban niyetiyle kesiyorum.), itaat-ı İsmail (İsmail'in, babası İbrahim'e ettiği itaati hatırlamak ve ona uymak için kesiyorum.) Bismillâhi Allahu ekber, Allahu ekber, lâ ilâheillallâhu vallahu ekber, Allahu ekber ve lillâhi'l-hamd. (Kendisinden başka ilah olmayan, hamt kendisine mahsus olan Yüce Allah'a ibadet etmek niyetiyle kesiyorum.)"

Kurban kesildikten sonra şöyle dua edilir: Kurbanlarımız kabul, muratlarınız hasıl ola. Dergâh-ı izzetine yazılmış ola. Dildeki dileklerinize, gönüldeki muratlarınıza vasıl ola. Kurbanlarınız kazaya kalkan, belaya bekçi ola. Duası bizden, kabulü de Allah'tan ola. Gerçeğe Hû...

(2010 İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Prgramı ve Klavuzu, s.85.)

** Tığlama: Alevi - Bektaşilikte kurban kesilmesini ifade eder.*

5. Bir Peygamber Tanıyorum: Hz. İsmail (a.s.)

Hz. İsmail'in (a.s.) hayatı hakkında neler biliyorsunuz?

Hz. İbrahim (a.s.), Hz. Hacer'le evlendi. Yüce Allah'tan **"Rabbim! Bana iyilerden olacak bir evlat ver."**[15] diye dua ederek bir çocuk istedi. Allah (c.c.), Hz. İbrahim'e (a.s.) akıllı ve edepli bir oğul müjdesi verdi.[16] Hz. İbrahim de (a.s.) oğluna, İsmail adını koydu.

Hz. İbrahim (a.s.), eşi Hacer'i ve oğlu İsmail'i (a.s.) alarak Şam'dan Mekke'ye geldi. Issız, kurak ve kimsenin bulunmadığı bir tepeye Hz. Hacer'i ve oğlunu bıraktı. Onların yanına biraz hurmayla su koydu. Burada onları tek başına bırakıp geri dönmek üzere yola koyuldu. Hz. Hacer arkasından Hz. İbrahim'e (a.s.) seslendi:

15 Sâffât suresi, 100. ayet.
16 bk. Sâffât suresi, 101. ayet.

- Ey İbrahim, hiçbir şeyin bulunmadığı bu ıssız vadide bizi bırakıp nereye gidiyorsun?

Hz. İbrahim (a.s.) cevap vermedi, sustu.

Hz. Hacer tekrar tekrar aynı sözleri söylese de Hz. İbrahim (a.s.) dönüp cevap vermeyince çaresiz kalan Hz. Hacer:

- Ey İbrahim, sana bunu Allah (c.c.) mı emretti? diye sordu.

Bu soru üzerine Hz. İbrahim (a.s.):

- Evet, Allah (c.c.) emretti, diyerek cevap verdi.

Hz. Hacer aldığı cevap karşısında büyük bir teslimiyetle şöyle dedi:

- Öyleyse Yüce Allah bizim yok olup gitmemize izin vermez. O bizi korur.[17]

Hz. Hacer, ıssız bir vadide baş başa kaldığı oğlunun yanına döndü. Hz. İbrahim (a.s.) ise eşi ve oğlundan uzaklaştıktan sonra Allah'a (c.c.) şöyle dua etti:

- "Rabbimiz! Ben çocuklarımdan bazısını, senin kutsal evinin (Kâbe'nin) yanında ekin bitmez bir vadiye yerleştirdim. Rabbimiz! Namazı dosdoğru kılmaları için (böyle yaptım). Sen de insanlardan bir kısmının gönüllerini onlara meylettir, onları ürünlerden rızıklandır, umulur ki şükrederler."[18]

Hz. İbrahim'in (a.s.) bu duasını Yüce Allah kabul etti. Çölün ortasında suyu tükenen Hz. Hacer'e bebeği için su aradığında zemzemi ikram etti. Ardından Hz. Hacer'e *"Zayi ve helak oluruz diye sakın korkmayın! İşte şurası Allah'ın evidir. O evi şu çocukla babası yapacaktır. Muhakkak ki, Allah o işin ehlini zayi etmez!"*[19] sözleriyle teselli ederek Yüce Allah'ın evi olan Kâbe'yi yapma şerefini eşine ve oğluna nasip edeceğinin müjdesini verdi. Böylece çölün ortasında zemzemin çıkmasıyla Mekke rızıklandı ve inananlar için güvenli kılındı.

Hz. İbrahim (a.s.) zaman zaman oğlunu ve eşini ziyaret etmek için Mekke'ye geldi, onlarla ilgilenip vakit geçirdi. Oğlu babasıyla beraber yürüyüp gezecek çağa erişince[20] Hz. İbrahim (a.s.), Allah (c.c.) tarafından Hz. İsmail ile imtihan edildi.[21] Baba ve oğul Allah'ın (c.c.) emrine itaat edince mükafatlandırıldı.[22]

---

17 bk.Buhârî, Enbiyâ, 9.
18 İbrâhîm suresi, 37. ayet.
19 Buhârî, Enbiyâ, 9.
20 bk. Sâffât suresi, 102. ayet.
21 bk. Sâffât suresi, 103. ayet.
22 bk. Sâffât suresi, 107. ayet.

Aradan yıllar geçti, Hz. İsmail (a.s.) büyüdü ve evlendi. Sözüne sadık[23], sabırlı[24], iyi bir insan[25] oldu. Halkına namazı ve zekâtı emretti. Böylece Yüce Allah'ın hoşnutluğunu kazandı.[26] Allah (c.c.) da Hz. İsmail'i (a.s.) âlemlere üstün kıldı.[27] Hz. İbrahim (a.s.) bir gün oğlunu ziyarete geldi. Hz. İsmail'i (a.s.) zemzem kuyusunun yakınında okunun tamiriyle uğraşırken gördü. Babasını gören Hz. İsmail (a.s.) onu karşıladı. Hz. İbrahim (a.s.) oğluna:

- Ey İsmail! Rabbin kendisi için bir ev inşa etmemi bana emretti, dedi.

Hz. İsmail (a.s.):

- O halde Rabbinin emrini yerine getir, diye cevap verdi.

Hz. İbrahim (a.s.):

- Ancak Yüce Allah senin de bu evi yapmamda bana yardım etmeni istedi, diye karşılık verince,

Hz. İsmail (a.s.):

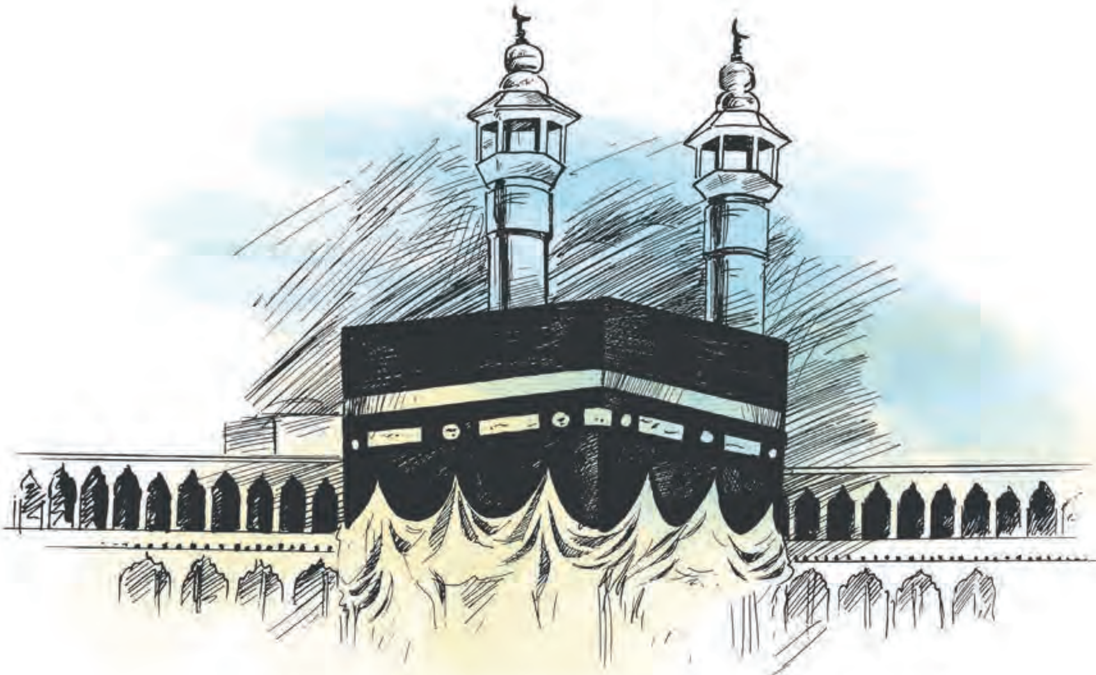
- Öyleyse yardım ederim, diyerek her türlü yardıma hazır olduğunu ifade etti.

Görsel 31

23 bk. Meryem suresi, 54. ayet.
24 bk. Enbiyâ suresi, 85. ayet.
25 bk. Sâd suresi, 48. ayet.
26 bk. Meryem suresi, 55. ayet.
27 bk. En'âm suresi, 86. ayet.

Hz. İbrahim (a.s.) oğluna yüksekçe olan bir yeri işaret ederek Allah'ın (c.c.) evinin nereye inşa edileceğini gösterdi.[28] Kâbe'nin yapılacağı yer Allah (c.c.) tarafından belirlendi.[29] Baba oğul Kâbe'nin temelini atıp duvarlarını yükseltmeye başladı. Hz. İsmail (a.s.) babasına taş getirerek yardım etti ve nihayet Kâbe tamamlandı. Hz. İbrahim (a.s.) ve oğlu Hz. İsmail (a.s.) Kâbe'nin çevresinde dönerek Yüce Allah'a **"... Ey Rabbimiz! Bizden kabul buyur! Şüphesiz sen hakkıyla işitensin, hakkıyla bilensin.**[30]" şeklinde dua etti. Hem kendilerinin hem de soylarının yalnızca Allah'a (c.c.) boyun eğenlerden olabilmesi için Rablerine yalvardılar, ibadet yerlerini ve ilkelerini öğrenmek için yardım istediler ve tövbe ettiler.[31] Böylece yeryüzündeki ilk mabet[32] dualar eşliğinde inşa edilmiş oldu. Yüce Allah'ın evi olan Kâbe, insanlar için güvenli bir toplanma yeri oldu.[33] Burası **"... Tavaf edenler, kendini ibadete verenler, rukû ve secde edenler için evimi (Kâbe'yi) tertemiz tutun..."**[34] emriyle daima tertemiz tutuldu. Günümüzde de dünyanın dört bir yanından gelen Müslümanlar, Kâbe'nin çevresinde dönerek ibadet etmekte ve Yüce Allah'a dualar eşliğinde şükretmektedir.

Görsel 32. Kâbe, Hz. İbrahim (a.s.) ve oğlu Hz. İsmail (a.s.) tarafından inşa edilmiştir.

28 bk. Buhârî, Enbiyâ, 9.
29 bk. Hac suresi, 26. ayet.
30 Bakara suresi, 127. ayet.
31 bk. Bakara suresi, 128. ayet.
32 bk. Âl-i İmrân suresi, 96. ayet.
33 bk. Bakara suresi, 125. ayet.
34 Bakara suresi, 125. ayet.

LİSTELEYELİM

Hz. İsmail'in (a.s.) hayatından çıkarılması gereken ilkeleri listeleyiniz.

- ....
- ....
- ....
- ....
- ....
- ....
- ....
- ....
- ....
- ....

6. Bir Ayet Tanıyorum: En'am Suresi 162. Ayet ve Anlamı

Günlük hayatta Allah (c.c.) için neler yaparsınız?

Tüm peygamberler tevhid inancını benimsemiş ve insanları bir olan Allah'a (c.c.) inanmaya davet etmişlerdir. Son peygamber Hz. Muhammed (s.a.v.) de daha önceki peygamberlere gelen emirleri insanlara hatırlatmıştır. Hz. İbrahim'in (a.s.) dininin devamı olarak insanları doğru yola iletmek ve Hakk'a yöneltmek için çabalamıştır. Kendisinin müşriklerden olmadığını, tek olan Yüce Allah'a inandığını sözleri ve yaşayışıyla ifade etmiş; insanları da Allah'a (c.c.) şirk koşmama hususunda uyarmıştır. Cahiliye döneminde putlara adanarak kesilen kurbanların şirk olduğunu ve kurbanların sadece Allah (c.c.) adına kesilmesi gerektiğini belirtmiştir. Nitekim Resûlullah (s.a.v.) bir bayram günü kurban olarak iki koç kesmiş ve onları kıbleye doğru yatırdığında şöyle dua etmiştir: ***"Ben hanîf (hakka yönelmiş) olarak, yüzümü gökleri ve yeri yaratan (Allah)'a çevirdim ve ben müşriklerden değilim. Şüphesiz benim namazım, kurbanım, hayatım ve ölümüm âlemlerin Rabbi olan Allah içindir. O'nun hiçbir ortağı yoktur. Ben bununla emrolundum ve ben Müslümanların ilkiyim. Allah'ım (bu kurban) sendendir ve Muhammed ile ümmeti tarafından senin (rızan) için sunulmuştur."***[35]

35 İbn Mâce, Edâhi, 1.

Peygamberlerin tevhid mücadelesine rağmen Allah'ı (c.c.) inkâr edenler daima var olmuştur. Yüce Allah En'am suresi 162. ayetiyle inanmayan veya putlara tapan bu kimselere karşılık Müslümanların namazıyla, niyazıyla, kurbanıyla, doğumundan ölümüne kadar bütün varlığıyla hayatının tamamını Yüce Allah'a adamasını emretmiştir. Çünkü hayatlarını Allah'a (c.c.) adayanlar muhakkak kurtuluşa erecektir. İnkâr edenler ve kötülükte direnenler ise Yüce Allah'ın huzuruna varılacağı gün gerçeği apaçık göreceklerdir.

İnsanların hayatının tamamının Yüce Allah'a adanmasıyla ilgili En'am suresi 162. ayetinde şöyle buyrulmuştur:

قُلْ إِنَّ صَلَاتِى وَنُسُكِى وَمَحْيَاىَ وَمَمَاتِى لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿١٦٢﴾

Okunuşu: "Kul inne salâtî ve nüsükî ve mahyâye ve memati lillahi Rabbi'l âlemîn."

Anlamı: "De ki: 'Şüphesiz benim namazım, kurbanım, hayatım ve ölümüm hepsi âlemlerin Rabbi Allah içindir.'"

YORUMLAYALIM

Câbir b. Abdullah anlatıyor: Hz. Peygamber bir bayram günü kurban olarak iki koç kesti ve onları kıbleye doğru yatırdığı zaman şöyle dedi:

"Ben hanîf (hakka yönelmiş) olarak, yüzümü gökleri ve yeri yaratan Allah'a çevirdim ve ben müşriklerden değilim. Şüphesiz benim namazım, kurbanım, hayatım ve ölümüm âlemlerin Rabbi olan Allah içindir. O'nun hiçbir ortağı yoktur. Ben bununla emrolundum ve ben Müslümanların ilkiyim. Allah'ım bu kurban sendendir ve Muhammed ile ümmeti tarafından senin rızan için sunulmuştur."

(İbn Mâce, Edâhî, 1.)

Yukarıdaki hadisi bütün ibadetlerin Allah rızası için yapılması açısından yorumlayınız.

BİLİYOR MUSUNUZ?

İslam dininde "De ki: Şüphesiz benim namazım, kurbanım, hayatım ve ölümüm hepsi âlemlerin Rabbi Allah içindir." (En'am suresi, 162. ayet.) ayetinde bildirildiği üzere namaz, oruç, hac, zekât ve kurban gibi bütün ibadetler Allah rızası için yapılır.

ÜNİTEMİZİ DEĞERLENDİRELİM

A. Aşağıdaki açık uçlu soruları cevaplayınız.

1. Hac ibadeti Müslümanların ahlaki gelişimine nasıl katkı sağlar? Açıklayınız.

....

....

....

2. Hac ile umre arasındaki farkları yazınız.

....

....

....

3. Kurban ibadetinin Müslümanlar arasındaki yardımlaşma ve dayanışma duygularına katkısı nelerdir? Yazınız.

....

....

....

4. Hz. İsmail’in (a.s.) hayatı hakkında öğrendiklerinizi ana hatlarıyla yazınız.

....

....

....

B. Aşağıdaki çoktan seçmeli soruları cevaplayınız.

1. Hacca gelen Müslümanlar, ihrama girerek sosyal ve ekonomik statülerinden sıyrılır. Arafat vakfesi yaparak mahşeri hatırlar ve tövbe etme fırsatı bulur. Şeytan taşlayarak kötü duygu ve düşüncelerden arınır. Birlikte tavaf ederek kardeş olma bilinci kazanır. Sa’y yaparak sabırlı ve ümitli olmayı öğrenir.

Yukarıdaki paragrafta vurgulanan ana fikir aşağıdakilerden hangisidir?

A) Hac ibadeti insanlar arasında eşitliği sağlar.

B) Müslümanlar arasında dayanışmayı artırır.

C) Hacda yapılan her ibadetin bir amacı vardır.

D) İnsanların birlikte ibadet etmelerine vesile olur.

2. Ömer Bey ile Ayşe Hanım evlendikten sonra Yüce Allah'tan bir hayırlı evlat dilemişlerdir. Çocukları sağlıklı bir şekilde dünyaya gelirse Ömer Bey, Allah (c.c.) adına kurban kesmeye söz vermiştir. Yüce Allah onlara sağlıklı bir çocuk bağışlamıştır. Ömer Bey de sözünde durarak bir kurban kesmiş ve bu kurbanın tamamını çevresindeki yoksullara dağıtmıştır.

Yukarıdaki metne göre Ömer Bey'in kestiği bu kurbanın adı ve hükmü nedir?

A) Akika Kurbanı - Sünnet
B) Şükür Kurbanı - Vacip
C) Adak Kurbanı - Sünnet
D) Adak Kurbanı - Vacip

3. Zehra Öğretmen, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinde hac ibadetinin önemini ve insana kazandırdıklarını anlatır. Dersin sonunda ise öğrencilerine "Hac ibadetini tamamlayıp ülkesine dönen bir Müslüman neler kazanmıştır?" sorusunu yöneltir. Öğrencilerinden bazıları şöyle cevap verir:

Ahmet: Başka kültürleri tanımıştır.

Ömer: Ahlakını güzelleştirmiştir.

Sevde: Diğer insanlardan üstün olmuştur.

Meryem: Saygılı ve müsamahalı olmayı öğrenmiştir.

Yukarıdaki metne göre hangi öğrencinin cevabı doğru değildir?

A) Ahmet **B)** Ömer **C)** Sevde **D)** Meryem

4. Osman Bey mikat sınırında ihrama girmiş, ______________ için niyet etmiş ve telbiye duasını okumaya başlamıştır. Mescid-i Haram'a geldiğinde Hacerül'l Esved'in hizasından itibaren Kâbe'nin çevresinde dönmeye başlamıştır. ______________ kez döndükten sonra ______________ ını tamamlamıştır. Ardından Safa ve Merve tepeleri arasında gidip gelerek ______________ ibadetini yerine getirmiştir. En son ______________ olarak ihramdan çıkmıştır. Böylece ibadetini tamamlamıştır.

Yukarıdaki metne göre boş bırakılan yerlere hangi kavramlar gelmelidir?

A) Hac/ Yedi/ Tavaf/ Sa'y/ Tıraş
B) Hac/ Üç/ Şavt/ Vakfe/ Tıraş
C) Umre/ Yedi/ Tavaf/ Sa'y/ Tıraş
D) Umre/ Yedi/ Tavaf/ Vakfe/ Tıraş

5. - Hac ibadeti İslam'ın beş esasından biridir.

- Hicretin dokuzuncu yılında farz kılınmıştır.

- Kur'an ve sünnette bildirimiştir.

- Peygamberimiz haccın önemini ve yararlarını belirtmiş, bu ibadetin nasıl yapıla cağını Müslümanlara göstermiştir.

Verilen metne göre hac ibadetiyle ilgili olarak aşağıdaki yargılardan hangisine <u>ulaşılamaz?</u>

A) Hac ibadeti Müslümanlara farz kılınan bir ibadettir.

B) İslam'ın temel kaynakları hac ibadeti hakkında bilgiler verir.

C) Kâbe, yeryüzünde Allah'a (c.c.) ibadet için yapılan ilk mabettir.

D) Peygamberimiz haccın nasıl yapılacağını Müslümanlara göstermiştir.

6. Yüce Allah'ın emriyle babası, onu annesiyle birlikte Kâbe'nin yakınlarındaki bir tepeye bırakmıştır. Hiçbir şeyin olmadığı bu vadide annesi onun için sabırla su aramış ve Allah (c.c.) onlara zemzemi ikram etmiştir. Zaman zaman babası onları ziyarete gelmiştir. Babası bir gün onun yanına gelerek Kâbe'nin inşası için emir geldiğini söylemiş ve onun da kendisine yardım etmesini istemiştir. O da babasıyla birlikte çalışarak Yüce Allah'ın evi olan Kâbe'yi inşa etmiştir.

Yukarıdaki paragrafta anlatılan peygamber kimdir?

A) Hz. Muhammed (s.a.v.)

B) Hz. İshak (a.s.)

C) Hz. İbrahim (a.s.)

D) Hz. İsmail (a.s.)

C. Aşağıdaki cümlelerde boş bırakılan yerleri verilen kelimelerden uygun olanlarla doldurunuz.

(Hz. İsmail (a.s.), Hz. Yusuf (a.s.), akika, adak, sa'y, Müzdelife, Arafat, Mina, ihram, zemzem, tavaf, telbiye, şavt, umre, Kâbe, vakfe, mikat)

1. Hac yaparken erkeklerin giymek zorunda olduğu kıyafete ______________ denir.
2. _________ sınırında hac ibadeti için niyet edilir, ______________ duası okunur.
3. Hac ibadetinde __________ 'de taş toplanır, ____________ 'da şeytan taşlanır.
4. Mescid-i Haram içerisinde ve Kâbe civarında çıkan mukaddes suya _________ denir.
5. Hacerülesved'in hizasından başlayarak Kâbe'nin çevresinde bir kez dönmeye ________, yedi kez dönmeye _____________ denir.
6. ______________ vakfesi haccın farzlarındandır.
7. Hac mevsimi dışında Kâbe'yi ziyaret etmek amacıyla ___________ibadeti yerine getirilir.
8. Hz. Hacer'in su arayışını temsil eden __________ ibadeti Safa ile Merve tepeleri arasında yapılır.
9. Aileler çocukları dünyaya geldiklerinde Allah'a (c.c.) şükretmek amacıyla ______ kurbanı keserler.
10. Hz. İbrahim'in (a.s.) oğlu ____________ Kâbe'nin inşasında babasına yardım etmiştir.

D. Aşağıdaki cümleler doğruysa başına (D), yanlışsa (Y) yazınız.

1. (   ) Kurban, Allah'a (c.c.) yakınlaşmaya vesile olan şey anlamına gelir.
2. (   ) Arafat'ta vakfe yapmak umrenin şartlarındandır.
3. (   ) Hac ibadeti yılda birkaç kez yapılabilir.
4. (   ) Hac veya umre ibadetine başlamak için mikat sınırında ihrama girilir.
5. (   ) Müzdelife'de şeytan taşlayarak insan içindeki kötü duygulardan arınır.
6. (   ) Sa'y ibadeti Hz. Hacer'i bize hatırlatır.
7. (   ) Her Müslümanın adak kurbanı kesmesi farzdır.
8. (   ) İnsanın namazı, kurbanı ve hayatının tamamı âlemlerin Rabbi içindir.
9. (   ) Kâbe'nin inşasında Hz. Yakup (a.s.) ile oğlu Hz. Yusuf (a.s.) çalışmıştır.
10. (   ) Hz. İbrahim (a.s.), oğlunun kurban edilmesi emrine karşı çıkmıştır.

BULALIM

MAHİR
1 — Hac ibadeti sırasında hacıların giydiği elbise.

İ	H	R	A	M

AKAKİ
2 — Ailelerin çocukları dünyaya geldiklerinde Allah'a (c.c.) şükretmek amacıyla kestiği kurban.

ERHAC
3 — Zemzemin bulunmasına vesile olan kişi.

MANİ
4 — Hac ibadetinde şeytan taşlanan yer.

MERU
5 — Hac zamanı dışında Mekke'deki kutsal yerleri ziyaret ederek yapılan ibadet.

FASA
6 — Sa'y ibadetinin yapıldığı tepelerden birinin adı.

KAFEV
7 — Müzdelife'de kısa da olsa durmak.

TAVŞ
8 — Hacerülesved'in önünden başlayarak bir kez dönmek.

VAFAT
9 — Hacerülesved'in önünden başlayarak yedi kez dönmek.

YEBİTEL
10 — İhrama girildikten sonra niyetin ardından okunan dua.

AĞLATIM
11 — Alevi-Bektaşilikte kurban kesilmesini ifade eden kavram.

BURKAN
12 — Yüce Allah'a yakınlaşmak için uygun nitelikte bir hayvanı ibadet amacıyla kesmek.

Yukarıdaki tanımların cevapları kutuların başında harfleri karışık olarak verilmiştir. Kavramları doğru bir şekilde altındaki kutulara yazınız. Sarı renkli bölümlerdeki harfleri aşağıya sıralayarak şifrelenmiş hadisi bulunuz.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
H											

Görsel 33

3. ÜNİTE

AHLAKİ DAVRANIŞLAR

Ünitemize Hazırlanalım

1. "*Hiçbir baba, evlâdına güzel terbiyeden daha üstün bir hediye vermemiştir.*" (Tirmizî, Birr, 33.) hadisinde anlatılmak istenen mesajı büyüklerinize sorunuz. Aldığınız cevapları defterinize yazınız.

2. Lokman suresinin 12 -17. ayetlerinin meallerini okuyunuz.

3. Ahlakla ilgili atasözü ve deyimleri araştırarak defterinize yazınız.

4. Toplumumuzda değer verilen davranışları düşünerek defterinize not alınız.

Kavramlar : Ahlak, değer, tutum, davranış

1. Güzel Ahlaki Tutum ve Davranışlar

Arkadaşlar arasında olması gereken ahlaki davranışlar sizce nelerdir? Niçin?

Ahlak kelime anlamı olarak mizaç, tabiat,huy anlamına gelir. Terim olarak ise ahlak, insanlarda bulunan iyi ve kötü tüm özellikleri kapsamakla birlikte daha çok güzel davranışlar için kullanılır.[1]Ahlaki ilkelerin hepsinin amacı insanları güzel ahlaka yöneltmektir. İnsan kötü tutum ve davranışlardan uzaklaşıp ahlaki ilkelere yaklaştığı zaman güzel davranışlar sergiler. Güzel davranışların arttığı bir toplumda ise huzur ve güven ortamı oluşur. Yüce Allah insanların güzel davranışlara yönelmesini ve kötü davranışlardan uzaklaşmasını **"... İyiliği emret, kötülükten alıkoy..."**[2] ayetiyle emretmiştir. Hz. Peygamber de güzel ahlakla Müslüman arasındaki sıkı bağı şöyle vurgulamıştır: *"Müminlerin iman bakımından en mükemmeli, ahlak bakımından en güzel olanıdır."*[3]

Davranış, insanların dışarıya yansıyan her türlü hal ve hareketleridir. İslam dini, insanların birbirlerine yakınlaşmasını sağlayacak davranışların yayılmasını ister. Davranışlar, kişinin ahlaki anlayışlarını da yansıtır. Ahlak anlayışı güzel olan insan güzel davranışlar sergiler. Kur'an'da ahlaki davranışların güzelliği şöyle vurgulanmıştır: **"O takva sahipleri ki, bollukta da darlıkta da Allah için harcarlar; öfkelerini yutarlar ve insanları affederler. Allah da güzel davranışta bulunanları sever."**[4]

BİLGİ KUTUSU

İslam ahlakı, hayatı yönlendiren ilkelerden oluşur. Bu ilkelerin temel kaynağı,

Kur'an-ı Kerim,

Hz. Muhammed'in (s.a.v.) hayatı ve sözleridir.

BİLGİ KUTUSU

Tutum, *bir sorunu ele alış biçimi, bir kimsenin bir sorun karşısında tuttuğu yol, davranış şeklidir.*

Değer, *bir toplumda benimsenmiş ve yaşatılmakta olan her türlü duyuş, düşünüş, davranış, kural ve kıymettir. Söz ve davranışların doğru-yanlış, güzel-çirkin, iyi-kötü şeklinde tanımlanmasını sağlayan temel etken değer anlayışıdır.*

1 MEB Dinî Terimler Sözlüğü, s. 12.
2 Lokmân suresi, 17. ayet.
3 Ebû Dâvûd, Sünnet, 15.
4 Âl-i İmrân suresi, 134. ayet.

İslam dini insanlara iyiliği emretmiş ve kötülük yapmayı yasaklamıştır. Hz. Muhammed (s.a.v.) bu konuda uygulamalarıyla insanlara örnek olmuştur. Kişi, tutum ve davranışlarında Hz. Peygamberi örnek aldığı ölçüde iyi bir Müslüman olur. Yüce Allah, Hz. Peygambere hitaben **"Sen elbette yüce bir ahlaka sahipsin."**[5] buyurarak onun ahlakının üstünlüğünü belirtmiştir. Bir diğer ayette de insanlara hitaben **"Andolsun, Allah'ın Resulünde sizin için Allah'a ve ahiret gününe kavuşmayı uman, Allah'ı çok zikreden kimseler için güzel bir örnek vardır."**[6] buyrularak Hz. Peygamberin güzel ahlakının örnekliğine dikkat çekilmiştir. Ayrıca Hz. Aişe'ye (r.a.) Hz. Peygamberin ahlakı sorulduğunda "O'nun ahlakı Kur'an'dı." diye yanıt vermiştir.[7]

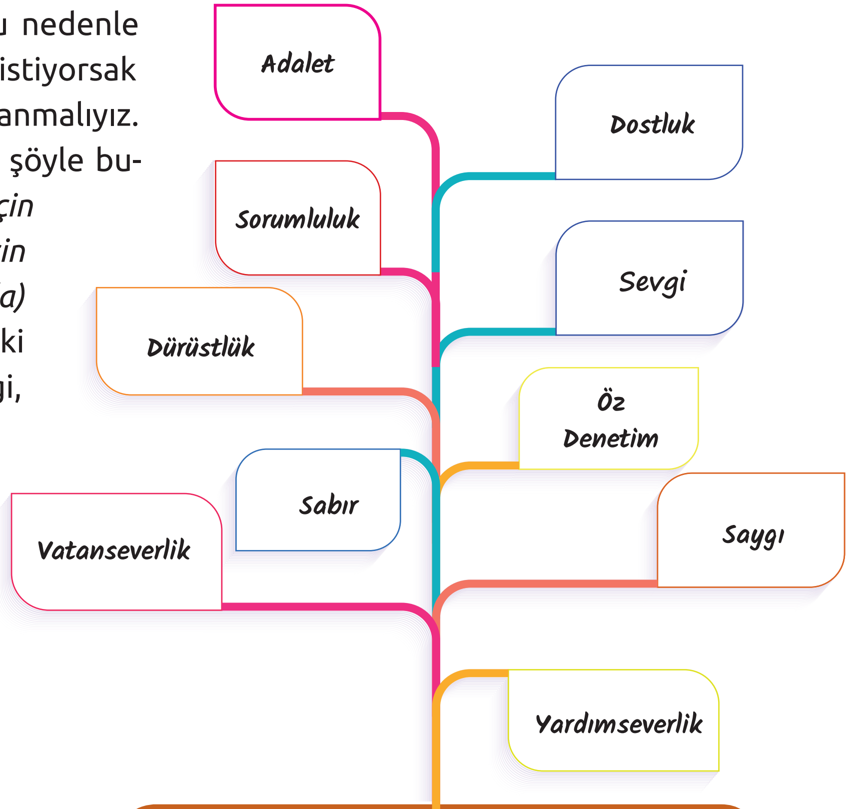
PAYLAŞALIM

Aşağıda verilen ayette toplumsal ilişkilerde önemsenmesi gereken tutum ve tavırlarla ilgili ne gibi ipuçları vardır? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

"Allah'ın rahmeti sayesinde sen onlara karşı yumuşak davrandın. Eğer kaba, katı yürekli olsaydın onlar senin etrafından dağılıp giderlerdi. Artık sen onları affet. Onlar için Allah'tan bağışlama dile..."

(Âl-i İmrân suresi, 159. ayet.)

Günlük hayatımızda bize güzel davranılması kendimizi iyi hissettirir. Bu nedenle kendimize nasıl davranılmasını istiyorsak başkalarına da aynı şekilde davranmalıyız. Hz. Peygamber bu konuyla ilgili şöyle buyurmuştur: *"Sizden biri kendisi için istediğini (Müslüman) kardeşi için de istemedikçe (gerçek anlamda) iman etmiş olamaz."*[8] Toplumdaki ilişkilerimiz dostluk, adalet, sevgi, yardımseverlik gibi değerler üzerine kurulursa hem Allah'ın (c.c.) emirlerini yerine getirmiş hem de toplumsal huzuru sağlamış oluruz.

5 Kalem suresi, 4. ayet.
6 Ahzâb suresi, 21. ayet.
7 Müslim, Müsâfirîn, 139.
8 Buhârî, İman, 7.

BULALIM

"Müslüman, dilinden ve elinden (gelecek kötülükler konusunda) Müslümanların güven içinde oldukları kimsedir."

(Buhârî, İman, 5.)

"Nerede olursan ol, Allah'a karşı sorumluluğunun bilincinde ol! Kötülüğün peşinden iyi bir şey yap ki onu yok etsin. İnsanlara da güzel ahlâka uygun biçimde davran!"

(Tirmizî, Birr, 55.)

"Mümin, ne insanları karalayan ne lânet eden ne kaba ve kötü sözlü ne de hayâsız birisidir."

(Tirmizî, Birr, 48.)

Yukarıdaki hadislerde vurgulanan ahlaki kavramlar nelerdir? Bulunuz.

Adalet

Adalet; hak ve hukuku gözetmek, her şeye hakkını vermek, her şeyi yerli yerinde yapmak ve doğruluk anlamlarına gelir.[9] Adalet, toplum düzeninin sağlanması için vazgeçilmez bir değerdir. İnsanlar haksızlığa uğradığında sorunlarının adaletle çözülmesini ister. Adaletin hâkim olduğu toplumlarda insanlar kendini huzurlu hisseder. Adalet olmadığında ise zulüm, taşkınlık, haksızlık gibi davranışlar artar. Böylece insanlar arasındaki ilişkiler olumsuz yönde etkilenir.

Yüce Allah herkese adaletiyle muamele eder. O, yaratmış olduğu varlıklardan da adaleti gözetmesini ister. Allah (c.c.) Kur'an-ı Kerim'de insanlara haksızlık yapmamalarını öğütlemiş ve adalete uygun yaşamalarını emretmiştir. **"Şüphesiz Allah, adaleti, iyilik yapmayı, yakınlara yardım etmeyi emreder; hayâsızlığı, fenalık ve azgınlığı da yasaklar. O, düşünüp tutasınız diye size öğüt veriyor."**[10] ayetiyle insanları güzel davranışlara yönlendirmiş ve onlara adaletli davranmalarını emretmiştir.

Adaletli olmak Allah'ın (c.c.) hoşnutluğunu ve sevgisini kazanmaya vesiledir. Kur'an-ı Kerim'de **"...Eğer hükmedecek olursan, aralarında adaletle hükmet. Çünkü Allah, âdil davrananları sever."**[11] buyrulmuştur. Adaleti ilke edinmek bizleri dünya ve ahiret mutluluğuna götürecektir.

Makam, mevki, zenginlik, fakirlik, akrabalık, komşuluk, güç ya da acizlik gibi sebeplerle adaletten vazgeçilemez. Kur'an-ı Kerim'de bu konu şöyle vurgulanmıştır: **"Ey iman edenler!**

TARTIŞALIM

Adalet ile eşitlik kavramlarını düşünerek aralarındaki farklılıkları tartışınız.

9 MEB Dinî Terimler Sözlüğü, s. 5.
10 Nahl suresi, 90. ayet.
11 Mâide suresi, 42. ayet.

Kendiniz, ana babanız ve en yakınlarınızın aleyhine de olsa, Allah için şahitlik yaparak adaleti titizlikle ayakta tutan kimseler olun. (Şahitlik ettikleriniz) zengin veya fakir de olsalar (adaletten ayrılmayın). Çünkü Allah ikisine de daha yakındır. (Onları sizden çok kayırır.) Öyle ise adaleti yerine getirmede nefsinize uymayın. Eğer (şahitlik ederken gerçeği) çarpıtırsanız veya (şahitlikten) çekinirseniz (bilin ki) şüphesiz Allah, yaptıklarınızdan hakkıyla haberdardır."[12]

BİLGİ KUTUSU

Allah'ın (c.c.) isimlerinden biri de Adl'dir. Çok adil, asla zulmetmeyen, hakkaniyetle hükmeden, haktan başkasını söylemeyen ve yapmayan anlamlarına gelir.

Ahlaki davranışlarda en güzel örnek olan Hz. Muhammed (s.a.v.) adalet konusunda da insanlara örnek olmuştur. Onun hayatı cahiliye toplumunda yaygın olan adaletsizlik ve zulümlerle mücadele ederek geçmiştir. Hz. Muhammed (s.a.v.) bu toplumda adalete dayalı sosyal bir düzeni yerleştirmeye çalışmıştır. O, bu konudaki hassasiyetini *"... Her hak sahibine hakkını ver..."*[13] *Onların sana iyi davranmaları nasıl senin onlar üzerindeki hakkın ise aralarında adaletli davranman da onların senin üzerindeki haklarıdır."*[14] sözleriyle dile getirmiştir.

Adalet hayatın her alanında önemli bir değerdir. Özellikle ailede fertlerin birbirlerine adil davranması gerekir. Aile fertleri arasında ayrım yapılmaksızın saygı gösterilmeli ve herkesin hakkı gözetilmelidir. Hz. Muhammed (s.a.v.) konuyla ilgili şöyle buyurmuştur: *"Allah'tan korkun, çocuklarınız arasında adaleti gözetin."*[15]

Adalet, sosyal ilişkilerimizi etkileyen bir kavramdır. Çünkü adalet çevremizle iletişimimizde davranışlarımıza yön veren önemli bir değerdir. Yapmadığımız bir davranışla suçlanmak ya da hakkımızın çiğnenmesi kendimizi kötü hissettirir. Bu hissettiğimiz olumsuz duyguları başkasına yaşatmamak için bizler de davranışlarımıza özen göstermeliyiz.

YAZALIM

Aşağıda verilen boşluğa adalet kavramını anlatan bir akrostiş yazınız.

A ....

D ....

A ....

L ....

E ....

T ....

12 Nisâ suresi, 135. ayet.
13 Buhârî, Savm, 51.
14 Ebû Dâvûd, Büyû', 83.
15 Buhârî, Hîbe, 12, 13.

Görsel 34

OKUYALIM

Yarın Hakk'ın divanına varılır,
Ruz-u mahşer günü sual sorulur.
Günahın tartarlar mizan kurulur,
Orda haklı hakkın alsa gerektir.

Genç Abdal Hakk'a yakın olana,
İtikadı bütün sadık olana,
Hakikatte Hakk'a aşık olana,
Dîvanda şefaat olsa gerektir.

Genç Abdal

(Mehmet Teyfik OYTAN, Bektaşiliğin İç Yüzü, s. 109.)

Dostluk

İslam dini toplumsal ilişkilerin sevgi, saygı ve yakınlığa dayalı olmasını ister. Bu yakınlığı sağlayan unsurlardan biri de dostluktur. Dostluk iki insan arasında derin sevgi ve saygıyı ifade eden bir değerdir. İslam dini insanları toplumda dostluk, sevgi, kardeşlik bağını güçlendirecek davranışlara yönlendirmiştir.

Yüce Allah öncelikle kimlerin dost edinilmesi gerektiği konusunda Kur'an'da şöyle buyurmuştur: **"Sizin dostunuz ancak Allah'tır, Resulüdür ve Allah'ın emirlerine boyun eğerek namazı kılan, zekâtı veren müminlerdir."**[16] Allah'ı (c.c.) dost edinmek O'na olan derin sevgi, saygı ve bağlılığın ifadesidir. Resulü dost edinmek ise onu herkesten çok sevmek ve onun davranışlarını örnek almaktır. Allah (c.c.) ve Resulünü sevmek bu sevgiyi kalplerinde taşıyan müminleri de severek birlik ve beraberlik içinde kardeşçe yaşamakla mümkündür.

Hz. Peygamber insanlar arasındaki dostluk bağına önem vermiş ve kendi arkadaşlık ilişkileriyle de bunu göstermiştir. Allah Resulü; *"Mümin cana yakındır. (İnsanlarla) yakınlık kurmayan ve kendisiyle dostluk kurulamayan kimsede hayır yoktur."*[17] buyurarak müminlerin kendileriyle yakınlık kurulabilen kişiler olmaları gerektiğini belirtmiştir. Hz. Muhammed'in (s.a.v.), Hz. Ebu Bekir (r.a.) ile olan dostluğu bu konuda güzel bir örnektir. O, Hz. Peygamberi hayatı boyunca yalnız bırakmamıştır. Hz. Ebu Bekir (r.a.), Hz. Peygamberi hem malı hem de canıyla desteklemiştir. Hz. Ebu Bekir (r.a.), Hz. Peygamberin hicret arkadaşıdır.

Hz. Peygamber, insanlara hicret arkadaşı olan Hz. Ebu Bekir'den bahsederken "kardeşim ve arkadaşım"[18] ifadelerini kullanmıştır.

16 Mâide suresi, 55. ayet.
17 Ahmed b. Hanbel, II, 400.
18 Müslim, Fedâilü's-Sahabe, 3.

Görsel 35

"Allah katında arkadaşların en hayırlısı, arkadaşına karşı hayırlı davranandır..." (Tirmizî, Birr, 28.)

Hz. Peygamber, dostluğun ölçüsünü ve nasıl sürdürüleceğini bizzat yaşayarak göstermiştir. Arkadaşlarını hasta iken ziyaret etmiş, ihtiyaç hallerinde onları yalnız bırakmamıştır. Onların sıkıntılarını paylaşmış, sevinçlerine de ortak olmuş ve onları çok sevmiştir. Ancak bu sevginin de ölçülü olması gerektiğini, *"Sevdiğini ölçülü sev, belki bir gün düşmanın olur. Nefret ettiğinden de ölçülü nefret et, belki bir gün dostun olur."*[19] diyerek ifade etmiştir.

Bizler de Hz. Peygamberin teşvik ettiği şekilde yakınlık ve dostluk kurulabilecek insanlar olmaya gayret etmeliyiz. Kendi davranışlarımızı güzelleştirmeli sonra bu davranışları başkalarından beklemeliyiz. Ayrıca dost edinirken de seçici davranmalıyız. Hayatta birbirimizi destekleyecek, birbirimize hakkı tavsiye edecek, güvenilir dostlar edinmeliyiz.

Dürüstlük

Dürüstlük, insanın söz ve davranışlarında doğru olması ve yalandan uzak durmasıdır. İslam dininin en önemli değerlerinden biridir. Dürüst insan hem çevresindekilere güven verir hem de Allah'ın (c.c.) emir ve yasaklarına uygun yaşadığı için O'nun rızasını kazanır.

Söz ve davranışlarda dürüstlüğe uygun hareket etmek toplumda güven duygusunu artırır. İnsanların uyumlu bir ortamda yaşayabilmesi için bu emniyet ortamının sağlanması gerekir. Yüce Allah bu konuda şöyle buyurmuştur: **"Ey iman edenler! Allah'a karşı gelmekten sakının ve doğru söz söyleyin ki Allah sizin işlerinizi düzeltsin ve günahlarınızı bağışlasın. Kim Allah'a ve Resulüne itaat ederse muhakkak büyük bir başarıya ulaşmıştır."**[20] Yine diğer bir ayette iman edip doğru davranışlar sergileyenlerin Allah (c.c.) tarafından cennetle müjdelendiği şöyle bildirilmiştir: "**Şüphesiz 'Rabbimiz Allah'tır.' deyip de sonra dosdoğru olanlar var ya onların üzerine melekler iner ve derler ki: "Korkmayın, üzülmeyin, size (dünyada iken) vadedilmekte olan cennetle sevinin!"**[21]

19 Tirmizî, Birr, 60.
20 Ahzâb suresi, 70-71. ayetler.
21 Fussilet suresi, 30. ayet.

Hz. Peygamber hayatı buyunca doğruluk ve dürüstlüğün en güzel örneği olmuştur. Bu nedenle Mekkeliler kendisine İslam'dan önce "Muhammedü'l- Emin" demişlerdir. Mekkeli müşrikler bile Hz. Muhammed'i (s.a.v.) yalancılıkla suçlayamamıştır. Çünkü o hayatı boyunca hiç yalan söylememiştir.

Hz. Peygamber doğruluğun önemini ve sonuçlarını şöyle vurgulamıştır: *"Doğruluktan ayrılmayın. Çünkü doğruluk (insanı) iyiliğe, iyilik de cennete götürür. Kişi devamlı doğru söyler ve doğruluktan ayrılmazsa Allah katında 'doğru' olarak tescillenir. Yalandan sakının! Çünkü yalan (insanı) kötülüğe, kötülük de cehenneme götürür. Kişi devamlı yalan söyler, yalan peşinde koşarsa Allah katında 'yalancı' olarak tescillenir."*[22] Hz. Peygamber hayatı boyunca dürüstlüğe önem vermiş, yalancılığa götüren her türlü davranıştan da Müslümanları sakındırmıştır. Allah Resulü bu konudaki hassasiyeti nedeniyle, şakayla dahi yalan söylenmemesi gerektiğini şöyle vurgulamıştır: *"Yalancılıktan kaçının. Çünkü ister ciddi olsun isterse şaka yollu olsun yalan söylemek Müslüman'a yakışmaz."*[23]

PAYLAŞALIM

Eğrinin Hali

Doğru ile eğri çıkmış yola
Doğru sapmadan gitmiş yola
Eğri sapmış sağa sola
Doğru sormuş:
"Sendeki bu hal ne ola?"
"Ben eğriyim." demiş eğri
"Saparım hep sağa sola."

Yukarıdaki şiire göre doğruluk ile eğriliğin özellikleri nelerdir? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

DÜŞÜNELİM

Dürüst insanlara neden çok değer verildiğini ve saygı duyulduğunu düşününüz.

Görsel 36. "Emrolunduğun gibi dosdoğru ol!" (Hûd suresi, 112. ayet.)

22 Müslim, Birr, 103-105.
23 İbn Mâce, Sünnet, 7.

Dürüst insanlar ailesinde ve çevresinde sevilir. Çünkü söz verdiklerinde sözünde duran, kendilerine bir şey emanet edildiğinde emanete sahip çıkan güvenilir kimselerdir. Dürüst insan başkalarını aldatmaz, zor durumda bile yalana başvurmaz. Dolayısıyla çevremizde sevgi ve saygı görmek istiyorsak doğru sözlü ve dürüst olmalıyız.

Öz Denetim

Öz denetim kişinin dışarıdan bir baskı olmaksızın, davranışlarını denetleyip sınırlaması, kendini kontrol edebilmesidir. Toplumsal ilişkilerin sağlıklı bir şekilde yürüyebilmesi için insanların kendilerini öz denetime tabi tutması gerekir. İnsan bu sayede davranışlarını ve isteklerini kontrol eder.

İnsan, söz ve davranışlarından sorumlu bir varlıktır. Yüce Allah, Kur'an'da insanın sorumlu bir varlık olduğunu şöyle bildirmiştir: **"İnsanoğlu kendisinin başıboş bırakılacağını mı sanır?"**[24] Bu ayet gösteriyor ki İslam dininde insanlar davranışlarında tamamen serbest bırakılmamıştır. Her Müslümanın hal ve hareketlerinde uyması gereken birtakım kurallar vardır. Bu kuralların amacı insanları güzel davranışlara yönlendirmek ve Yüce Allah'ın rızasına uygun olmayan tavırlardan da sakındırmaktır.

Hz. Peygamber Müslümanların her zaman Allah'a (c.c.) karşı sorumluluk bilinciyle hareket etmesi gerektiğini şöyle belirtmiştir: *"Nerede olursan ol Allah'a karşı gelmekten sakın; yaptığın kötülüğün arkasından bir iyilik yap ki bu onu yok etsin. İnsanlara karşı güzel ahlakın gereğine göre davran."*[25] Bu nedenle davranışlarımızı daima kontrol etmeliyiz.

YAZALIM

Aşağıdaki bölüme yapmak istediklerinizi, bu isteklerden kimlerin nasıl etkileneceğini ve yapılmasının doğru olup olmadığını yazınız.

Yapmak İstediklerim:	Kim, Nasıl Etkilenir?	Yapmam Doğru mu?
▪..........................	▪..........................	▪..........................
▪..........................	▪..........................	▪..........................
▪..........................	▪..........................	▪..........................
▪..........................	▪..........................	▪..........................
▪..........................	▪..........................	▪..........................
▪..........................	▪..........................	▪..........................

24 Kıyâmet suresi, 36. ayet.
25 Tirmizî, Birr, 55.

Her şeyi gören ve bilen Allah'a (c.c.) inanan insan, yaptıklarının bilindiğinin farkında olur. Bu bilinç inanan insanı, doğruluğa ve kontrollü bir hayata sevk eder. Her istediğini yapmaması gerektiğini bilir. Ahirette hesap vereceği düşüncesiyle Allah'ın (c.c.) kendisine yüklediği sorumluluklara göre yaşamaya gayret eder. İnsan bu sorumluluğun aksine hareket ettiğinde Allah'ın (c.c.) kalbine yerleştirmiş olduğu utanma duygusu onu engellemelidir. Allah Resulünün şu sözü de bu gerçeği vurgulamaktadır: *"İnsanlık, ilk günden beri bütün peygamberlerin üzerinde ittifak ettikleri bir söz bilir: Şayet utanmıyorsan dilediğini yap!"*[26]

Öz denetime sahip olan kişi nerede nasıl davranması gerektiğini bilir. İslam dini kişinin kendini kontrol edebilmesi için hükümleriyle inananlara güzel ve kötü davranışlar konusunda rehberlik eder. Yüce Allah, iyi bir kul olarak yaşayabilmeleri için insanlara rehber olarak Kur'an-ı Kerim'i göndermiş, Kur'an'ı bizzat yaşayarak göstermesi için de Hz. Muhammed'i (s.a.v.) görevlendirmiştir. Bu husus bir hadiste şöyle vurgulanmıştır: *"Sözün en güzeli Allah'ın kitabıdır. Rehberliğin en güzeli ise Muhammed'in rehberliğidir."*[27]

Davranışlarını kontrol altında tutmak, şeytanın hile ve tuzaklarına karşı bilinçli olmak ve Müslümana yakışır bir öz denetim duygusuyla yaşamak her Müslümanın gayesidir. Aksi halde nefsinin her istediğini yapan ve Allah'ın (c.c.) emrettiği yoldan ayrılan kişi, nefsinin isteklerini Allah'ın (c.c.) isteklerinin önüne geçirmiş olur. Bu durum Kur'an'da şöyle belirtilmiştir: **"Kendi nefsinin arzusunu kendisine ilah edineni gördün mü? Ona sen mi vekil olacaksın?"**[28]

Bir kişinin öz denetim sahibi olması ve davranışlarını Allah'ın (c.c.) isteklerine göre düzenlemesi, bir meyve bahçesinin bakımını yapmaya benzer. Bahçedeki zararlı otlar ve böceklerle mücadelenin sürekli yapılması gerekir. Aksi takdirde bahçedeki verim düşer ve zamanla geri dönülmez zararlar oluşur. İnsanın da nefsinin gayrimeşru arzularıyla ve şeytanla mücadelesi sürekli bir öz denetimi gerektirir. Bu mücadele Kur'an'da **"Nefsini arındıran elbette kurtuluşa ermiştir."**[29] ayetiyle ifade edilmiştir.

Öz denetim sahibi bir Müslüman, kendisini sürekli kontrol altında tutar ve sorumluluk bilinciyle nefsini hesaba çeker. İnsanlarla ilişkilerinde kendisine yapılmasını istemediği davranışları başkalarına yapmamaya özen gösterir. Bu konuda Hz. Muhammed (s.a.v.), imanın hangi hallerde daha değerli olacağını soran Muâz b. Cebel'e *"… Kendin için istemediğini insanlar için de istemediğin zaman."*[30] diyerek cevap vermiştir.

İbadetler Müslümanın öz denetim sahibi olmasını sağlar. Namaza devam eden bir müslüman **"(Ey Muhammed!) Kitaptan sana vahyolunanı oku, namazı da dosdoğru kıl. Çünkü namaz insanı hayâsızlıktan ve kötülükten alıkor. Allah'ı anmak elbette**

26 Buhârî, Edep, 78.
27 Ahmet b. Hanbel, Müsned, III, 320.
28 Furkan suresi, 43. ayet.
29 Şems suresi, 9. ayet.
30 Ahmed b. Hanbel, Müsned, V, 248.

en büyük ibadettir. Allah yaptıklarınızı biliyor."[31] ayetinde belirtildiği gibi kendisini kötülüklerden uzak tutmaya çalışır. Oruçla nefsini kontrol altına almayı öğrenir. Öte yandan öz denetim sadece kişinin kendi davranışlarıyla sınırlı değildir. Kişinin kötülük ve haksızlıklara karşı duyarlı olması ve bu konuda üzerine düşen sorumlulukları yerine getirmesi de gerekir. **"Siz, insanlar için ortaya çıkarılmış en hayırlı ümmetsiniz; iyiliği emreder, kötülükten alıkoyar ve Allah'a inanırsınız."**[32] ayeti Müslümanların kendi iç dünyalarındaki duyarlılığın sosyal hayata yansıması gerektiğini bildirmektedir. Hz. Muhammed'in (s.a.v.) şu hadisi de öz denetimin insanlar arasındaki ilişkiyi düzenleyen boyutuna dikkat çekmektedir: *"Bir kötülük gören kişi onu eli ile değiştirsin. Buna gücü yetmez ise dili ile değiştirsin. Bunu da yapamazsa kalbi ile o kötülüğe karşı tavır koysun (onu hoş görmesin) ki bu da iman eden kişinin asgarî yapması gereken şeydir."*[33]

Sabır

Sabır sözlükte engelleme, direnç gösterme, kararlılık, cesaretli olma, acele etmeme anlamlarına gelir. Dinî bir terim olarak ise sabır; hoşa gitmeyen olaylar, insanı zorlayan durumlar karşısında dünya ve ahiret yararlarını düşünerek insanın kalbinde yer tutan sükûnet ve dayanma kuvveti, Allah'a (c.c.) sığınıp güvenerek bela ve felaketlere direnç gösterme anlamlarına gelir.

İslam dininde müminlerin sabrederek Allah'tan (c.c.) yardım dilemeleri istenmiş ve bu konuda şöyle buyrulmuştur: **"Ey iman edenler! Sabır ve namaz ile Allah'tan yardım isteyin. Çünkü Allah muhakkak sabredenlerle beraberdir."**[34] Diğer bir ayette ise **"Rabbinin rızasına ermek için sabret."**[35] buyrularak Yüce Allah'ın rızasını kazanmanın yolunun sabretmek olduğu vurgulanmıştır.

BULALIM

Her renk bir harfi temsil etmektedir. Aynı renkteki kutulara aynı harfleri yazarak sabır kavramına yakın anlamlı kelimeleri bulunuz.

M			A					
S	E	B						
		H				Ü	L	
		T			N			K

31 Ankebut suresi, 45. ayet.
32 Âl-i İmrân suresi, 110. ayet.
33 Nesâî, İman, 17.
34 Bakara suresi, 153. ayet.
35 Müddessir suresi, 7. ayet.

Görsel 37.
"...Sabredenlere, mükafatları hesapsız ödenecektir."
(Zümer suresi, 10. ayet.)

Sabır, iman ile birlikte ele alınması gereken bir kavramdır. Yaşanılan güçlükler karşısında sabırlı davranmak imanlı olmanın bir gereğidir. Zira Hz. Peygamber ve ilk Müslümanların Mekke dönemindeki en belirgin özelliği zorluklara ve baskılara sabretmeleri ve imanlarından taviz vermemeleriydi. Öyle ki Hz. Muhammed'e (s.a.v.) "İman nedir?" diye sorulduğunda "*Sabırlı ve müsamahalı olmak.*"[36] diye buyurmuştur. Sahabe de onun bu konudaki tavrını kendilerine örnek almış ve zorluklara karşı sabretmiştir.

Hz. Peygamberin hayatı sabır konusunda güzel örneklerle doludur. Hz. Muhammed'in (s.a.v.) anne ve babası o küçükken vefat etmiştir. Çok sevdiği evlatlarının ölümünün acısını yaşamıştır. İslam'ı tebliğinde yaşadığı sıkıntılar nedeniyle doğup büyüdüğü Mekke'den Medine'ye göç etmiştir. Bütün bu sıkıntılara gösterdiği sabrıyla Hz. Peygamber Müslümanlara örnek olmuştur. Aslında zorluklar karşısındaki bu tutum sadece Allah Resulünün değil bütün peygamberlerin yoludur. Sabır, Hz. İsmail'in (a.s.) ve Hz. İbrahim'in (a.s.) teslimiyetinde[37], Hz. Yusuf'u (a.s.) kaybettiğinde Hz. Yakub'un (a.s.) gözyaşlarında[38], Hz. Eyüp'ün (a.s.) başına gelenlere karşı gösterdiği sebatta[39] farklı boyutlarıyla karşımıza çıkar.

YORUMLAYALIM

Aşağıda verilen ayet ve hadiste güzel ahlakla ilgili hangi değerler öne çıkmaktadır? Yorumlayınız.

"Hz. Peygamber bir kabrin başında ağlamakta olan bir kadına rastladı ve 'Allah'tan kork ve sabret.' dedi. Kadın, 'Git başımdan, başıma gelen musibeti sen yaşamadın!' diye cevap verdi. Hz. Peygamberi tanımıyordu. Kendisine onun Peygamber olduğu söylendi. Bunun üzerine kadın Hz. Peygamberin kapısına gitti, kapıda bekleyen herhangi bir görevli yoktu. Ona 'Seni tanıyamadım.' dedi. Hz. Peygamber de 'Sabır ancak (musibetin) ilk başa geldiği anda olmalıdır.' buyurdu."

(Buhârî, Cenâiz, 31.)

"O takva sahipleri ki bollukta da darlıkta da Allah için harcarlar; öfkelerini yutarlar ve insanları affederler. Allah da güzel davranışta bulunanları sever."

(Âl-i İmrân suresi, 134. ayet.)

36 Ahmed b. Hanbel, IV, 386.
37 bk. Saffât suresi, 102. ayet.
38 bk. Yûsuf suresi, 18. ayet.
39 bk. Enbiyâ suresi, 83-84. ayetler.

Bu örneklerde de görüldüğü üzere sabır sadece zorluklara tahammül ve pasif bir bekleyiş değildir. Sabır, Allah'a tevekkül ederek yaşanan sıkıntıların üstesinden gelmek için çaba harcamak ve elden gelen gayreti göstermektir. Sabır, aynı zamanda Allah'a (c.c.) kulluk etmede, emirlerine uyup yasaklarından sakınmada ve nefsin isteklerine karşı direnmede müminleri motive eden önemli bir değerdir. Hz. Peygamberin ifadesiyle; "*Sabır, müminlerin yolunu aydınlatan bir ışıktır.*"[40] Bizler de peygamberlerin örnekliği doğrultusunda başımıza gelen zorluklarla mücadele ederek sabretmeliyiz.

Saygı

Saygı; kişiyi diğer insanlara karşı dikkatli, özenli, ölçülü davranmaya yönelten bir değerdir.[41] Bu değer vesilesiyle insanlar birbirinin haklarını korur ve karşısındakine müsamahayla yaklaşır.

İslam dinine göre müminlerin özelliklerinden biri de Allah'a (c.c.) olan saygılarıdır. Bu konu Kur'an'da şöyle vurgulanmıştır: "**(O takva sahipleri ki) onlar, görmedikleri halde Rablerine candan saygı gösterirler...**"[42] Müslümanların Yüce Allah'a olan saygıları insanlara olan davranışlarına da yansır. Zira her canlının yaratıcısı ve yaşatıcısı Allah'tır (c.c.). O'na olan saygının göstergesi olarak O'nun yarattıklarına da saygı duyulması gerekir.

Görsel 38. "Küçüğümüze merhamet etmeyen, büyüğümüze saygı göstermeyen bizden değildir."

(Tirmizî, Birr, 15.)

Kur'an-ı Kerim'de insanın saygın bir varlık olduğu şöyle ifade edilmektedir: **"Andolsun, biz insanoğlunu şerefli kıldık. Onları karada ve denizde taşıdık. Kendilerini en güzel ve temiz şeylerden rızıklandırdık ve onları yarattıklarımızın birçoğundan üstün kıldık."**[43] Ayette de belirtildiği gibi şerefli kılınan insan buna layık bir hayat sürmelidir. Zira insan ilişkilerinde saygının ortadan kalkması, insanı en şerefli varlık durumundan uzaklaştırır. Haksızlık, zulüm, iftira, alay etmek gibi tutum ve davranışlar saygı bağını zedeler ve insanları hem Allah'ın (c.c.) rızasını kazanmaktan hem de birbirlerinden uzaklaştırır.

40 Müslim, Taharet, 1.
41 bk. TDK sözlüğü, s. 1714.
42 Enbiyâ suresi, 49. ayet.
43 İsrâ suresi, 70. ayet.

Güzel ahlakı ile örnek olan Hz. Peygamber saygın bir insanın nasıl olması gerektiği hususunda Müslümanlara yol göstermiştir. O her insana yaratılıştan hak ettiği saygıyı göstermiştir. Hz. Peygamber muhataplarına ismen seslenmiş[44], çocuklara selam vermiş[45], çocukların hatırlarını sormuş[46], yerine göre gençlerden izin istemiş[47], konuşanı can kulağıyla dinlemiştir.[48] Onun bütün bu davranışları konumu ve cinsiyeti ne olursa olsun insana duyduğu saygının göstergesidir.

NOT EDELİM

"Müslüman, Müslümanın kardeşidir, ona hainlik yapmaz, ona yalan söylemez, onu yüzüstü bırakmaz. Müslüman'ın ırzı, malı ve kanı saygındır, ona dokunulamaz. Takva işte şuradadır (kalptedir). Müslümanın, Müslüman kardeşini küçük görmesi, kötülük olarak ona yeter."

(Tirmizî, Birr, 18.)

TAMAMLAYALIM

Aşağıda boş bırakılan yerleri uygun ifadelerle tamamlayınız.

- Ben saygın bir varlığım çünkü ....
- Ailem bana...konularında saygı gösterir.
- ....
  durumlarda saygısızlık yapılması beni çok rahatsız eder.
- ....özelliklerime saygı duyulması benim için çok önemlidir.
- ....
  toplumdaki saygıya zarar veren tutum ve davranışlardır.

44 bk. Buhârî, İlim, 49.
45 bk. Müslim, Selâm, 14.
46 bk. Buhârî, Edep, 81.
47 bk. Buhârî, Müsâkât, 10.
48 bk. Tirmizî, Şemâil, 160.

Sevgi

Sevgi, insanı bir şeye ya da bir kimseye yakın ilgi göstermeye yönelten duygudur.[49] Bu duygu sebebiyle insanlar birbiriyle yakınlık kurar ve yakınlıklarını devam ettirir. Sevgi duygusu insanların dünyada barış ve mutluluk içinde yaşamasına da vesile olur.

Sevgi, Allah (c.c.) tarafından yarattıklarının kalplerine yerleştirilmiş bir duygudur. O, kullarından hem kendisini hem de birbirlerini sevmelerini istemiştir. Bu sebeple Hz. Peygamber, insanlar arasındaki sevgiyi artıracak davranışlara teşvik etmiş, zarar verecek davranışlardan da sakındırmıştır.[50] Hz. Peygamber, müminlerin birbirlerine olan sevgisi hakkında şöyle buyurmuştur: *"Müminler, birbirlerini sevmede, birbirlerine merhamet ve şefkat göstermede, tıpkı bir organı rahatsızlandığında diğer organları da uykusuzluk ve yüksek ateşle bu acıyı paylaşan bir bedene benzer."*[51]

Görsel 39. Sevgi, aileyi ayakta tutan en önemli değerlerden biridir.

Müslümanların her konuda olduğu gibi sevgi konusundaki ölçüsü de Hz. Peygamberin davranışları olmalıdır. Hz. Muhammed (s.a.v.) sevdiklerini ölçülü sevmiş ve sevgide aşırılıktan uzak durulmasını tavsiye etmiştir.[52]

Hz. Muhammed (s.a.v.) sevgiyle ilgili bir diğer ölçüyü şöyle vurgulamıştır: *"Amellerin en faziletlisi Allah için sevmek ve Allah için nefret etmektir."*[53] Hz. Peygamber bu konudaki sözleri Yüce Allah tarafından Kur'an'da şöyle belirtilmiştir: **"İnsanlar arasında Allah'ı bırakıp da O'na ortak koşanlar vardır. Onları, Allah'ı severcesine se-**

49 bk. TDK sözlüğü, s. 1742.
50 bk. Müslim, Birr, 25.
51 Müslim, Birr, 66.
52 bk. Tirmizî, Birr, 60.
53 Ebû Dâvûd, Sünnet, 2.

verler. Müminlerin Allah'a olan sevgisi daha güçlü bir sevgidir..."[54] Hz. Peygamber, ayette anlatıldığı şekilde hem Allah'ı (c.c.) hem de tüm yaratılanları güçlü bir sevgiyle sevmiştir. Hz. Muhammed (s.a.v.) sevdiği insanlara sevdiğini söylemiş ve sevgilerini dile getirmeleri konusunda müminleri teşvik etmiştir. O; hayvanlara, bitkilere, doğaya kısacası Allah'ın (c.c.) yarattığı her şeye sevgiyle bakmış ve onları korumuştur.

OKUYALIM

Hz. Dâvûd'un (a.s.) sevgiyle ilgili duası:

"Allahım! Senden seni sevmeyi, seni seven kişiyi sevmeyi, senin sevgine ulaştıran ameli isterim. Allahım! senin sevgini bana kendimden, ailemden ve soğuk sudan daha sevimli eyle."

(Tirmizî, Deavât, 72.)

Hz. Peygamber hayatı boyunca insanları birbirlerine yaklaştıran ve aradaki sevgi bağını kuvvetlendiren davranışlara rehberlik etmiştir. Hediyeleşmeyi teşvik etmiş,[55] Müslümanlar arasında selamlaşmanın yayılmasını istemiş,[56] Müslümanların birbirlerine tebessüm etmelerinin sadaka olduğunu belirtmiş,[57] küskünleri barıştırmıştır.[58]

Allah'ın (c.c.) emirleri ve Hz. Peygamberin örnekliği bize gösteriyor ki sevgi hayatımız için önemli bir duygudur. Bu duyguyu bize bağışlayan Yüce Allah, yarattığı canlıları, üzerinde yaşadığımız evreni korumamızı ve birbirimizi sevmemizi istemiştir. Bizler de birbirimize değer vermeli ve birbirimizi incitecek kötü davranışlardan uzak durmalıyız. Böylece hem Allah (c.c.) tarafından sevilen bir kul hem de toplum tarafından değer verilen bir insan oluruz.

Sorumluluk

Sorumluluk, kişinin kendi davranışlarını veya kendi yetki alanına giren herhangi bir olayın sonuçlarını üstlenmesi ve mesuliyet anlamlarına gelir. Sorumluluk duygusu insan hayatına yön veren önemli bir değerdir. Bu duygunun yardımıyla insan görevlerini bilir ve bu bilinçle hayatını devam ettirir.

Görsel 40.
İnsanın ailesine karşı sorumlulukları vardır.

İslam dini, insanı sorumlu bir varlık olarak kabul etmiş ve davranışlarından sorumlu tutmuştur. Yüce Allah, toplumlara

54 Bakara suresi, 165. ayet.
55 bk. Buhârî, Büyû, 31.
56 bk. Müslîm, Îman, 93.
57 bk. Tirmizî, Birr, 36.
58 bk. Ebû Dâvûd, Edeb, 50.

peygamber göndererek onlara sorumluluklar yüklediğini şöyle bildirmiştir: "**Kim doğru yolu bulmuşsa, ancak kendisi için bulmuştur; kim de sapıtmışsa kendi aleyhine sapıtmıştır. Hiçbir günahkâr, başka bir günahkârın günah yükünü yüklenmez. Biz, bir peygamber göndermedikçe azap edici değiliz."**[59] Diğer bir ayette de Yüce Allah insanların sorumluklarını yerine getirmedeki durumlarını şu şekilde bildirmiştir: **"Allah, bir kimseyi ancak gücünün yettiği şeyle yükümlü kılar. Onun kazandığı iyilik kendi yararına, kötülük de kendi zararınadır. (Şöyle diyerek dua ediniz): "Ey Rabbimiz! Unutur, ya da yanılırsak bizi sorumlu tutma! Ey Rabbimiz! Bize, bizden öncekilere yüklediğin gibi ağır yük yükleme. Ey Rabbimiz! Bize gücümüzün yetmediği şeyleri de yükleme! ..."**[60]

İnsanın Allah'a (c.c.) karşı en önemli sorumluluğu kulluktur. Bu bilinçle yaşayan Müslüman, hayatındaki dinî, ahlaki, toplumsal, hukuki sorumluklarını da bilir ve üzerine düşen görevleri yerine getirir. Allah'a (c.c.) karşı sorumluluğunun bilincinde olan insanın diğer bir yükümlülüğü de anne ve babasına yöneliktir. Yüce Allah bu konuyla ilgili şöyle buyurmuştur: **"(Ey Muhammed!) De ki: "Gelin, Rabbinizin size haram kıldığı şeyleri haber vereyim: O'na hiçbir şeyi ortak koşmayın. Anaya, babaya iyi davranın..."**[61] Bu konuyla ilgili Hz. Peygamber şöyle buyurmuştur: *"Bakmakla yükümlü olduğu kimseleri ihmal etmesi, kişiye günah olarak yeter."*[62]

Hz. Muhammed (s.a.v.), Allah'a (c.c.) kulluk sorumluluğunu yerine getirmenin yanında peygamberlik vazifeleri konusunda da çok titiz davranmıştır. O bazen geceleri ayakları şişinceye kadar namaz kılmış[63], Allah'ı (c.c.) zikretmiş ve Allah'tan (c.c.) bağışlanma dilemiştir.[64] Bir yandan Allah'ın (c.c.) kendisine verdiği risalet görevini en güzel şekilde yerine getirmiş diğer yandan da evindeki işleri diğer aile reisleri gibi kendisi görmüştür.[65]

Hz. Peygamberin davranışlarını örnek alan bizler de verilen görevleri ihmal etmeden en iyi şekilde yerine getirmeye çalışmalıyız. Kulluk sorumluluklarımızı, ailedeki, okuldaki, toplumdaki görevlerimizi zamanında ve gerektiği gibi yerine getirmeliyiz. Böylece hem Allah'ın (c.c.) rızasına uygun yaşamış hem de toplumda çalışkanlığıyla tanınan saygın bir insan oluruz.

59 İsra suresi, 15. ayet.
60 Bakara suresi, 286. ayet.
61 En'âm suresi, 151. ayet.
62 Ebû Dâvûd, Zekât, 45.
63 bk. Buhârî, Teheccüd, 6.
64 bk. Buhârî, Daâvât, 3.
65 Buhârî, Edep'ül Müfred, 190.

YAZALIM

Aşağıdaki karışık harfleri anlamlı bir kelime olacak şekilde yazınız.

U S K U O R L M L U

T E İ S U L M Y E ....

F Z İ V E A ....

Ö G V R E ....

....

Vatanseverlik

Vatan insanın üzerinde yaşadığı ve değer verdiği topraktır. Vatansever ise vatanını, milletini büyük bir tutkuyla seven, bu uğurda her türlü özveride bulunan kimseye denir. İnsan bu duyguyla yaşadığı ülkeye değer verir ve onun uğrunda fedakârlık yapar. Vatanseverlik ülkeyi iç ve dış tehditlere karşı korumayı ve ülkenin kalkınması için çalışmayı gerektirir. Kişi bencil düşünmeyip ülkesi adına faydalı bir şeyler yaptığında milletini en güzel şekilde temsil etmiş olur ve bu da onu gerçek bir vatansever yapar.

Görsel 41. “Sahipsiz olan memleketin batması haktır,
Sen sahip olursan bu vatan batmayacaktır.”
Mehmet Akif ERSOY

İslam dini Müslümanları vatanını sevmeye ve korumaya teşvik etmiştir. Tehditlere karşı korunmasını ve mücadele edilmesini istemiştir. Hz. Peygamber *“Bir gün ve bir gece nöbet tutmak, bir ay oruç tutup, geceleri namaz kılmaktan daha hayırlıdır. Şayet kişi nöbette ölürse yapmakta olduğu işin sevabı devam eder ve kabirdeki sorgu meleklerine karşı güven içinde olur.”*[66] buyurarak vatanı korumanın bir ibadet olduğunu vurgulamıştır.

66 Müslim, İmâre, 163.

Görsel 42. 15 Temmuz Türk milletinin vatanseverliğini gösterdiği bir gündür.

İslam dininde şehitlik ve gazilik övülen mertebeler olmuştur. Şehit, Allah (c.c.) yolunda ve kutsal kabul edilen din, vatan, namus, mal, can uğruna öldürülendir. Gazi ise savaşa gidip büyük yararlılıklar gösteren ve sağ olarak dönen müminlere denir. Toplumda gazi ve şehitlere saygı duyulmuş ve hürmet gösterilmiştir. Yüce Allah şehitlikle ilgili şöyle buyurmuştur: **"Allah yolunda öldürülenleri sakın ölü sanmayın. Bilakis onlar diridirler; Allah'ın lütuf ve kereminden kendilerine verdikleri ile sevinçli bir halde Rableri yanında rızıklara mazhar olmaktadırlar. Arkalarından gelecek ve henüz kendilerine katılmamış olan şehit kardeşlerine de hiçbir keder ve korku bulunmadığı müjdesinin sevincini duymaktadırlar."**[67] Hz. Peygamber de gaziliğin önemiyle ilgili şöyle buyurmuştur: *"Kim bir gazinin gölgelenmesi için (çadır bağışlarsa) Allah da kıyamet günü onu gölgelendirir. Kim bir gaziyi başkasına muhtaç olmayacak şekilde donatırsa, ölünceye kadar gazi gibi sevap kazanır."*[68]

Vatanseverlik insanın içinden gelen bir duygudur. Zira insan doğduğu, büyüdüğü yere ve o yerin kültürüne ayrı bir sevgi duyar. Geçmişin izlerinin bulunduğu bu toprakla yakın bir ilişki kurar. Bu topraktan uzaklaştığı zaman üzülür ve tekrar vatanına dönme isteği hisseder. İşte bu yüzden Hz. Peygamber de doğduğu Mekke'yi ayrı sevmiş, ayrılmak zorunda kaldığında üzülmüş ve Medine'deyken oraya özlem duymuştur. Mekke'nin fethinde ise Mekke'ye olan sevgisini şu sözleriyle dile getirmiştir: *"(Ey Mekke!) Vallahi sen Allah'ın en hayırlı ve en sevimli olan beldesisin. Senden çıkarılmış olmasaydım seni asla terk etmezdim."*[69]

---

67 Âl-i İmrân suresi, 169-170. ayetler.
68 Ahmed b. Hanbel, I, 21.
69 Tirmizî, Menâkıb, 68.

Görsel 43

OKUYALIM

Bir Bayrak Rüzgar Bekliyor

Şehitler tepesi boş değil,
Biri var bekliyor.
Ve bir göğüs, nefes almak için;
Rüzgar bekliyor.
Türbesi yakışmış bu kutlu tepeye;
Yattığı toprak belli,
Tuttuğu bayrak belli,
Kim demiş meçhul asker diye?
Destanını yapmış, kasideye kanmış.
Bir el ki;ahretten uzanmış,
Edeple gelip birer birer öpsün diye faniler!
Öpelim temizse dudaklarımız...
Fakat basmasın toprağına
Temiz değilse ayaklarımız.
Rüzgarını kesmesin gövdeler...
Sesinden yüksek çıkmasın nutuklar, kasideler.
Geri gitsin alkışlar geri,
Geri gitsin ellerin yapma çiçekleri!
Ona oğullardan, analardan
Dilekler yeter...
Yazın sarı, kışın beyaz
Çiçekler yeter!
Söyledi söyleyenler demin,
Gel süngülü yiğit, alkışlasınlar
Şimdi sen söyle söz senin.
Şehitler tepesi boş değil,
Toprağını kahramanlar bekliyor...
Ve bir bayrak dalgalanmak için;
Rüzgar bekliyor!
Destanı öksüz, sükutu derin
Meçhul askerin;
Türbesi yakışmış bu kutlu tepeye
Yattığı toprak belli,
Tuttuğu bayrak belli,
Kim demiş meçhul asker diye?...

Arif Nihat Asya

(Bir Bayrak Rüzgar Bekliyor, s. 19.)

Vatan sadece üzerinde yaşanılan bir toprak olmayıp ayrıca orada yaşayan insanın kimliğinin bir parçasıdır. İnsanlar yaşadıkları topraktan aldıkları kültür ve değerlerle donanır ve milleti meydan getirir. Din, dil, gelenek gibi değerler, üzerinde yaşayan vatandaşlar için yaşadığı toprağı daha değerli kılar ve millet şuuru ile hareket etmeye de aracı olur. Millet şuuruna sahip olan vatansever kişi ülkesine asla ihanet etmez. Memleketini seven insan onu kalkındırıp geliştirecek faaliyetler için çalışır, ülkesine zarar verecek her türlü tutum ve davranıştan uzak durur.

Bizler de vatanımızı sevmeli ve ülkemizin refah seviyesini artırmak için çok çalışmalıyız. Öncelikle okuldaki görevlerimizi en iyi şekilde yerine getirmeli ve başarılı olmalıyız. Milletçe ortaya koyduğumuz çalışmalara destek olmalıyız. Ayrıca geçmişte yaşanan olaylardan ders çıkarmalı, her türlü tehdit ve tehlikeye karşı ülkemizi korumalıyız.

Yardımseverlik

Görsel 44. Yardımseverlik bir erdemdir.

Yardımsever; yoksullara, düşkünlere, yardıma muhtaç olanlara iyilik ve yardım etmeyi seven kişidir. Yardımsever olmak iyi bir insan olmanın gereğidir. Çünkü iyi insan başkalarının ihtiyaçlarına duyarsız kalmaz ve onlara yardımcı olur. Yardımlaşma varlıklı kimselerle yoksul kimseler arasındaki sevgi ve kardeşlik bağlarını güçlendirir, kıskançlığı ortadan kaldırır. Bu sayede toplumun farklı kesimleri arasında denge ve huzur sağlanmış olur.

Kur'an-ı Kerim'de yardım edilmesi gereken kişiler belirtilmiş ve yardım etmenin kibir ve övünme gibi duygulara sebep olmaması gerektiği vurgulanmıştır: **"Allah'a ibadet edin ve ona hiçbir şeyi ortak koşmayın. Ana babaya, akrabaya, yetimlere, yoksullara, yakın komşuya, uzak komşuya, yanınızdaki arkadaşa, yolcuya, elinizin altındakilere iyilik edin. Şüphesiz Allah, kibirlenen ve övünen kimseleri sevmez."**[70]

İslam dini Müslümanları yardımseverliğe teşvik etmiş ve yardımların ihtiyaç sahiplerini incitmeden yapılmasını istemiştir. Konuyla ilgili Yüce Allah şöyle buyurmuştur: **"Mallarını Allah yolunda harcayan sonra da harcadıklarının peşinden (bunları) başa kakmayan ve gönül incitmeyenle-**

70 Nisâ suresi, 36. ayet.

rin, Rab'leri katında mükâfatları vardır. Onlar için korku yoktur. Onlar üzülmeyeceklerdir de."[71] Ayrıca Allah (c.c.) diğer bir ayette yardım yapılırken kibirden uzak durulması gerektiğini şöyle bildirmiştir: **"Ey iman edenler! Allah'a ve ahiret gününe inanmadığı hâlde insanlara gösteriş olsun diye malını harcayan kimse gibi, sadakalarınızı başa kakmak ve gönül kırmak suretiyle boşa çıkarmayın..."**[72]

Kuran-ı Kerim'de yardımlaşmanın iyilikler konusunda olması gerektiği, kötülükler konusunda yardımlaşmanın doğru olmadığı şöyle dile getirilmiştir. **"... İyilik ve takva (Allah'a karşı gelmekten sakınma) üzere yardımlaşın. Günah ve düşmanlık üzere yardımlaşmayın. Allah'a karşı gelmekten sakının..."**[73]

Hz. Peygamber birçok ahlaki erdemde insanlığa örnek olduğu gibi yardımseverlikte de örnek olmuştur. Bir gün Hz. Peygamberin evinde bir koyun kesilir. Hz. Aişe (r.a.) koyunun ön kolu hariç kalan kısmın tamamını komşularına dağıtır. Hz. Muhammed (s.a.v.) eve geldiğinde *" Koyundan ne kadar kaldı?"* diye sorar. Hz. Aişe (r.a.) ona, "koyunun şu ön kolu hariç hiçbir şey kalmadı." der. Bu cevaba karşılık Hz. Peygamber şöyle buyurur: *"(Demek ki) ön kolu hariç tamamı bize (sevap olarak) kalmıştır."* [74]

YAZALIM

Elinizde imkân olsaydı kime, niçin ve nasıl yardım ederdiniz? Yazınız.

Kime?

....
....
....

Nasıl?

....
....
....

Niçin?

....
....
....

Hz. Muhammed (s.a.v.) mal ve servet biriktirmekten uzak durmuş, malını ihtiyaç sahipleriyle paylaşmıştır. O, paylaşmanın malı eksiltmeyeceğini aksine bereketlendireceğini şöyle vurgulamıştır: *"Kulların sabaha eriştiği her gün (yeryüzüne) iki melek iner. Bu iki melekten biri, 'Allah'ım malını, hayır yolunda harcayan kişiye (harcadığı malın yerine) yenisini ver.' der. Diğeri de ' Allah'ım malını (hayır yollarında harcamayarak) elinde tutan (cimrilik eden) kişinin malını telef et.' der."*[75]

71 Bakara suresi, 262. ayet.
72 Bakara suresi, 264. ayet.
73 Mâide suresi, 2. ayet.
74 Tirmizî, Sıfatü'l-kıyâme, 33.
75 Buhârî, Zekât, 27.

Bizler de yardımseverliği bir ahlak olarak benimsemeli, çevremizdeki insanlara yardım etmeliyiz. Bilmeliyiz ki yardımseverlik insanı bencil davranışlardan uzaklaştırır. Böylece kişi etrafındaki insanların ihtiyaçlarına duyarlı ve cömert bir insan olur.

YAZALIM

Aşağıda boş bırakılan yerlere yardımseverliğin bireysel ve toplumsal faydalarını yazınız.

Yardımseverliğin Bireysel Faydaları	Yardımseverliğin Toplumsal Faydaları
■	■ ....
■	■ ....
■	■ ....
■	■ ....
■	■ ....
■	■ ....
■	■ ....
■	■ ....
■	■ ....

2. Bir Peygamber Tanıyorum: Hz. Salih (a.s.)

“Salih bir kul” ifadesi size neleri çağrıştırıyor?

Hz. Salih (a.s.), Allah’ın (c.c.) varlığını ve birliğini tebliğ etmek üzere Semûd kavmine gönderilen bir peygamberdir.[76] Soyu Hz. Nuh’a (a.s.) dayanır. Hz. Salih (a.s.) Semûd kavminin itibarlı ailelerinden birine mensuptu. Hz. Salih (a.s.), Kur’an-ı Kerim’de bildirildiğine göre kavminin kendisine güvendiği ve ümit beslediği bir kimsedir.[77]

Semud kavmi önceleri tevhid inancına sahipken zamanla bu inançtan sapmış, putperestliğe yönelmişti.[78] Bunun üzerine Yüce Allah bu kavme Hz. Salih’i (a.s.) göndermiş o da kavmine şöyle seslenmiştir: “**... Allah’a karşı gelmekten sakınmaz mısı-**

76 bk.Neml suresi, 45. ayet.
77 bk. Hûd suresi, 62. ayet.
78 bk.Şuarâ suresi, 141. ayet.

nız? Doğrusu ben size gönderilmiş güvenilir bir elçiyim; artık Allah'tan sakının ve bana itaat edin. Ben buna karşı sizden bir ücret istemiyorum; benim ecrim ancak âlemlerin Rabbine aittir."[79] Ancak onun bu çağrısını kabul etmeyen inkârcılar daha da ileri giderek Hz. Salih'i (a.s.) yalancılıkla, büyücülükle, uğursuzluk getirmekle ve şımarık olmakla suçlamışlardı.[80]

Hz. Salih'in (a.s.) getirdiklerini inkârda ısrarcı olanlar ondan bir mucize istedi. Bu mucizeyle ilgili olarak Hz. Salih'in kavmine verdiği cevap Kur'an'da şöyle anlatılmıştır: "**Ey kavmim! İşte size mucize olarak Allah'ın bir devesi. Bırakın onu, Allah'ın arzında yayılıp otlasın. Ona kötülük dokundurmayın, yoksa sizi yakın bir azap yakalar**."[81] Salih peygamberin bu uyarısını dikkate almayan kavmi, mucize olarak gönderilen bu deveyi kestiler.[82]

Deveyi kestikten sonra Hz. Salih'e (a.s.) şöyle demişlerdir: **"… Ey Salih, eğer sen peygambersen bizi tehdit ettiğin azaba uğrat bakalım…"**[83] Bunun üzerine Hz Salih (a.s.) **" … Yurdunuzda üç gün daha yaşayın…"**[84] der. Bu üç günün bitiminde meydan okumaları üzerine inkârcıların başlarına gelenleri Kur'an'ı Kerîm şöyle anlatmaktadır: **"Helâk emrimiz geldiğinde Salih'i ve beraberindeki iman etmiş olanları tarafımızdan bir rahmetle helâktan ve o günün rezilliğinden kurtardık. Şüphesiz Rabbin mutlak güç sahibidir, hüküm ve hikmet sahibidir. Zulmedenleri o korkunç uğultulu ses yakaladı da yurtlarında diz üstü çöke kaldılar. Sanki orada hiç yaşamamışlardı. Biliniz ki Semûd kavmi Rablerini inkâr etti. (Yine) biliniz ki Semûd kavmi Allah'ın rahmetinden uzaklaştı."**[85]

Hz. Salih'in (a.s.) bu kıssası, Hz. Peygamberin de ashabına ibret almaları için anlattığı olaylardan biridir. Hz. Muhammed (s.a.v.) Tebük seferinden dönüşte Hicr vadisinde konakladıklarında daha önce Semûd kavmine ait olan bu topraklardan su içmemeleri konusunda ashabını uyarmıştır.[86] Ayrıca geçmişte helak olmuş kavimlerin topraklarına girerken şu şekilde davranılmasını istemiştir: *"Onların başlarına gelen musibetin, sizin de başınıza gelmemesi için kendilerine zulmetmiş olan kimselerin yerleşim yerlerine ağlayarak (ibret alarak) girin."*[87]

---

79 Şuarâ suresi, 124-127. ayetler.
80 bk.Neml suresi, 47. ayet; Kamer suresi, 23-25. ayetler.
81 Hûd suresi, 64. ayet.
82 bk.Buhârî, Enbiyâ, 17.
83 A'râf suresi, 77. ayet.
84 Hûd suresi, 65. ayet.
85 Hûd suresi, 66-68. ayetler.
86 Buhârî, Enbiyâ, 17.
87 bk. Buhârî, Enbiyâ, 17.

3. Bir Sure Tanıyorum: Felak Suresi ve Anlamı

İnsanlardan gelecek zararlara karşı nasıl önlemler alırsınız?

Medine döneminde inmiştir. Beş ayetten oluşmaktadır. Sure, adını sabah aydınlığı anlamına gelen Felak kelimesinden almıştır. Felak suresinde bazı kötülükler sayılarak bunlardan Allah'a (c.c.) sığınılması gerektiği belirtilmiştir. Felak ve Nas suresi iki koruyucu anlamına gelen "Muavvizeteyn" adıyla bilinir.

Felak suresi kötü şeylerin şerrinden Allah'a (c.c.) sığınılması emriyle başlar. Surede geçen karanlık ifadesi gecenin karanlığı ve cehalet anlamına gelir. Bu surede bunların yanı sıra büyü, sihir gibi İslam dininde yasaklanmış fiilleri yapanların ve kıskanç kişilerin şerrinden de Allah'a (c.c.) sığınılması gerektiği vurgulanır. Hz. Muhammed (s.a.v.) yatmadan önce[88] ve namazlardan sonra[89] düzenli olarak bu sureyi okumuş ve okunmasını tavsiye etmiştir.

Okunuşu:

Bismillâhirrahmânirrahîm

1. Kul e'ûzü bi-Rabbi'l-felak.

2. Min şerri mâ halak.

3. Ve min şerri ğâsikın izâ ve kab.

4. Ve minşerri'n-neffâsâti fi'l-'ukad.

5. Ve min şerri hâsidin izâ hased.

Anlamı:

Rahmân ve Rahîm olan Allah'ın adıyla

1. De ki: "Sabahın rabbine sığınırım;

2. Yarattığı şeylerden gelebilecek kötülüklerden;

3. Karanlığı çöktüğü zaman gecenin şerrinden;

4. Düğümlere üfürenlerin şerrinden;

5. Bir de kıskandığı vakit kıskanç kişinin şerrinden!"

88 bk. Tirmizî, Deavât, 21.
89 bk. Tirmizî, Fedâilü'l-Kur'an, 12.

ÜNİTEMİZİ DEĞERLENDİRELİM

A. Aşağıdaki açık uçlu soruları cevaplayınız.

1. Güzel davranışların bireysel ve toplumsal faydaları nelerdir? Yazınız.

....

....

2. Adalet nedir? Açıklayınız.

....

....

3. İhtiyaç sahibi insanlara yardım ederken nelere dikkat etmeliyiz? Yazınız.

....

....

4. Hz. Salih'in (a.s.) hayatını ana hatlarıyla özetleyiniz.

....

....

5. Felâk suresinin verdiği mesajları yazınız.

....

....

B. Aşağıdaki çoktan seçmeli soruları cevaplayınız.

1. "Güçlü kimse, insanları güreşte yenen değil, bilakis öfke anında kendisine hâkim olandır." (Müslim, Birr, 107.)

"Bakmakla yükümlü olduğu kimseleri ihmal etmesi, kişiye günah olarak yeter." (Ebû Dâvûd, Zekât, 45.)

Yukarıdaki hadislerde sırasıyla hangi değerlere yer verilmiştir?

A) Kulluk - Tevazu

B) Öz denetim - Sorumluluk

C) Müsamaha - Tevekkül

D) Güvenilirlik – Cömertlik

2. Özü de bir, sözü de bir,
Yüreğinde taşımaz kibir;
Verdiği sözü namus bilir,
Aldığı emaneti geri verir.

Yukarıdaki dörtlükte tarif edilen kişinin ahlakı hakkında aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

A) Doğru sözlü olduğu

B) Alçak gönüllü olduğu

C) Sözünde durduğu

D) Emanete ihanet ettiği

3. “Çaresiz kaldığım anlarda gider, bir taş ustası bulur, onu seyrederim. Adam belki yüz kere vurur taşa. Ama değil kırmak, küçücük bir çatlak bile oluşturamaz. Sonra birden, yüz birinci vuruşta taş ikiye ayrılıverir. İşte o zaman anlarım ki taşı ikiye bölen o son vuruş değil, ondan öncekilerdir.”

Yukarıdaki paragrafa konu olan temel iki kavram hangileridir?

A) Şükür – Yardımseverlik

B) Sabır – Çalışkanlık

C) Çaresizlik – Yılgınlık

D) Tembellik - Ümitsizlik

4. Bir gün Hz. Peygamber ashabıyla birlikte otururlarken bir cenaze geçer. Hz. Muhammed (s.a.v.) hemen ayağa kalkar. Çevresindekiler, geçen cenazenin bir Yahudi cenazesi olduğunu söylerler. Hz. Peygamber: “Olsun, o da bir can değil mi?” (Müslim, Cenâiz, 81.) diyerek cevap verir.

Bu olay Hz. Peygamberin en çok hangi yönünü gösterir?

A) Sabrını

B) İnsanlara değer verdiğini

C) Danışarak iş yaptığını

D) Cesaretini

5. Bir derneğin yetimlere yardım projesini öğrenen Emine, durumu sınıf arkadaşlarıyla paylaşır. Bir yetimin tüm ihtiyaçlarını bir yıl boyunca karşılayabileceklerini anlatır. Arkadaşları Emine'nin teklifini kabul eder. Emine, teklifin kabul edilmesinin mutluluğuyla evine gider.

Yukarıdaki metinden aşağıdakilerden hangisi <u>çıkarılamaz?</u>

A) Başkalarını da düşünmeliyiz.

B) Muhtaçlara yardım insanı mutlu eder.

C) Sadece yetimlere yardım etmek gerekir.

D) İhtiyaç sahibi insanlara ulaşmalıyız.

6. "Müminler, birbirlerini sevmede, birbirlerine merhamet ve şefkat göstermede, tıpkı bir organı rahatsızlandığında diğer organları da uykusuzluk ve yüksek ateşle bu acıyı paylaşan bir bedene benzer." (Buhârî, Edeb, 27.)

Hadiste vurgulanan temel düşünce aşağıdakilerden hangisidir?

A) Müminlerin kardeşliği

B) Müslümanların ibadetleri

C) İnsanların itaati

D) Müminlerin adaleti

C. Aşağıdaki cümleler doğruysa başına (D), yanlışsa (Y) yazınız.

1. ( ) Değer; bir sorunu ele alış biçimi, bir kimsenin bir sorun karşısında tuttuğu yol, davranış şeklidir.

2. ( ) Adalet, hayatın her alanında önemli bir değerdir.

3. ( ) Hz. Peygamberin hicret arkadaşı olan sahabi Hz. Ömer'dir.

4. ( ) Sabır sadece zorluklara tahammül ve pasif bir bekleyiş değildir.

5. ( ) Özdenetim kişinin diğer insanları denetlemesi ve kontrol etmesidir.

D. Aşağıdaki cümlelerde boş bırakılan yerleri verilen kelimelerle doldurunuz.

(ölçülü – dürüstlük – yardımsever – kulluk – sevgi - müminler – ahlak – güzel –iyilik – güler yüzlülük –öz denetim- iman – ibadet – adalet - saygı)

1. "Sevdiğini .... sev, belki bir gün düşmanın olur. Nefret ettiğinden de .... nefret et, belki bir gün dostun olur." (Tirmizî, Birr, 60.)

2. .... insanın söz ve davranışlarında doğru olması ve yalandan uzak durmasıdır.

3. İnsanın Allah'a (c.c.) karşı en önemli sorumluluğu .... tur.

4. İnsanlar haksızlığa uğradığında sorunlarının ....le çözülmesini ister.

5. Müminlerin iman bakımından en mükemmeli, ... bakımından en güzel olanıdır.

6. .... davranışların arttığı bir toplumda huzur ve güven ortamı oluşur.

7. Sizden biri kendisi için istediğini (Müslüman) kardeşi için de istemedikçe (gerçek anlamda) .... etmiş olamaz.

8. "Küçüğümüze merhamet etmeyen, büyüğümüze .... göstermeyen bizden değildir." (Tirmizî, Birr, 15)

9. Hediyeleşmek aramızdaki .... bağını kuvvetlendirir.

10. .... sahibi insan davranışlarını kontrol eder.

Görsel 45

4. ÜNİTE

ALLAH'IN KULU VE ELÇİSİ: HZ. MUHAMMED

Ünitemize Hazırlanalım

1. Hz. Peygamberin fiziksel ve kişilik özelliklerini araştırıp defterinize yazınız.

2. Hz. Muhammed'e (s.a.v.) peygamberlik görevi geldiğinde hayatında ne gibi değişiklikler olmuştur? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

3. Hz. Peygamberin merhametli olması ile ilgili onun hayatından bir örnek bulup defterinize yazınız.

Kavramlar : Risalet, nübüvvet, hatemü'l- enbiya

Görsel 46. Müslümanlar, Yüce Allah'ın huzurunda secdeye kapanarak kulluklarını ifade ederler.

1. Allah'ın (c.c.) Kulu Hz. Muhammed (s.a.v.)

Sizce bir insan, hayatı boyunca toplumda hangi rolleri üstlenebilir?

Her insan ömrü boyunca toplumda değişik roller üstlenir. Önceleri bir evlat rolü üstlenen insan, zamanla anne-baba, eş gibi rollere de sahip olur. Her rolün kendisine ait sorumlulukları vardır ve insanlar ellerinden geldiği kadar bu sorumlulukları yerine getirmeye çalışır. İnsanın ilk sorumluluğu kul olduğunu bilmek ve buna göre yaşamaktır.

Hz. Muhammed (s.a.v.) de kul olmasının gereği olarak öncelikle kulluk vazifelerini yerine getirmiştir. Daima Allah'ın (c.c.) emirleri doğrultusunda yaşamış ve acizliğinin farkında olmuştur. O da yaşamını devam ettirmek için insani ihtiyaçlarını yerine getirmiş ve yaşamı boyunca birçok rol üstlenmişti. Bizler gibi bir anne babadan dünyaya gelmiş olan Hz. Peygamber, çocuk olmuş, genç olmuş, zamanı gelince evlenmiş, evine bakmak için çalışmış, kazanmış ve hepimiz gibi bir gün ömrü son bulmuştur. Yüce Allah: **"De ki: Ben de ancak sizin gibi bir insanım..."**[1] buyurarak Hz. Peygamberin insani yönüne dikkat çekmiştir.

BİLGİ KUTUSU

Hz. Peygamberin vücut yapısına, üstün özelliklerine ve güzelliklerine dair Hz. Ali'nin (r.a.) naklettiği hadisin yazıldığı levhalara Hilye-i Şerif denir..

1 Fussilet suresi, 6. ayet.

Hz. Muhammed (s.a.v.) de diğer insanlar gibi bir hayat yaşamıştır. Bir insanın başına gelebilecek olumlu olumsuz pek çok olayla karşılaşmıştır. Sevdiği insanların ölümüyle üzülüp doğum, düğün, zafer gibi güzel olaylar nedeniyle de mutlu olmuştur. Hayatının bazı anlarında heyecanlanmış bazen ise tedirgin olmuştur. Acıkmış, susamış ve hastalanmıştır.

Hz. Peygamber evlendikten sonra eşine ve çocuklarına karşı da görevlerini yerine getirmiştir. Ailesine karşı sevgi, saygı, anlayış çerçevesinde davranan Hz. Muhammed (s.a.v.) aile bireyleriyle şakalaşır, onların hoşuna gidecek tarzda kendilerine hitap eder ve sevgisini gösterirdi. Çocuklarıyla zaman zaman oyunlar oynar, ev işlerinde üzerine düşen görevleri yerine getirirdi. Hz. Muhammed (s.a.v.), kendisini etrafındaki insanlardan biri olarak görür ve kendisine ayrıcalık gösterilmesini veya kendisinden korkulmasını da istemezdi. Kendisinin her insan gibi Allah'ın (c.c.) bir kulu olduğunu belirtirdi.

Hz. Muhammed'in (s.a.v.) bizler gibi bir kul olmasının yanında onu insanlardan ayıran bir takım özellikleri de vardır. O, hiçbir zaman puta tapmamış ve Allah'a (c.c.) şirk koşmamıştır. Bunun yanı sıra onu insanlardan ayıran en önemli özelliği Yüce Allah'tan vahiy almasıdır. Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: **"De ki: Ben de ancak sizin gibi bir insanım. Ne var ki bana, ilahınızın bir tek ilah olduğu vahyolunuyor..."**[2]

YORUMLAYALIM

Bir adam Hz. Peygamber'e geldi. O'nun karşısında durunca korkudan titremeye başladı. Bunun üzerine Resulullah (s.a.v.): "Korkma rahat ol. Ben kral değilim. Ben ancak Kureyş'ten kurutulmuş et yiyen bir kadının oğluyum." dedi.

(İbn Mâce, Et'ıme, 30.)

Yukarıdaki hadiste Hz. Peygamber neyi vurgulamak istemiştir? Yorumlayınız.

Görsel 47. Kulluk, dünyadaki görevlerimizi de Allah rızası için yapmayı, çalışmayı ve üretmeyi gerektirir.

NOT EDELİM

"De ki: Ben size, 'Allah'ın hazineleri benim yanımdadır.' demiyorum. 'Ben gaybı da bilmem.' Size, 'Ben bir meleğim.' de demiyorum. Ben sadece bana gönderilen vahye uyuyorum..."

(En'am suresi, 50. ayet.)

2 Kehf suresi, 110. ayet.

DEĞERLENDİRELİM

Hz. Aişe'nin (r.a.) ifadesiyle sahabilerden herhangi bir aile reisi evinde ne yapıyorsa Hz. Muhammed de (s.a.v.) aynısını yapardı.

(bk. Buhârî, el-Edebü'l-müfred, 190.)

O, herkes gibi bir insandı. Elbisesini temizler, koyununu sağar ve kendi ihtiyaçlarını kendisi görürdü.

(bk. Ahmed b. Hanbel, VI, 256.)

Hastalandığında dönemin geçerli olan tedavi yöntemlerini uygulardı.

(bk. Buhârî, Tıb, 15.)

Mescid-i Nebî inşa edilirken ya da savaş için hendekler kazılırken herkesle beraber çalışmış ve herkes gibi o da yorulmuştu.

(bk. Buhârî, Menâkıbü'l-ensâr, 45; bk. Buhârî, Rikâk, 1.)

Hz. Peygamberi torunlarını gezdirirken, gençlerle dertleşirken, alışveriş yaparken görmek mümkündü.

(bk. İbn Ebû Şeybe, Musannef, Fedâil, 23.)

Yukarıdaki örneği Hz. Peygamberin günlük yaşamdaki davranışları açısından değerlendiriniz.

Hz. Muhammed'in (s.a.v.) peygamberliğini kabul etmek istemeyen müşrikler, bahane olarak onun kendileri gibi bir insan olmasını öne sürmüşlerdir. Kur'an-ı Kerim'de onların bu bahaneleri şöyle haber verilmektedir: **"Bu ne biçim peygamber; bizler gibi yemek yiyor, çarşılarda dolaşıyor! Ona kendisiyle beraber uyarıcı olarak bir melek indirilmeli değil miydi? dediler."**[3] Müşriklerin bu bahanelerinin geçersizliği yine Kur'an-ı Kerim'de şöyle bildirilmektedir: **"De ki: Eğer yeryüzünde, (insanlar yerine) yerleşip dolaşan melekler olsaydı, elbette onlara gökten bir melek peygamber indirirdik."**[4]

PAYLAŞALIM

"Ey insanlar! Aman takvanıza sahip çıkın! Sakın şeytan sizi aldatmasın! Ben, Muhammed b. Abdullah'ım. Allah'ın kulu ve resûlüyüm. Vallahi ben, sizin beni, Yüce Allah'ın bana verdiği makamın üstüne çıkarmanızı istemem!"

(Ahmed b. Hanbel, III, 154.)

Yukarıdaki hadiste Hz. Muhammed (s.a.v.) neye karşı uyarmıştır? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

3 Furkân suresi, 7. ayet.
4 İsrâ suresi, 95. ayet.

2. Allah'ın (c.c.) Elçisi Hz. Muhammed (s.a.v.)

Bir insan dünyayı değiştirebilir mi? Neden?

BİLGİ KUTUSU

__Nübüvvet__, kelime olarak haber verme anlamındadır. Terim olarak peygamberlik, nebilik, elçilik, risalet anlamlarına gelir. Allah'ın (c.c.) gönderdiği vahiyleri, emir ve yasakları alıp insanlara dinin gerçeklerini duyurma; söz, tutum ve davranışlarıyla açıklama makamı olan peygamberlik vazifesidir.

__Risalet__, kelime olarak gönderilen elçi demektir. Terim olarak peygamberlik, nebilik, elçilik anlamlarına gelir. Allah'ın (c.c.) emir ve yasaklarını insanlara bildirmekle görevli olan peygamberlerin Allah (c.c.) ile insanlar arasındaki elçilik vazifesidir.

(bk. MEB, Dinî Terimler Sözlüğü, s. 361.)

Ömrü boyunca sahip olduğu mükemmel ahlakı, Allah (c.c.) tarafından seçilmiş bir kul olması ve vahiy alması Hz. Peygamberi insanlardan farklı kılmıştır. Hz. Muhammed (s.a.v.) kırk yaşına geldiğinde kulluğunun yanı sıra peygamberlik görevini de üstlenmiştir. Kur'an'da **"Muhammed, Allah'ın elçisidir..."**[5] ayetiyle onun bu görevine işaret edilmiştir. Kur'an-ı Kerim Hz. Muhammed'e (s.a.v.) indirilmiş bir kitaptır. O da Kur'an'ı ulaşabildiği herkese tebliğ etmiştir. Bir ayette bu konu şöyle açıklanmıştır: **"... İşte bu Kur'an bana, onunla sizi ve ulaştığı herkesi uyarayım diye vahyolundu..."**[6]

Hz. Muhammed (s.a.v.), insanları yalnızca Yüce Allah'a kulluk etmeye çağırmıştır. O, daima hak ve adaletten yana olmuştur. Güzel ahlak sahibi bir insan olarak iyiliğe ve yardımlaşmaya yönlendirmiş, insanları kötü ve zararlı davranışlardan sakındırmıştır. Onun uyması gereken ilkeleri Yüce Allah şöyle bildirmiştir: **"İşte onun için (Ey Muhammed!) sen (tevhide) davet et ve emrolunduğun gibi dosdoğru ol. Onların heveslerine uyma ve de ki: 'Ben Allah'ın indirdiği kitaba inandım ve aranızda adaleti gerçekleştirmekle emrolundum..."**[7]

Hz. Peygamber, Allah'ın (c.c.) emir ve yasaklarını insanlara bildiren bir elçidir. **"Ey Resul! Rabb'inden sana indirileni tebliğ et..."**[8] ayetiyle peygamberlerin tebliğ görevi belirtilmiştir. Bu görevleri karşısında dünyevi hiçbir karşılık beklemedikleri ile ilgili olarak Yüce Allah şöyle buyurmuştur: **"Oysa sen onlardan herhangi bir karşılık (ücret) da beklemiyorsun. O (Kur'an) bütün âlemler için bir öğüttür."**[9]

HATIRLAYALIM

Tebliğ: Peygamberlerin Allah'tan (c.c.) aldıkları mesajları eksiksiz ve doğru bir şekilde insanlara bildirmeleridir.

5 Fetih suresi, 29. ayet.
6 En'âm suresi, 19. ayet.
7 Şûrâ suresi, 15. ayet.
8 Mâide suresi, 67. ayet.
9 Yûsuf suresi, 104. ayet.

Hz. Muhammed (s.a.v.) Son Peygamberdir

Her topluma insanları uyarmaları ve doğru yolu gösterip Allah'ın (c.c.) emir ve yasaklarını bildirmeleri için Allah (c.c.) tarafından bir peygamber gönderilmiştir. Bu peygamberlerin ilki Hz. Âdem (a.s.), sonuncusu ise Hz. Muhammed'dir (s.a.v.).

> **BİLGİ KUTUSU**
>
> ***Hâtemü'l-Enbiyâ***, *"Peygamberlerin sonuncusu, kendisinden sonra kesinlikle peygamber gelmeyecek olan." anlamında Hz. Muhammed'in (s.a.v.) sıfatıdır.*
>
> *(MEB Dinî Terimler Sözlüğü, s. 160.)*

Hz. Muhammed'e (s.a.v.) verilen peygamberlik görevinin tamamlanması ile vahyin gelişi de son bulmuş ve Yüce Allah, artık yeni bir peygamber ve ilahi bir kitap göndermeyeceğini bizlere bildirmiştir. Hz. Peygamberin son peygamber olduğu Kur'an-ı Kerim'de şöyle bildirilmiştir: **"... O, Allah'ın Resûlü ve nebîlerin sonuncusudur..."**[10]

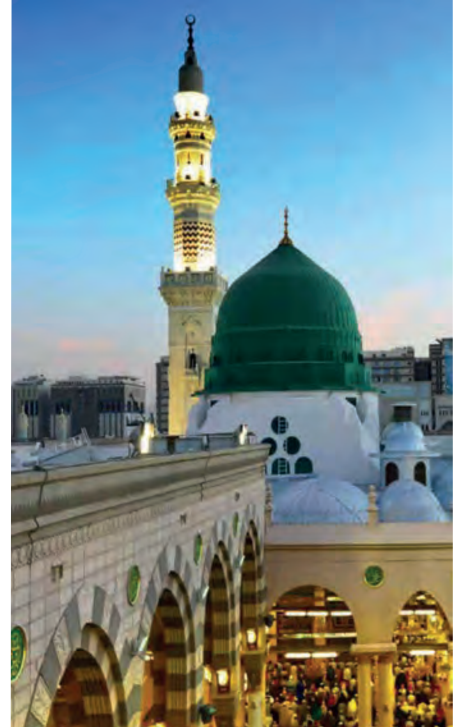
Hz. Âdem'den (a.s.) Hz. Muhammed'e (s.a.v.) kadar Allah'tan (c.c.) gelen bütün dinlerin ortak adı İslam'dır. Hz. Muhammed'e (s.a.v.) gelen vahyin de son bulmasıyla İslam dini tamamlanmıştır. **"... Bugün sizin için dininizi kemale erdirdim. Size olan nimetimi tamamladım ve sizin için din olarak İslam'ı seçtim..."**[11] ayetiyle bu durum ifade edilmiştir.

Hz. Muhammed'e (s.a.v.) gönderilen Kur'an-ı Kerim son kitap olması nedeniyle tüm ilahi kitapların özünü kapsamaktadır. Hz. Muhammed'in (s.a.v.) tebliğ ettiği ilahi ilkeler ve değerler, sadece indirildiği toplum için geçerli değildir. Tüm insanlığı kuşatıcı olarak gönderilen bu ilahi hükümler Kur'an'da bildirilmiştir. Kur'an, kıyamete kadar yaşayacak olan bütün insanların sorumlu olduğu ilahi bir kitaptır. Hz. Peygamber ise bütün insanlığın peygamberidir.

Hz. Muhammed (s.a.v.) Rahmet Peygamberidir

İncelik, acıma, şefkat etme, merhamet etme, affetme ve mağfiret gibi anlamlara gelen rahmet, terim anlamı olarak bütün varlıkların iyiliğini istemek ve onlara her türlü yardımda bulunmaktır.

Allah'ın (c.c.) kullarına yol göstermek için görevlendirdiği peygamberler, insanlar için birer rahmettir. Çünkü hata yapmaya yatkın olan insan uyarılmaya ve kendisine yol gösterilmesine muhtaçtır. Allah (c.c.), Kur'an-ı Kerim'de şöyle buyurmaktadır: **"... Biz, Rabb'inin bir rahmeti olarak peygamberler göndermekteyiz. O hakkıyla işitendir, bilendir."**[12]

Görsel 48. Yeşil Kubbe (Mescid-i Nebi)

10 Ahzâb suresi, 40. ayet.
11 Mâide suresi, 3. ayet.
12 Duhân suresi, 5-6. ayetler.

Hz. Peygamber, cehaletin hüküm sürdüğü bir toplumda görevlendirilmiştir. İnsanların inanç konusunda yanlışlıklara düştüğü, ahlaki olarak kötü bir durumda olduğu o dönemde Hz. Peygamber, bu yanlışların düzelmesi için çabalamıştır. Haksızlıkların yaygın olduğu, zenginin fakiri, güçlünün zayıfı ezdiği Cahiliye Dönemi'nde o, bütün insanlara merhametle yaklaşmış ve böylece İslam'a çağrı hızla yayılmıştır. Zengin, fakir, köle, hükümdar, çocuk, yetişkin demeden ırk, dil, cinsiyet ayrımı yapmadan tebliğ yapmıştır. İnsanları yalnız Allah'a (c.c.) imana, barış ve huzur içinde yaşamaya çağıran Hz. Peygamber, bir rahmet peygamberidir. Kur'an-ı Kerim'de onun bu özelliği şöyle ifade edilmiştir: **"Resulüm! Biz seni âlemlere ancak rahmet olarak gönderdik."**[13]

PAYLAŞALIM

Hz. Muhammed (s.a.v.), insanları İslam'a davet etmek için Taif şehrine gitmişti. Taifliler daveti kabul etmedikleri gibi Hz. Peygamberi taş yağmuruna tutup ona hakaret ettiler. Onların yaptığı bu eziyetlere karşı, "Ey Allah'ın Rasulü, beni Rabbin gönderdi, emrindeyim, istersen bunları şehirleriyle birlikte tarumar edeyim." diyen Cebrail'e (a.s) "Hayır, Ey Cebrail! Ben insanları helâk etmek için değil, helâkten kurtarmak için geldim. Olur ki bunların neslinden zamanla bir tek de olsa Müslüman çıkar." cevabını verdi ve Rabbine ellerini açıp, "Ey Rabbim! Sen bunlara hidayet eyle. Onlar bilmiyorlar, onun için böyle yapıyorlar." diye dua etti.

(Buhârî, Enbiyâ, 56.)

Bu durumda siz olsaydınız ne yapardınız? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

Hz. Muhammed (s.a.v.), yaşadığı toplumda mazlumlara sahip çıkmıştır. Ezilenleri, köleleri, kimsesizleri her zaman koruyan Hz. Peygamber, açları doyurmuş, kapısına geleni boş çevirmemiş ve yardıma muhtaç insanlara yardım etmiştir. İnsanlara hem maddi hem manevi olarak destek olmuş ve içinde bulundukları sıkıntılardan kurtararak onlara güvenli bir ortam oluşturmaya çalışmıştır. Yüce Allah, **"Andolsun size içinizden öyle bir peygamber gelmiştir ki sizin sıkıntıya uğramanız ona çok ağır gelir. O, size çok düşkün, müminlere karşı çok şefkatli ve merhametlidir."**[14] buyurarak onun ümmetine karşı olan bu merhametini bildirmiştir.

Hz. Peygamber, kendisine yapılan zulümlere karşı daima affedici olmuş ve yaptıkları yanlışı anlayıp doğruyu bulmaları için dua etmiştir. Beddua etmesini teklif edenlere, *"Ben lanetçi olarak değil, âlemlere rahmet olarak gönderildim."*[15] diye cevap vermiştir.

13 Enbiyâ suresi, 107. ayet.
14 Tevbe suresi, 128. ayet.
15 Müslim, Birr, 87.

Hz. Muhammed (s.a.v.), yaşlılara ve çocuklara karşı özel bir ilgiyle yaklaşmıştır. Yaşlılara hürmetle, çocuklara sevgiyle davranmış ve Müslümanlara da bunu öğütlemiştir. Çok sevdiği küçük kuşu için üzülen bir çocuğa *"Yâ Ebâ Umeyr, küçük kuşuna ne oldu?"*[16] diye hal hatır sorması, onu üzgün görünce de teselli etmesi Hz. Peygamberin çocuklara olan ilgisine güzel bir örnektir.

Yalnızca insanlara değil bütün canlılara değer veren Hz. Muhammed (s.a.v.), hayvanlara merhametle davranmış, eziyet eden insanları uyarmış ve ağaç dikmeyi teşvik etmiştir. Örneğin Hz. Peygamber, Şam bölgesine sefere çıkan ashabına: *"… Sakın bir kadını, bir çocuğu veya bir ihtiyarı öldürmeyin. Tek bir ağaç bile kesmeyin. Hurmalıkları talan etmeyin. Evleri yıkmayın."*[17] diye talimat vermiştir.

YORUMLAYALIM

Aşağıdaki hadisleri Hz. Peygamberin merhametinin genişliği açısından yorumlayınız.

Torunlarını namazda bile omzunda taşımış, zaman zaman onların ve diğer çocukların oyunlarına katılmıştır.

(bk. Müslim, Mesacid, 9; Buhârî, Salât, 106.)

"Haksız yere bir serçeyi veya daha küçük bir hayvanı öldüren insandan Allah bunun hesabını mutlaka soracaktır."

(Nesâî, Sayd, 34.)

"Bir Müslüman bir ağaç diker de onun meyvesinden bir insan yahut hayvan yerse muhakkak o yenilen şey, ağacı diken kimse için bir sadaka olur."

(Ahmed b. Hanbel, VI, 443.)

Görsel 49

16 Müslim, Âdâb, 30.
17 Beyhakî, es-Sünenü'l-kübrâ, IX, 154.

BULALIM

Aşağıdaki harflerden birini karalayıp diğerini atlayınız. Karalanmamış harfleri tabloya yerleştiriniz ve gizlenmiş olan hadisi bulunuz.

ABYELNRBUİBRNRMARHYMREOTEVZECHVİBDNAKY
ÖELTKRHEGHRBTEAREİÜYYİUMT

□□□ □□□ □□□□□□ □□ □□□□□□□
□□□□□□□□□□ (Dârimî, Mukaddime, 3.)

YAZALIM

Rahmet konulu bir akrostiş yazınız.

R..

A..

H..

M..

E..

T..

Görsel 50

Hz. Muhammed (s.a.v.) Kur'an'ı Açıklayıcıdır

Tarih boyunca Yüce Allah tarafından birçok peygamber ve ilahi kitap gönderilmiştir. Peygamberlerin ve ilahi kitapların gönderiliş amacı Allah'ın (c.c.) emir ve yasaklarını insanlara hatırlatarak onların dünya ve ahirette mutlu olmalarını sağlamaktır.

Hz. Muhammed'in (s.a.v.) de görevi kendisine gönderilmiş olan Kur'an-ı Kerim'i yaşamak, insanlara bildirmek ve açıklamaktır. Allah (c.c.) şöyle buyurmuştur: **"Peygamberleri apaçık belgeler ve kitaplarla gönderdik. İnsanlara, kendilerine indirileni açıklaman ve onların da üzerinde düşünmeleri için sana bu Kur'an'ı indirdik."**[18]

18 Nahl suresi, 44. ayet.

Görsel 51. Kur'an-ı Kerim'i daha iyi anlayabilmemiz için Hz. Muhammed'in (s.a.v.) açıklamaları ve uygulamaları bizler için önemlidir.

Hz. Âdem'den (a.s.) bu yana gönderilen bütün ilahi kitapların özünü kapsayan Kur'an, indirilmeye başlandığı günden kıyamete kadar yaşayacak olan bütün toplumlara hitap etmektedir. Kur'an-ı Kerim, dünya ve ahirete dair pek çok şeyi içerir. İman, ibadet, ticaret, evlilik, miras, ölüm, cennet, cehennem gibi konular Kur'an'ın konularından sadece birkaçıdır.

Allah'ın (c.c.) Kur'an-ı Kerim'de bildirdiği ilkelerin çoğu herkesin anlayabileceği açıklıkta bildirilmişken bazı ilkeler kapalı bir üslupta bildirilmiştir. Bu nedenle Hz. Peygamber, Kur'an'ın bütün ilkelerini hem yaşayarak hem de sözlü olarak açıklamıştır. Hz. Aişe (r.a.), Hz. Peygamberin Kur'an'ı yaşayarak aktarışını şöyle dile getirir: *"Siz hiç Kur'an okumuyor musunuz? Onun ahlakı Kuran'dı."*[19] Kur'an'da ise Yüce Allah şöyle buyuruyor: **"O, nefsinin arzusu ile konuşmaz. Size okuduğu Kur'an ancak kendisine bildirilen bir vahiydir."**[20]

Hz. Muhammed'in (s.a.v.) Kur'an'ı açıklaması bizler için çok önemlidir. Çünkü Kur'an'da açık ve ayrıntılı bir şekilde anlatılmayan bazı konuların açıklanması gerekmektedir. Eğer Hz. Peygamber bu ayetleri açıklamasaydı ve inananlara doğru yolu göstermeseydi dinin emirlerini uygulamada Müslümanlar hataya düşebilirdi. Örneğin Kur'an'da namaz ve hac gibi ibadetler emredilmiş, Hz. Peygamber de Kur'an'ın bu emirlerini açıklamış ve bu konulara şu şekilde açıklık kazandırmıştır: *"Ben namazı nasıl kılıyorsam, siz de öyle kılın"*[21] , *Haccın nasıl yapılacağı ile ilgili kuralları benden öğrenin."*[22]

19 Müslim, Salâtu'l Müsafirîn, 139.
20 Necm suresi, 3-4. ayetler.
21 Buhârî, Ezan, 18.
22 Nesaî, Menâsik, 220.

YORUMLAYALIM

"... Sabahın beyaz ipliği, siyah ipliğinden ayırt edilinceye kadar yiyin, için. Sonra da akşama kadar orucu tam tutun..." (Bakara suresi, 187. ayet.) ayeti indiği zaman Müslümanlar beyaz ipliğin siyah iplikten ayırt edilmesinin ne anlama geldiğini sordular ve Hz. Peygamber şöyle açıkladı: "Ayette bahsi geçen siyah ve beyaz iplik, gecenin karanlığı ile gündüzün aydınlığından ibarettir."

(Buhârî, Savm, 16.)

"İman edip imanlarına zulüm bulaştırmayanlar var ya, işte korkudan emin olma onların hakkıdır, doğru yolda olanlar da onlardır." (En'am suresi, 82. ayet.) ayetinin inmesi üzerine Hz. Peygamber, imana zulmün bulaşmasını şöyle açıklamıştır: "Ayetteki zulüm kelimesinden kast edilen, insanın kendisine veya başkasına yaptığı haksızlık değildir. Bundan maksat şirktir. Siz, Lokman'ın oğluna söylediği, 'Yavrucuğum! Allah'a ortak koşma. Doğrusu şirk büyük bir zulümdür...' sözünü işitmediniz mi?"

(Buhârî, Tefsîr, (Lokman) 1.)

Yukarıdaki örnekleri Hz. Peygamberin Kur'an'ı açıklaması bağlamında yorumlayınız.

Hz. Muhammed (s.a.v.) Bütün İnsanlar İçin Uyarıcı ve Müjdeleyicidir

İnsan, unutabilen ve hata yapabilen bir varlıktır. Bazen küçük hatalar yaptığı gibi bazen de hayatını önemli derecede etkileyecek büyük hatalar yapabilir. Hatalar sadece yapanı etkilemekle kalmaz çevresindeki birçok insanı ve kendi ahiretini de etkiler. Bunun için insanın nasıl yaşadığı çok önemlidir.

Allah (c.c.), kullarına karşı çok merhametlidir. Kullarının hatalarının olabildiğince az olması için onları uyarmıştır. Bu uyarıları ilahi kitaplar ve peygamberler aracılığıyla bildirmiştir. Bizler için uyarıcı olarak gönderilen Hz. Peygamber, hatalardan olabildiği kadar uzak kalarak dünyada ve ahirette iyi bir yaşam sürmemizi amaçlamıştır. Allah (c.c.), Kur'an-ı Kerim'de şöyle buyurmaktadır. **"Biz, seni bütün insanlara ancak müjdeleyici ve uyarıcı olarak gönderdik. Fakat insanların çoğu bunu bilmezler."**[23]

Hz. Peygamber insanları puta tapmak, Allah'a (c.c.) şirk koşmak ve toplumun düzenini bozmak gibi olumsuz davranışlara karşı uyarmıştır. Zina, hırsızlık, cinayet, yalan gibi davranışların kötü olduğunu bildirmiştir. Allah'ın (c.c.) emir ve yasaklarına uyanları Yüce Allah'ın eşsiz mükâfatlarıyla müjdelemiştir.

23 Sebe' suresi, 28. ayet.

NOT EDELİM

"Ey Peygamber! Biz seni insanlar hakkında şahit, müjdeci, uyarıcı ve Allah'ın izniyle O'nun yoluna dâvet eden bir peygamber ve onların yollarını aydınlatıcı bir elçi olarak gönderdik."

(Ahzâb suresi, 45-46. ayetler.)

Görsel 52

Hz. Peygamberin uyarıları o henüz hayattayken birçok ülkenin yöneticisine gönderilen mektuplar vasıtasıyla geniş kitlelere ulaşmıştır. O, hiçbir insanın onurunu zedelememiş, kimseyi aşağılamamış, uyarılarını baskı ve zorlama yapmadan sürdürmüştür. Yüce Allah (c.c.), Hz. Peygamberin insanları uyarırken onlara karşı nasıl bir tutum sergilediğini şu ayet-i kerimede bildirmiştir: **"Allah'ın rahmeti sayesinde sen onlara karşı yumuşak davrandın. Eğer kaba, katı yürekli olsaydın, onlar senin etrafından dağılıp giderlerdi…"**[24]

BİLGİ KUTUSU

Hz. Peygamber uyarıcı yönünü ashabına şu temsil ile anlattı: "Benim ve Allah'ın bana verdiği görevin durumu, bir kavme gelip 'Ben, düşman ordusunu gözlerimle gördüm. Ben apaçık bir uyarıcıyım. Derhal kaçıp kurtulun!' diyen kimsenin hâline benzer. Kavminden bir kısmı onun uyarısına itaat etmiş ve geceleyin yavaşça kaçıp kurtulmuş; bir kısmı ise (onu) yalanlamış ve oldukları yerde sabahlamıştır. Düşman ordusu sabah gelip onları yok etmiştir. İşte bana itaat edip getirdiğime tâbi olan kimsenin misali ile bana isyan edip getirdiğim hakikati yalanlayanın misali buna benzer." *(Buhârî, İ'tisâm, 2.)*

BULALIM

Aşağıdaki kutucuklarda dağınık olarak verilmiş harfleri sayılarına denk gelen kutulara yerleştirerek bir ayet numarasına ulaşacaksınız. Ayeti, Kur'an-ı Kerim mealinden bulunuz ve aşağıdaki noktalı yerlere yazınız.

1	2	3	4	5		6	7	8	5	6	3
9	10	4	9	11	7	12	7	10	13	7
2	14	5	15							

…………………………………………………………
…………………………………………………………
…………………………………………………………
…………………………………………………………

5	4	1	6	15	3	12	9	7	8	2	11	10	13	14
E	D	M	S	T	İ	Z	O	U	R	A	K	N	C	Y

24 Âl-i İmrân suresi, 159. ayet.

YORUMLAYALIM

"... Yine siz, bir ateş çukurunun tam kenarında idiniz de O sizi oradan kurtarmıştı. İşte Allah size ayetlerini böyle apaçık bildiriyor ki doğru yola eresiniz."

(Âl-i İmrân suresi, 103. ayet.)

"Benim insanlarla durumum şuna benzer: Adamın biri ateş yakmış. Ateş etrafı aydınlatınca pervaneler (gece kelebekleri) ve böcekler ateşe atlamaya başlamışlar. Bu kimse onlara engel olmaya çalıştıkça başa çıkamamış. Kelebekler ve böcekler ateşe atlamaya devam etmişler. Ben de tıpkı o adam gibi kemerinizden tutarak sizi ateşe düşmekten korumaya çalışıyorum. Sizler ise ateşe atlıyorsunuz."

(Buhârî, Rikâk, 26.)

Yukarıdaki ayet ve hadisi Hz. Muhammed'in (s.a.v.) sorumluluğu açısından yorumlayınız.

Görsel 53

Hz. Muhammed (s.a.v.) Güzel Ahlakı Tamamlamak Üzere Gönderilmiştir

Toplum içinde insanların birbirleriyle ilişki kurması kaçınılmazdır. İnsan ilişkilerinde ahlak son derece önemlidir. Ahlaki kurallara uygun davranan insanlar, güzel ahlaklı olarak nitelendirilirler. Güzel ahlaklı insanlar ise ilişkilerini daha sağlıklı kurarlar.

Güzel ahlaklı insanların en iyi örnekleri peygamberlerdir. Hz. Muhammed (s.a.v.) ahlaki bozulmaların yaşandığı bir topluma rehberlik yapmıştır. *"Ben güzel ahlakı tamamlamak üzere gönderildim."*[25] buyurarak vahyin amacının güzel ahlaklı bir toplum oluşturmak olduğunu vurgulamıştır. Hz. Peygamber, şahit olduğu kötü davranışlara duyarsız kalmamış ve böyle davrananları güzel bir üslupla uyarmıştır. Örneğin çarşıda bir buğday satıcısının hile yaptığına şahit olunca onu, *"... Bizi aldatan bizden değildir."*[26] *buyurarak uyarmış ve yaptığının Müslümana yakışmayacağını vurgulamıştır.* Allah (c.c.), Kur'an-ı Kerim'de **"Andolsun, Allah'ın Resûlünde sizin için; Allah'a ve ahiret gününe kavuşmayı uman, Allah'ı çok zikreden kimseler için güzel bir örnek vardır."**[27] buyurarak onun örnekliğini bildirmiştir.

---

25 İmam Malik, Hüsnü'l-huluk, 8.
26 Müslim, İman, 164.
27 Ahzâb suresi, 21. ayet.

Hz. Peygamber, dürüstlüğü ve güvenirliği ile ön plana çıkmıştır. İnsanlara karşı son derece merhametli ve adaletli davranmış, kimsenin kalbini kırmamaya özen göstermiştir. Güler yüzlü, güzel sözlü, yardımsever tavırlarıyla çevresindekiler tarafından sevilmiş ve saygı görmüştür. O, insanı üstün kılan en önemli özelliğin güzel ahlak olduğunu, *"Müminlerin iman bakımından en olgun olanları, ahlakı en iyi olanlarıdır…"*[28] hadisiyle bizlere bildirmiştir.

Yüce Allah, Hz. Peygamberin ahlakını şöyle tanımlamıştır: **"Ve sen elbette üstün bir ahlak sahibisin."**[29] Yüce Allah, Kur'an-ı Kerim'de Hz. Peygamberi örnek olarak göstermiştir. Müslümanlar da Allah Resulünü örnek almalı, onun gibi güler yüzlü, güvenilir ve dürüst olmaya çalışmalıdır. Bütün canlılara karşı merhametli ve yardımsever olmalıdır.

BİLGİ KUTUSU

O, insanlar arasında günaha en uzak kimseydi.

(bk. Müslim, Fedâil, 77.)

Onun kadar ailesine şefkatli kimse yoktu.

(bk. Müslim, Fedâil, 63.)

O, insanların en iyisi, en yardımseveriydi.

(bk. Müslim, Zekât, 167.)

Ömrü boyunca ne hizmetini gören birini ne de bir hanımını incitecek bir davranışta bulunmuştu.

(bk. Müslim, Fedâil, 79.)

Hz. Peygamber, "İnsanların ahlakça en güzeliydi."

(bk. Tirmizî, Birr, 69.)

Görsel 54

28 Tirmizî, Radâ', 11.
29 Kalem suresi, 4. ayet.

YORUMLAYALIM

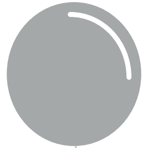
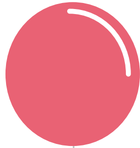
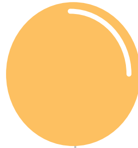
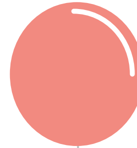
"Benim ve benden önceki peygamberlerin durumu, bir ev inşa eden kimseye benzer. O kimse evi güzelce yapıp mükemmel hâle getirmiş fakat bir köşede sadece bir tuğla yeri boş kalmıştır. İnsanlar bu evi dolaşırlar, ona hayran olurlar ve şöyle derler: 'Keşke şu tuğla da yerine konulmuş olsaydı.'" Resûlullah sözlerine şöyle devam etmiştir: "İşte ben o tuğlayım. Ben peygamberlerin sonuncusuyum. "

(Buhârî, Menâkıb, 18.)

Yukarıdaki hadisi Hz. Peygamberin güzel ahlakı tamamlayıcı oluşu yönünden yorumlayınız.

EŞLEŞTİRELİM

Aşağıdaki ayetleri Hz. Peygamberin ilgili özelliğiyle eşleştiriniz.

Son peygamberdir.	Kur'an'ı açıklayıcıdır.	İnsanlık için müjdeleyici ve uyarıcıdır.	Güzel ahlakın tamamlayıcısıdır.	Rahmet peygamberidir.
01	02	03	04	05
"Ve sen elbette üstün bir ahlak sahibisin." (Kalem suresi, 4. ayet.)	"(Resulüm!) Biz seni alemlere ancak rahmet olarak gönderdik." (Enbiya suresi, 107. ayet.)	"... O (Muhammed), Allah'ın resulü ve nebilerin sonuncusudur." (Ahzab suresi, 40. ayet.)	"... İşte bu Kur'an bana, onunla sizi ve ulaştığı herkesi uyarayım diye vahy olundu..." (En'am suresi, 19. ayet.)	"... İnsanlara, kendilerine indirileni açıklaman için ve düşünüp anlasınlar diye sana bu Kur'an'ı indirdik." (Nahl suresi, 44. ayet.)

3. Bir Sure Tanıyorum: Kâfirun Suresi ve Anlamı

Kâfir denince ne anlıyorsunuz?

Kâfirun suresi, Mekke döneminde inmiştir. Altı ayettir. "Kâfirun", inkârcılar demektir. Surede Hz. Peygamberin inkârcılarla şirk ve sapkınlıkta birleşemeyeceği kesin bir üslupla ifade edilmekte ve inancın şirkten uzak tutulması hedeflenmektedir. Tevhid ilkesinin sembolü olarak Mekke döneminin ilk yıllarında inen bu surede Mekkeli müşriklerin şahsında bütün putperestlere ilan edilmek üzere iman ile şirkin ayrı şeyler olduğu, bu iki inanç sistemi arasında bir benzerlik bulunmadığı, dolayısıyla ikisinin birlikte bulunmasının, iki inanç arasında bir uzlaşmaya gidilmesinin mümkün olmadığı kesin olarak ifade edilmiştir.

Okunuşu:

Bismillâhirrahmânirrahîm.

1. Kul yâ eyyühe'l-kâfirûn.

2. Lâ e'büdü mâ te'büdûn.

3. Ve lâ entüm 'âbidûne mâ e'büd.

4. Velâ ene 'âbidün mâ 'abedtüm.

5. Velâ entüm 'âbidûne mâ e'büd.

6. Leküm dînüküm veliye dîn.

Anlamı:

Rahman Rahim Allah'ın adı ile.

1-2. De ki; 'Ey Kâfirler! Ben sizin kulluk ettiklerinize kulluk etmem.

3. Siz de benim kulluk ettiğime kulluk edecek değilsiniz.

4. Ben de sizin kulluk ettiklerinize kulluk edecek değilim.

5. Siz de benim kulluk ettiğime kulluk edecek değilsiniz.

6. Sizin dininiz size, benim dinim de banadır."

BİLGİ KUTUSU

Kureyşliler Hz. Peygamberden bir sene kendi ilahlarına tapmasını, bir sene de kendilerinin onun ilahına tapmalarını istemişler. Hz. Peygamber de "Allah'a bir şeyi ortak koşmaktan yine O'na sığınırım!" demiş; bu defa Kureyşliler, "Bizim ilahlarımızdan bazılarını istilâm et (öp, el sür), biz de seni tasdik edip ilahına ibadet edelim." demişler. Bunun üzerine Kâfirun suresi inmiştir.

(bk. Taberî, XXX, 213-214; Kurtubî, XX, 225.)

BİLİYOR MUSUNUZ?

Hz. Peygamberin, "Kul hüvellahu ehad Kur'an'ın üçte birine denktir, Kul yâ eyyühel-kâfirûn ise dörtte birine denktir" buyurduğunu; Sahabeden birine, "Uyumak üzere yatağına yattığında Kul yâ eyyuhel-kâfirun suresini oku; bunu okursan şirk inancına sapmaktan korunursun." dediğini biliyor musunuz?

(bk. İbn Kesîr, VIII, 526.)

Görsel 55. Hz. Muhammed'in (s.a.v.) Ahmed, Muhammed ve Mustafa isimlerinin yazıldığı hat örneği

ÜNİTEMİZİ DEĞERLENDİRELİM

A. Aşağıdaki açık uçlu soruları cevaplayınız.

1. Hz. Muhammed'i (s.a.v.) insanlardan ayıran en önemli özellik nedir? Açıklayınız.

....

....

....

2. Hz. Muhammed (s.a.v.) insanları neye karşı uyarmıştır? Yazınız.

....

....

....

3. Hz. Âişe'nin (r.a.) Hz. Peygamber hakkındaki "Onun ahlakı Kur'an ahlakıydı." (Müslim, Salâtu'l Müsafirîn, 139.) sözünden ne anlıyorsunuz?

....

....

....

4. Hz. Muhammed'in (s.a.v.) insanlara rahmet oluşuna bir örnek yazarak açıklayınız.

....

....

....

5. Kâfirun suresinin anlamını yazınız.

....

....

....

B. Aşağıdaki çoktan seçmeli soruları cevaplayınız.

1. Hz. Muhammed (s.a.v.) : "… Evlenirim, uyurum, uyanık kalırım, oruç tuttuğum gibi (Ramazan ayı dışında) tutmadığım da olur." (Buhârî, Nikâh, 1.)

Hz. Muhammed'in (s.a.v.) bu açıklaması neye örnek gösterilebilir?

A) Kul olmasına

B) Kur'an'ı açıklamasına

C) Uyarıcı ve müjdeleyici olmasına

D) Allah'ın (c.c.) elçisi olmasına

2. "Andolsun size, içinizden sıkıntıya düşmeniz O'nun gücüne giden, size pek düşkün müminlere pek şefkatli ve esirgeyici olan bir elçi gelmiştir." (Tevbe suresi, 128. ayet.)

Bu ayetle Hz. Muhammed'in (s.a.v.) hangi yönü vurgulanmıştır?

A) İnsanlığa bir rahmet olması

B) İnsanlık için bir uyarıcı olması

C) Akıllı ve zeki oluşu

D) İşinde-sözünde güvenilir oluşu

3. "Muhammed ancak bir peygamberdir. Ondan önce de nice Peygamberler gelip geçmiştir. Şimdi O, ölür veya öldürülürse eski halinize geri mi döneceksiniz." (Âl-i İmrân suresi, 144. ayet.)

Yukarıdaki ayette verilmek istenen temel mesaj aşağıdakilerden hangisidir?

A) Hz. Peygamberin tebliğ görevi vardır.

B) Hz. Peygamber meleklerden üstündür.

C) Hz. Peygamberin getirdiği mesajlar evrenseldir.

D) Hz. Peygamberin diğer insanlardan hiçbir farkı yoktur.

4. Hz. Peygamberin özelliklerinden hangisi <u>yanlış</u> verilmiştir?

A) İnsanlara hep doğruyu söylemiştir.

B) Kendisini diğer insanlardan üstün görmemiştir.

C) İnanmayanları önemsememiştir.

D) İnsanlara rahmet olarak gönderilmiştir.

5. Aşağıdakilerden hangisi Hz. Muhammed'in (s.a.v.) insanlar içinden seçilmesinin bir sonucu <u>değildir?</u>

A) İnsanlara olağanüstü nitelikte olaylar göstermeleri.

B) İnsanlara dini uygulamalı olarak göstermeleri.

C) Toplumsal sorunlara çözüm getirebilmeleri.

D) İnsanlara davranışlarıyla örnek olabilmeleri

6. "Ben ....için gönderildim. "(İmam Malik, Hüsnü'l-Hulk, 8.)

Yukarıdaki hadisi tamamlayan doğru seçenek aşağıdakilerden hangisidir?

A) İbadeti öğretmek

B) Savaşlarda komutanlık etmek

C) Tevhid inancını yaymak

D) Güzel ahlakı tamamlamak

7. " … O Muhammed Allah'ın resulü ve nebilerin sonuncusudur. Allah her şeyi hakkıyla bilendir." (Ahzâb suresi, 40. ayet.)

Yukarıda meali verilen ayetten hangi sonuç <u>çıkarılamaz?</u>

A) Hz. Muhammed (s.a.v.) son peygamberdir.

B) Allah (c.c.) her şeyi bilmektedir.

C) Artık peygamber gelmeyecektir.

D) Kur'an Hz. Muhammed'e (s.a.v.) indirilmiştir.

8. Aşağıdakilerden hangisi Hz. Muhammed'in (s.a.v.) insani yönüne örnektir?

A) Kur'an'ı açıklaması

B) Dine davet etmesi

C) Dinin emirlerini açıklaması

D) Ev işlerinde eşine yardımcı olması

C. Aşağıdaki cümlelerde boş bırakılan yerleri verilen kelimelerle doldurunuz.

(rahmet, Kur'an, peygamber, Kâfirun, uyarıcı, ahlak, hatemü'l -enbiya, Felak)

1. Hz. Muhammed (s.a.v), ……………………..….ve müjdeleyici bir peygamberdir.

2. Hz. Muhammed'den (s.a.v.) sonra peygamber gelmeyecektir. O …………...... ....'dır.

3. Hz. Muhammed'in (s.a.v.) ahlakı …………………………………..ahlakıdır.

4. Hz. Muhammed (s.a.v.) alemlere ……………………………………olarak gönderilmiştir.

5. Tevhid inancının ve şirkin birbirinden uzak tutulmasını içeren sure ……………… suresidir.

D. Aşağıdaki cümleler doğruysa başına (D), yanlışsa (Y) yazınız.

1. (   ) Hz. Muhammed (s.a.v.), peygamberlik görevini çalışarak elde etmiştir.

2. (   ) Hz. Muhammed (s.a.v.) kendisini çevresindeki insanlardan farklı görmüş ve öyle davranmıştır.

3. (   ) Hz. Muhammed'in (s.a.v.) açıklamaları Kur'an-ı Kerim'i daha iyi anlamamıza yardımcı olmuştur.

4. (   ) Dürüstlüğü ve güvenirliği sayesinde Hz. Peygambere daha çok insan inanmıştır.

5. (   ) Kâfirun suresi 7 ayetten oluşur ve surede Yüce Allah'ın verdiği nimetlerden bahsedilmektedir.

Görsel 56

5.
ÜNİTE

İSLAM DÜŞÜNCESİNDE YORUMLAR

Ünitemize Hazırlanalım

1. Çevremizdeki bütün bitkiler hep siyah-beyaz ve aynı görünümde olsaydı neler olurdu? Sınıfta arkadaşlarınızla düşüncelerinizi paylaşınız.
2. İnsanlar her konuda aynı fikirde olabilirler mi? Nedenleriyle açıklayınız.
3. İtikat, erkân ve mezhep kelimelerinin anlamlarını sözlükten bulup defterinize yazınız.
4. Bir toplumda farklı düşüncelerin varlığının yararları neler olabilir? Düşüncelerinizi not ediniz.
5. Farklı düşüncelere sahip olan bireyler, aynı toplumda mutlu bir şekilde yaşamak için nelere dikkat etmelidirler? Düşüncelerinizi sınıfta paylaşınız.

Kavramlar : İtikat, fıkıh, tasavvuf, mezhep, âyin, erkân

1. Din Anlayışındaki Yorum Farklılıklarının Sebepleri

Yandaki fotoğrafa bakarak gördükleriniz hakkında üç cümle yazınız. Öğretmeninizin belirlediği dört arkadaşınızdan yazdıkları cümleleri okumalarını isteyiniz ve dikkatle dinleyiniz.

1. Bu arkadaşlarınızın cümleleri birbirinden farklı mı?

2. Bu arkadaşlarınızın cümleleriyle sizin cümleleriniz birbirinden farklı mı?

3. Aynı fotoğrafa baktığınız halde farklı cümleler kurmanızın sebepleri neler olabilir?

Görsel 57

Din; Allah (c.c.) tarafından peygamberler aracılığı ile gönderilen, akıl sahiplerini kendi istek ve hür iradeleri ile hayırlı olan şeylere sevk eden ilahî kurallar bütünüdür.[1] Bu kurallar ancak düşünen ve irade sahibi olan bir varlık tarafından anlaşılabilir. Bu sebeple din, akıl sahibi bir varlık olan insana hitap eder. Din anlayışı ise Allah'ın (c.c.) peygamberler aracılığı ile gönderdiği öğütlerin insanlar tarafından algılanma biçimidir. İnsanların düşünme ve anlama yetenekleri birbirinden farklı olduğu için din anlayışları da farklı olur.

Din, bir kurallar bütünü olarak bireylere, toplumlara göre değişmez. Ancak bireylerin bakış açısına, yaşam tarzına ve içinde bulunduğu sosyoekonomik duruma göre din anlayışlarında farklılıklar olabilir. İnsanların dine bakış açıları birbirleriyle aynı olabileceği gibi farklı da olabilir. Bu sebeple tarih boyunca dinde farklı anlayış biçimleri ortaya çıkmıştır.

Dinin amacı insanları kötülüklerden uzaklaştırarak onlara dünya ve ahiret mutluluğu sağlamaktır. Dinin kaynağı vahiydir ve değişmez. Din anlayışı ise vahyin yorumuna dayandığı için değişebilir. İnsanlar farklı sosyal, kültürel, psikolojik ve ekonomik şartlar içerisinde yaşamlarını sürdürdükleri için dini kurallara bakış açıları bunlara göre şekillenir. Fakat vahiy Allah'tan (c.c.) geldiği şekliyle kabul edilmeli ve korunmalıdır. Çünkü vahiy evrenseldir. Bu konuda Kur'an- Kerim'de şöyle buyrulmaktadır: **"Ey Muhammed! De ki: Ey İnsanlar! Şüphesiz ben, yer ve göklerin hükümranlığı kendisine ait olan Allah'ın hepinize gönderdiği peygamberiyim..."**[2]

1 bk. MEB Dinî Terimler Sözlüğü, s. 75.
2 A'râf suresi, 158. ayet.

Din	Din anlayışı
Vahiy yoluyla gönderilir ve değişmez.	İnsanların bakış açısına göre oluşur.
Akıl sahiplerine hitap eder.	Kişilere, toplumlara göre farklılık gösterebilir.
Kötülüklerden sakındırır.	Zamanla değişebilir.
Dünya ve ahiret mutluluğu sağlar.	Çevresel faktörlerden etkilenir.

YORUMLAYALIM

Fizikçi, matematikçi, kimyacı, jeolog ve antropologdan oluşan bir heyet bir araştırma için arazide bulunmaktadır. Birden yağmur bastırır. Hemen yakındaki bir arazi evine sığınırlar. Ev sahibi bunlara bir şeyler ikram etmek için biraz ayrılır. Hepsinin dikkati soba üzerinde toplanır. Soba yerden 1 metre kadar yukarıda, altındaki dizili taşların üzerindedir. Sobanın niçin böyle kurulmuş olabileceğine dair bir tartışma başlar.

Kimyacı: Adam sobayı yükselterek aktivasyon enerjisini düşürmüş, böylece daha kolay yakmayı amaçlamış.

Fizikçi: Adam sobayı yükselterek konveksiyon yoluyla odanın daha kısa sürede ısınmasını sağlamak istemiş.

Jeolog: Burası tektonik hareketlilik bölgesi olduğundan herhangi bir deprem anında sobanın taşların üzerine yıkılmasını sağlayarak yangın olasılığını azaltmayı amaçlamış.

Matematikçi: Sobayı odanın geometrik merkezine kurmuş, böylece odanın düzgün bir şekilde ısınmasını sağlamış.

Antropolog: Adam ilkel topluluklarda görülen ateşe tapmanın daha hafif biçimi olan ateşe saygı nedeniyle sobayı yukarıya kurmuş.

Bu sırada ev sahibi içeri girer ve ona sobanın yukarıda olmasının nedenini sorarlar.

Adam cevap verir: Boru yetmedi!

Fıkradaki bilim adamları aynı soba ile ilgili niçin birbirlerinden farklı düşündüler? Yorumlayınız.

TARTIŞALIM

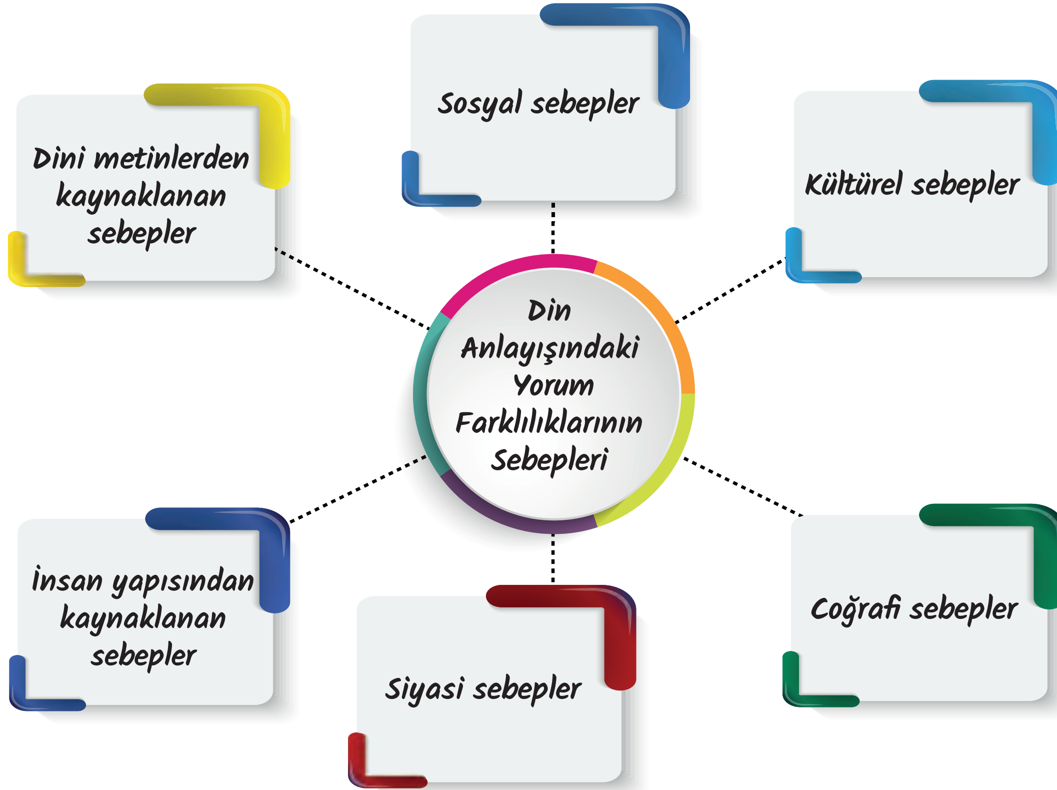
İnsanların yaşadıkları yerler onların yorum biçimlerini, bakış açılarını nasıl etkiler? Arkadaşlarınızla tartışınız.

Görsel 58

İslam dininin ilk yıllarında Müslümanlar dinî konularda Hz. Muhammed'e (s.a.v.) soru sorabiliyor ve bakış açılarını buna göre belirleyebiliyorlardı. Çünkü o, insanların dini anlayabilmesi için Allah (c.c.) tarafından görevlendirilmiş bir peygamberdi. Üzerine düşen tebliğ görevini yerine getiren Hz. Peygamber (s.a.v.), Müslümanların sorunlarına çözüm yolları gösteriyor ve davranışlarıyla onlara örnek oluyordu. Hz. Muhammed'in (s.a.v.) vefatından sonra İslam dini Kuzey Afrika, Suriye, Irak, Anadolu, Kafkasya, İran, Orta Asya ve Hindistan'a kadar ulaştı. Buralarda yaşayan insanlar kendi tarihi ve kültürel değerlerinin bir kısmını devam ettirerek İslam'a dayalı yeni bir yaşam tarzı geliştirdiler. Bu toplumlar eski yaşantılarını, kültürel alışkanlıklarını tamamen terk etmeden Müslüman oldular. Bundan dolayı toplumların din anlayışları da eski kültürlerinden izler taşıyarak şekillendi.

İnsanların birbirinden farklı din anlayışına sahip olmalarının çeşitli sebepleri vardır. Bunlar insanların bireysel farklılıklarından kaynaklandığı gibi toplumun yapısal özelliklerinden de kaynaklanabilir. Dünyadaki bütün insanlar birbirinden farklıdır. İnsanların görüntü ve biçimleri nasıl birbirlerinden farklıysa kişilikleri, huyları, akıl ve düşünme yetenekleri de farklıdır. İnsanlardan bazıları dinin şekil ve merasim boyutunu önemserken bazıları da dinin özünü ve anlam boyutunu ön planda tutabilir. Bundan dolayı da dini anlama ve yaşama biçimlerinde farklılıklar oluşur.

Toplum değişken bir yapıya sahiptir. Yeni ortaya çıkan sorunların çözüme kavuşturulması sürecinde dini anlayışlar ve yorumlar devreye girer. Böylelikle insanların bireysel ve toplumsal problemlerine çözümler üretilmiş olur. Toplumun ihtiyaçlarını karşılayabilmek için din, temel ilkelerine bağlı kalmak şartıyla toplumun yeni ihtiyaçlarına göre yorumlanabilir.

Toplumların ekonomik düzeyleri de farklı din anlayışlarının ortaya çıkmasına sebep olabilir. İş koşulları, çalışma şartları, ihtiyaçların azlığı ya da çokluğu gibi durumlar dini meselelere farklı yorumlar getirilmesine yol açabilir.

Din anlayışında farklı yorumların ortaya çıkması bir zenginlik olarak görülmelidir. Eğer dinin kuralları farklı biçimlerde yorumlanamaz olsaydı yaşanması zor olurdu. İslam tarihi boyunca ortaya çıkan farklı anlayışlar hayatı kolaylaştırmıştır. İslam'ın farklı kültürlere sahip milletler arasında yayılmasında bu zenginliğin önemli bir etkisi olmuştur. Çünkü insanlar İslam'ın farklı yorumlarından kendilerine uygun olanı kolayca seçebilmişlerdir.

NOT EDELİM

"Göklerin ve yerin yaratılması, dillerinizin ve renklerinizin farklı olması da O'nun (varlığının ve kudretinin) delillerindendir. Şüphesiz bunda bilenler için elbette ibretler vardır."

(Rûm suresi, 22. ayet.)

KARŞILAŞTIRALIM

Aşağıdaki fotoğrafları inceleyerek renklerin olduğu bir dünya ile olmadığı bir dünyanın nasıl olabileceğini karşılaştırınız.

Görsel 59

Sonuç olarak bizler, aramızdaki din anlayışı farklılıklarını bir zenginlik olarak görmeliyiz. Farklılıklarımızı bir problem olarak görmek yerine daha çok benzerliklerimizi ve birleştirici unsurlarımızı gündemde tutup birbirimizi sevmeli ve Yüce Allah'ın bizi kardeş ilan ettiğini[3] unutmadan birlikte kardeşçe yaşamalıyız.

2. İslam Düşüncesinde Yorum Biçimleri

Mezhep kavramı hakkında neler biliyorsunuz?

İslam düşüncesindeki yorum biçimleri üç farklı alanda ortaya çıkmıştır. Bunlar; inançla ilgili yorumlar, fıkhî yorumlar ve tasaavvufi yorumlardır.

BİLGİ KUTUSU

Mezhep: *Gidilecek yer-yol, takip edilen yöntem, ekol anlamlarına gelen mezhep kavramı; İslam kültüründe dinî ilimlerde yetkin olan bir din bilgininin, dinin ayrıntılarıyla ilgili konularda, kendine özgü kural ve metotla meydana getirdiği görüşler toplamına denir.*

(bk. MEB Dinî Terimler Sözlüğü, s. 300.)

3 bk. Hucurât suresi 10. ayet.

İslam Düşüncesinde İtikadî Yorumlar

İslam dininde gönülden bir bağlılıkla kesin olarak inanılması gereken esaslar vardır. Din anlayışı ve yorumu ne olursa olsun, İslam tarihi boyunca Müslümanlar bu inanç esaslarına temel ilke olarak inanmış ve bağlı kalmışlardır. Ancak inanç konularının bazı ayrıntılarında farklı görüşler ortaya koymuşlardır. Bu farklı anlayışlara itikadî yani inançla ilgili yorumlar denir.

İslam tarihinde inançla ilgili yorum biçimlerinden ikisi bugün de Müslümanların büyük çoğunluğu tarafından benimsenmektedir. Bunlar Maturîdilik ve Eş'arîliktir.

Maturidîlik: İnanç konularında Ebu Mansur Muhammed b. Muhammed el-Maturidi'nin görüşleri çerçevesinde oluşan ehli sünnet mezhebidir. Kurucusu olan İmam Maturidi, Türkistan'daki Semerkant şehrine bağlı Maturid köyünde tahminen 852 yıllarında doğmuştur.

Döneminin ünlü âlimlerinden dersler alan İmam Maturidi, Ebu Hanife'nin kelam anlayışının temsilcisi olarak bilinir. Bu konuyla ilgili en meşhur eseri "Kitabu't-Tevhit"tir. Maturudi, aklı bilgi kaynağı olarak yeterince kullanmış bir İslam bilginidir. Başlıca görüşleri şunlardır:

1. Allah (c.c.) akılla bilinir fakat dinî emir ve ibadetler ise akılla bilinemez.
2. Allah'ın (c.c.) zatından ayrılmayan sıfatları vardır.
3. Cennete giden müminler, Allah'ı (c.c.) göreceklerdir.
4. Büyük günah işleyen, yaptığı günahın haram oluşunu inkâr etmedikçe dinden çıkmaz.[4]

Eş'arîlik: Ebu'l-Hasan el-Eş'ari'nin (ö. 935), inanca ait konularda ayet ve hadislerden çıkardığı görüşlerini kabul edenlerin bağlı olduğu itikadi bir mezheptir. Eş'arilik, sünni kelam mezheplerinin en önemli temsilcilerindendir.

BİLGİ KUTUSU

İtikat: *Kişinin Yüce Allah, insan ve evren hakkındaki düşünce ve anlayışları anlamına gelen itikat; dünyada ve ahirette insanların mutlu olmaları için Allah'ın (c.c.) göndermiş olduğu kuralların hepsini kesin bir şekilde kabullenmesini ve inanmasını ifade etmektedir.*

(bk. MEB Dinî Terimler Sözlüğü, s. 236.)

HATIRLAYALIM

İSLAM İNANÇ ESASLARI

1. Allah'a (c.c.) inanmak
2. Meleklerine inanmak
3. Kitaplarına inanmak
4. Peygamberlerine inanmak
5. Ahiret gününe inanmak
6. Kadere inanmak

4 bk. MEB Dinî Terimler Sözlüğü, s. 225.

Bu mezhep ilk önce Irak ve Suriye'de daha sonra da Nizamiye Medreseleri sayesinde geniş bir alana yayılmıştır. Eş'ariliğin temel görüşleri şunlardır:

1. Allah'ın (c.c.) birliği, sıfatları ve isimleri konusunda ayet ve hadisler esastır.
2. Cennetlikler ahirette Allah'ı (c.c.) göreceklerdir.
3. Büyük günah işleyen günahı helal saymadıkça dinden çıkmaz.
4. Allah'ın (c.c.) zati ve subuti sıfatları vardır.[5]

İslam Düşüncesinde Fıkhî Yorumlar

İslam dini insanlara, inanç esaslarının yanı sıra ibadet yapmayı da emretmiştir. Müslümanlar, ibadetlerin Allah (c.c.) tarafından emir veya tavsiye edildiğine inanmakla birlikte uygulama ve bazı ayrıntılar konusunda farklı görüşler ortaya koymuşlardır. İslam tarihinde ibadetler ve ahlaki konularla ilgili ortaya konulan farklı uygulamalar, fıkhi yani ibadetle ilgili yorumlar olarak adlandırılır. Hanefilik, Malikîlik, Şafiîlik ve Hanbelîlik başlıca fıkhi mezheplerdir.

BİLGİ KUTUSU

Fıkıh: *Bir şeyi bilmek, iyi ve tam anlamak, derinlemesine kavramak anlamlarına gelir. Fıkıh, İslam'ın bireysel ve toplumsal hayata ilişkin hükümlerini bilmeyi ifade eder. Bu alanlarla ilgili ilim dalının da adıdır.*

(bk. MEB Dinî Terimler Sözlüğü, s. 120.)

Hanefilik: Hanefilik, Ebu Hanife'nin (ö. 767) görüşleri etrafında oluşan ve ona nispet edilen mezhep, fıkıh ekolüdür. Asıl adı Numan b. Sâbit olan Ebu Hanife, 699 yılında Kûfe'de doğmuştur. Önceleri kelam ilminde meşhur olmuş, daha sonra fıkıh öğrenimi yapmıştır.

Kur'an-ı Kerim ve sünnetten hüküm çıkarma yönteminin oluşmasında en büyük paya sahip olan Hanefi mezhebi içtihada çok önem vermiş ve meydana gelmemiş fakat gelme olasılığı olan olaylara bile çözüm üretmiştir. Ebu Hanife, fıkhi içtihatlarını İslami ilimlerin bütün dallarından oluşturmuş olduğu büyük bir komisyonla yürütmüştür. Meseleler ortaya atılıp uzun uzun tartışıldıktan sonra ağırlık kazanan görüş çerçevesinde Ebu Hanife tarafından karara bağlanmıştır.

Ebu Hanife 800'e yakın öğrenci yetiştirmiştir. Mezhebinin sistemleşmesinde ve yayılmasında en çok pay sahibi olan öğrencileri İmam Ebu Yusuf (ö. 182/798) ile İmam Muhammed (ö. 189/805)'dir. Ebu Hanife 767 yılında Bağdat'ta vefat etmiştir.

Hanefilik, günümüzde Türkiye, Balkanlar, Kafkasya, Türkistan, Afganistan, Pakistan, Bangladeş ve Hindistan'da yaygındır.[6]

5 bk. MEB Dinî Terimler Sözlüğü, s. 80.
6 bk. MEB Dinî Terimler Sözlüğü, s. 120-121.

Malikîlik: Malik b. Enes'in (ö.795) görüşleri etrafında oluşan ve ona nispet edilen fıkıh mezhebidir. Maliki Mezhebi'nin kurucusu Ebu Abdullah Malik b. Enes Medine'de doğmuştur. Medine'nin seçkin âlimlerinden fıkıh ve hadis öğrenimi görmüştür. Kendisi de daha sonra hadiste otorite olmuş ve İslam dünyasının en meşhur hadis kaynaklarından el-Muvatta'yı hazırlamıştır.

> **HATIRLAYALIM**
>
> İSLAM'DA BAŞLICA İBADETLER
>
> 1. Kelime-i şehadet getirmek
> 2. Namaz kılmak
> 3. Oruç tutmak
> 4. Zekât vermek
> 5. Hacca gitmek

Maliki Mezhebi, sünnetin beşiği olan Medine'de doğduğu için Medineli sahabelerin görüşlerine özel önem verir. Sahabeler, Medine'yi yurt edinip Hz. Peygamber'in hayat tarzını en güzel biçimde yaşadıkları için bu hayat tarzı Medine halkı tarafından da benimsenmiştir. Bundan dolayı Malikiler, Medine halkının yaşayışını hüküm çıkarmada bir dayanak olarak ele almışlardır.

Maliki Mezhebi bazı Kuzey ve Batı Afrika ülkelerinde yaygındır.[7]

Şafiîlik: İmam Muhammed b. İdris eş-Şafii'nin (ö. 819) görüşleri etrafında oluşan ve ona nispet edilen bir mezhep ve fıkıh ekolüdür. İmam Şâfii, 767 yılında Filistin'in Gazze şehrinde doğmuş, 819 yılında Mısır'da vefat etmiştir. Çocuk yaşta Mekke'ye götürülmüş ve orada dinî ilimleri öğrenmeye başlamıştır.

İmam Şafii, dinî konularda karar verirken hüküm çıkarma yöntemi olarak şöyle bir yol izlemiştir: Hükmünü aradığı meselenin çözümünü önce Kur'an-ı Kerim'de, sonra Hz. Peygamber'in sünnetinde, onlarda da bulamazsa İslam bilginlerinin ortak görüş ve kararlarında aramıştır. Burada da bir çözüm bulamadığında ise olaylar arasındaki benzerlikten hareket ederek zaman zaman kıyas metodunu kullanmıştır.

Şafii Mezhebi Mısır'da, Anadolu'nun doğu kesiminde, Kafkasya, Azerbaycan, Filistin, Seylan, Malaya ve Endonezya adalarında yayılmıştır.[8]

Hanbelîlik: Ahmed b. Hanbel'in (ö. 855) görüşleri etrafında oluşan ve ona nispet edilen mezhep ve fıkıh ekolüdür. Hanbeli mezhebinin ilk imamı olan Ahmet b. Hanbel Bağdat'ta doğmuştur. Ahmed b. Hanbel, çok iyi bir öğrenim görmüş, ilim uğrunda birçok seyahat yapmıştır.

Hanbeli mezhebinde, meseleler çözüme kavuşturulurken önce Kur'an-ı Kerim'e sonra da Hz. Peygamber'in sünnetine başvurulmuştur. Hz. Peygamber'in sahabelerinin sözleri de icma niteliğinde kabul görmüştür.

Ahmed b. Hanbel'in en ünlü eseri, binlerce hadisi içinde bulunduran "Müsned" adlı hadis kitabıdır. Günümüzde Hanbeli mezhebi daha çok Suudi Arabistan'da yaygındır.[9]

7 bk. MEB Dinî Terimler Sözlüğü, s. 222.
8 bk. MEB Dinî Terimler Sözlüğü, s. 336.
9 bk. MEB Dinî Terimler Sözlüğü, s. 119-120.

Din anlayışı olarak ortaya çıkan yorumlar, dinin asli kaynaklarına uygun olması ölçüsünde değerli ve anlamlıdır. Farklı yorumların benimsenebilmesi için İslam'ın temel kaynakları olan Kur'an ayetlerine ve Hz. Peygamberin sünnetine aykırı olmaması gerekir. Yetkin olmayan kişilerin, dini anlama usullerine uymaksızın ortaya attığı her görüş ve yorum, bir din anlayışı olarak değerlendirilemez. Bir görüşün sağlıklı bir din anlayışı olarak görülmesi için o görüşü ifade eden kişinin ilmî birikime sahip olması, dini yorumlama biçimlerine vakıf olması ve o görüşün dinin özüne ve ruhuna ters düşmemesi gerekir. Zaten günümüzde din dairesi içerisinde meşru kabul edilen yorumlar, inananların büyük çoğunluğunun benimsemesi sonucunda bir din anlayışı olarak varlığını devam ettirebilmişlerdir. Dinin özüne aykırı yorumlar ise bir sapma olarak görülmüştür.

3. İslam Düşüncesinde Tasavvufi Yorumlar

Sizce insanlar güzel ahlak sahibi olmak için neler yapmalıdırlar?

İslam dininde inanç ve ibadet esaslarının yanında ahlak esasları da çok önemli bir yer tutar. İyi bir kul ve iyi bir insan olabilmek, kişinin manevi gelişimiyle yakından ilgilidir. Bu gelişim insanın ahlaki olgunluğa ulaşabilmesi için gerekli bir eğitim sürecidir.

Müslümanlar, İslam tarihi boyunca ahlakî konularla ilgili olarak farklı tasavvufî anlayışlar geliştirmişlerdir. Bunlara tasavvufî yani ahlakla ilgili yorumlar denir. Bu tasavvufi akımlardan bazıları Anadolu'daki Müslümanlar arasında daha etkili olmuştur. Bunlar; Yesevilik, Kadirilik, Mevlevilik, Nakşibendilik ve Alevilik-Bektaşiliktir. Her tasavvuf anlayışının insanlara yol gösteren, onları aydınlatan bir rehberi vardır.

BİLGİ KUTUSU

Tasavvuf: İslam'ın ruhi ve manevi yönünü öne çıkaran, insana Allah'ı görüyormuşçasına bir ibadet ve davranış bilinci kazandırmayı hedefleyen düşünce biçimi, hayat tarzı. Kötü huyları terk edip güzel huylar edinme; Hz. Muhammed'in (s.a.v.) edep ve ahlakını davranış hâline getirme yolu.

(bk. MEB Dinî Terimler Sözlüğü, s. 439.)

Yesevilik

Yesevilik, Hoca Ahmet Yesevi'nin düşünceleri etrafında oluşmuş tasavvufi bir yorumdur. Türklerin İslamiyeti kabul etmelerinde Hoca Ahmet Yesevi'nin büyük katkısı olmuştur. Hoca Ahmet Yesevi, yetiştirdiği öğrencileri Türkistan'ın ve Anadolu'nun çeşitli bölgelerine göndererek İslamiyetin tanınmasını sağlamıştır.[10]

Yesevilik düşüncesinde insanı sevmek önemli bir ilkedir. Yeseviliğe göre insanları seven, onlara yardım eden, kalp kırmayan ve yalan söylemeyen insanlar erdemli ki-

10 bk. İ. Agâh Çubukçu, Türk-İslam Kültürü Üzerinde Araştırmalar ve Görüşler, s. 211-212.

şilerdir. Ahmet Yesevi'nin Türkçe olarak söylediği ve hikmet denilen sözleri Divan-ı Hikmet isimli eserinde toplanmıştır. Yesevilik düşüncesi, hak ve hukuka riayet etmeye ve rızkı helal yollardan kazanmaya büyük önem vermiştir. Yesevilik düşüncesinde misafiri iyi ağırlamak ve cömertlik de erdemler arasındadır. Yesevilik, Türkistan bölgesinde doğup kısa bir süre içerisinde Orta Asya'dan Balkanlara kadar uzanan geniş bir coğrafyada yayılmıştır.

Kadirilik

Kadirilik, Abdülkadir Geylani'nin düşünceleri etrafında oluşmuş tasavvufi bir yorumdur. Kadirilikte diğer tasavvufi yorumlarda olduğu gibi Kur'an ve sünnete uymak esas alınır. Kadiriliğe göre insan, güzel özelliklere sahip olmak için çalışmalıdır. Bu yüzden insanın dinin emir ve yasaklarına uymasının önemi üzerinde durulur. Yoksulların hizmetine koşmak ve onların ihtiyaçlarını gidermelerine yardımcı olmak Kadirilik'te önem verilen bir ilkedir. Verilen sözün yerine getirilmesi, günahlardan mutlak olarak sakınmak, haramlardan uzaklaşmak, alçakgönüllü olmak, kendisine yapılan haksızlık karşısında bile beddua etmemek, dünya malına tamah etmemek önemli değerlerdendir.[11]

Görsel 60. Abdulkadir Geylani Türbesi (Bağdat)

Mevlevilik

Mevlevilik, Mevlânâ Celaleddin Rumi'nin görüşleri çerçevesinde oluşmuş tasavvufi bir yorumdur. Mevlânâ pek çok âlimden dersler almış ve dinî ilimler konusunda yetkin bir konuma ulaşmıştır. Onun düşünceleri vefatından sonra oğlu tarafından sistemleştirilmiştir. Mevlevilik, insanı Allah'ın (c.c.) yarattığı yüce bir varlık olarak gören ve insanlar arasındaki ortak değerleri ön plana çıkarmaya çalışan bir yorum biçimidir. İnsan ve Allah (c.c.) sevgisi, bu yorum biçiminin önemle üzerinde durduğu temel ilkelerdir.

Mevlevilikte İslam dininin sevgi ve müsamaha içeren ilkeleri önemle vurgulanır. Bu yorum biçimine göre doğruluk, adalet, yardımlaşma, iyi niyet gibi değerler insanı mutluluğa götürür. Kibir, kin, öfke, dedikodu gibi davranışlar ise insanın uzak durması gereken davranışlardır. Mevlevilik yoluna giren kişi bu kötülüklerden uzak durma konusunda bir söz vermiş demektir.

Mevlevilik düşüncesinde, musiki eşliğinde ve belli bir düzen içerisinde yapılan, insanın kulluk şuuruna ulaşmasını temsil eden törene sema denir. Mevleviler toplu halde sema yaparak kulluk bilinci ile Allah'a (c.c.) yönelmeye çalışırlar.[12]

11 bk. Ahmet Güner, Tarikatlar Ansiklopedisi, s. 201-204.
12 bk. Ahmet Güner, Tarikatlar Ansiklopedisi, s. 239.

Görsel 61. Hz. Mevlânâ'nın Türbesi (Konya)

BİLİYOR MUSUNUZ?

Semada dervişler musiki eşliğinde bir ellerinin içini göğe, diğerini yere doğru döndürürler. Ellerin bu duruşu; "Biz aracıyız, haktan aldığımızı halka dağıtırız." şeklinde yorumlanır.

Görsel 62.

Nakşibendilik

Nakşibendilik, Muhammed Bahaeddin Nakşibend'in düşünceleri etrafında oluşan tasavvufi bir yorumdur. M. Bahaeddin Nakşibend, Türkistan'ın Buhara bölgesinde doğmuştur. Onun doğduğu ve yetiştiği çevrede tasavvufun önemli bir yeri vardı. Kendisi de bu durumdan etkilenmiştir. Gösterişten uzak mütevazı bir hayat süren M. Bahaeddin Nakşibend, kötülüklerden uzak durmuş ve daima iyiliği tavsiye etmiştir.

Görsel 63. Bahauddin Nakşibend Türbesi (Buhara)

Nakşibendilikte kişinin kötülüklerden uzak kalması için Allah'ı (c.c.) çokça anması gerektiği üzerinde durulur. Çünkü Allah'ı (c.c.) sessizce ve çok anan bir insan, Allah'ın (c.c.) sevgisini kalbine nakşedecektir. Nakşibendilikte, Kur'an ve sünnete sıkı bir bağ-

lılık gösterilir ve ibadetlere önem verilir. Her an Allah'ı (c.c.) hatırlamak ve zikretmek, iyilik yapıp hayır işlemek, dünyevi işlerle ilgilenirken aşırı arzulardan uzak durmak, dinin emir yasaklarına titizlikle uymak temel prensiplerdir.[13]

Alevilik-Bektaşilik

Horasan ve Maveraünnehir bölgelerinde yaşayan Türkler, İslamiyeti kabul ettikleri sırada Hz. Peygamber (s.a.v.) ve onun ehl-i beytini yani Hz. Ali (r.a.), Hz. Fatıma (r.a.), Hz. Hasan (r.a.) ve Hz. Hüseyin'i (r.a.) derin bir muhabbetle sevdiler ve onlara taraftar oldular. Bu taraftarlığın adına, Ali yanlısı anlamına gelen Alevi denildi.[14]

Görsel 64. Hacı Bektaş Velî Türbesi (Nevşehir)

"Allah-Muhammed-Ali kutsallığını özünde taşıyan, korkuyu aşıp sevgi ile Tanrı'ya yönelen, insanın özünde Tanrı'nın tecellisini gören, Hz. Muhammed'in (s.a.v.) nübüvvetini, Hz. Ali'nin (r.a.) velayetini kabul eden, Kur'an'ı ve Ehl-i Beyt'i esas alan, tüm bu inancını Yüce Pir Hâce Ahmet Yesevi'nin ve Pir Hünkâr Hacı Bektaş Veli'nin temel öğretisi sayılan "Şeriat, tarikat, marifet ve hakikat olarak bilinen Dört Kapı-Kırk Makam" ilkelerine göre uygulayan kimse Alevi-Bektaşi'dir.

Alevi-Bektaşi düşünce sistemi, diğer tasavvufi düşüncelerde olduğu gibi İslam'ın ahlaki prensipleri üzerinde ısrarla durur. Alevi-Bektaşilikte rehber olarak kabul edilen dede ve babalar, taliplerine temel ahlaki prensipler çerçevesinde nasihat verirken, Hacı Bektaş Veli Hazretlerinin şu öğütlerini söylerler: "Ey can! Yolumuz sevgi ve dostluk üzerine kurulmuştur. Dergâhımızda kışkırtıcı, bozguncu ve karıştırıcılara yer yoktur. Çekememezlik, kıskançlık, kendini beğenme, kin, kibir, inat, arkadan konuşma, dedikodu, başkalarını suçlama, iftira, küfür, zulüm, yalan ve cinayet Yüce Allah'ın yasak ettiği işlerdir."[15]

İslam'ın erken döneminden itibaren başlayan tasavvufi düşüncenin en önemli özelliği, farklılıkları kaynaştırmasının yanı sıra arınmayı ve ibadetleri samimiyetle yapmayı hedeflemesidir. Tasavvufi düşüncede ibadet, kul ile Allah (c.c.) arasında gerçekleşen manevi bir iletişim olarak kabul edilir. Alevi-Bektaşilikte ibadetin şeklinden çok içtenlikle ve özden gelen bir duyguyla yapılması ön plandadır.[16]

---

13 bk. H. Kamil Yılmaz, Ana hatlarıyla Tasavvuf ve Tarikatlar, s. 262.
14 bk. Ethem Ruhi Fığlalı, Çağımızda İtikadi İslam Mezhepleri, s. 233.
15 bk. Hakkı Saygı, Alevi-Bektaşi İnanç Sistemi ve Erkanları, s. 44.
16 bk. Hakkı Saygı, Soru ve Cevaplarla Alevi-Bektaşi İnancı, s. 178.

Alevilikte dede, pir, rehber olarak din hizmetlerini yerine getiren kişilerin ailelerini, soylarını nitelemek üzere ocak kavramı kullanılır. Alevi-Bektaşi düşüncesini benimseyen kimselerin bu önde gelen ailelere (ocaklara) bağlı olması, Alevi-Bektaşilerin birlik ve bütünlüğünü güvence altına almıştır. Dedeler, bu ocak kültürü sayesinde bireylerin birbirine olan bağlılığını ve Aleviliğin gelecek nesillere ulaşmasını sağlamışlardır.

Ocaklar arasında var olan bağlılık, "el ele el Hakka" sistemi çerçevesinde günümüze kadar devam etmiştir. Yani her dede ailesi, kendini bağlı gördüğü başka bir dede ailesinin müridi olarak bağlılığını devam ettirir. Bu sebeple "el ele el Hakka" sisteminde hiyerarşik bir düzen vardır. Bu sistem Hoca Ahmet Yesevi ile başlamış ve zamanla Anadolu'ya yayılmıştır. Anadolu'da "el ele el Hakka" öğretisinin bir gereği olarak on iki ocak bulunur ve bunlar on iki imamın önderliğinde belli bir silsileyle varlığını devam ettirir.[17]

Alevilik-Bektaşilikle İlgili Temel Kavram ve Erkânlar:

Cem, sözlük anlamı olarak toplanma, birleşme, birlik olma, bir araya gelme demektir. Cemevi, âyin-i cemin yapıldığı yerdir. Cem için bir araya gelen kimselerin toplandığı yere, erkân yeri anlamında cemevi denir. **Erkân**; âdet, yol yöntem, usûl, âdap anlamlarına gelir. Bektaşilikte ise cemevi yerine "meydan evi" ifadesi kullanılmaktadır.

Görsel 65. Nilüfer Belediyesi Cemevi (Bursa)

Görsel 66. Âyin-i Cem

Âyin; kelime olarak tören, merasim, ibadet tarzı, usul anlamlarına gelir. Terim olarak ise çeşitli tekke ve tarikatların hareket ve musiki unsurlarını taşıyan dinî merasim-

17 bk. Dilek Bakan, Alevi Bektaşi Geleneğinde Hubyâr Sultan, s. 36, 37.

leridir.[18] Âyin-i cemi dedeler/babalar yönetir. Cemde, kişiler aşkla Allah'a (c.c.) yönelirler. Tevhidler (Lâ ilâhe illallâh) okunur. Eller göğüslere konarak Hz. Muhammed(s.a.v.) ve ehl-i beytine salâvatlar getirilir, işlenmiş olan günahlar için tövbe istiğfar edilir. Okunan gülbank, dua, on iki imam aşkına söylenen düvaz, deyiş ve nefesler arasında hep bir ağızdan "Allah Allah" denir.

Günümüzde hem tasavvufi sohbetlerin yapıldığı bir mekân hem de duruma göre yoksullara aşevi, misafirhane, birlik, dirlik ve kardeşlik evi işlevi gören cemevleri ayrıca ilim, eğitim ve kültür merkezi olarak da kullanılmaktadır.

Cem her zaman yapılabilir. Bununla birlikte bazı durumlara özgü cemler gerçekleştirilir. Örneğin "ikrar cemi", "görgü cemi" ve "Abdal Musa cemi" bunlardan bazılarıdır.

Alevilik-Bektâşilikte Aleviliğe kabul anlamına gelen ikrar cemi yapılmaktadır. Kişi, bütün aşırı isteklerinden, dünyalık geçici heveslerden uzak olmak kaydıyla Alevi öğretisini benimseyip bu yola girer. Bunu kabul edip yola girmek, bir nevi ölmeden önce ölmek olarak kabul edilir. Bunun için yapılan ceme "ikrar cemi" denir.

Cem çeşitlerinden biri de görgü cemidir. Alevilikte yılda bir kez yapılan ve toplumda birlik beraberliğin sağlanması amacını taşıyan bir cemdir. Ceme katılanların, Alevi inancına uygun olmayan davranışlar içerisinde olup olmadıkları dede tarafından sorgulanır. Bu ceme katılan herkes kendi içinde bir sorgulama yapar ve gerekirse kusurlarını söyleyerek af diler. Dargınlar barıştırılır, anlaşmazlıklar giderilmeye çalışılır.

Abdal Musa cemi ise her yıl sonbaharda küskünlerin barıştırılması ve birliğin sağlanması amacıyla yapılır. Herhangi bir cemevine bağlı bulunan kimseler, bir araya gelip kurban keserler. Yapılan bu birlik ceminde, küskünler barıştırılır ve elde edilen nimetler için Allah'a (c.c.) şükredilir. Buna "Abdal Musa kurbanı" veya "birlik cemi" denir.

Musahiplik

Alevilik-Bektaşilikte evli olan iki kişinin aileleriyle birlikte dedenin huzurunda kurban keserek hayat boyu "yol kardeşi" olmaya söz vermesine musahiplik (yol kardeşliği) denir. Bektaşilikte "ikrar ve nasip alma" olarak ifade edilen musahiplik uygulaması İslam'ın ilk yıllarına kadar dayandırılır. Hz. Muhammed'in (s.a.v.) ensar ve muhaciri kardeş ilan etmesini hatırlatan musahiplik, Hak-Muhammed-Ali yoluna girmenin temel şartı olarak kabul edilmiştir.

Musahipliğin temeli dayanışma ve paylaşmadır. Medineli Müslümanlar nasıl evlerini, işlerini, tarlalarını, bağ ve bahçelerini Mekke'den göç eden Müslümanlarla paylaştılarsa musahipler de sahip olduklarını yol kardeşleriyle paylaşırlar.

18 bk. MEB Dinî Terimler Sözlüğü, s. 36.

Görsel 67. Musahiplik ömür boyu yol kardeşi olmaya söz vermektir.

Musahip olan kişilere dede, bazı öğütler verir. Buna göre musahipler birbirlerinden mallarını esirgememeli ve birbirlerine yalan söylememelidir. Dede, haram lokmadan, zina ve dedikodu etmekten onları men eder. Onları birbirine kardeş ilan ederken “Malı mala, canı cana katın. Hâlinize hâldeş, yolunuza yoldaş olun.” diyerek telkinde bulunur. Bu uygulama ile toplumun birlik ve kardeşliği sağlanmış olmakla birlikte Allah’ın (c.c.) rızası da kazanılmış olur.

BİLİYOR MUSUNUZ ?

Hz. Muhammed (s.a.v.), Mekke’den Medine’ye hicret edince her Mekkeli Müslümanı Medineli bir Müslümanla kardeş ilan etmiştir. Hz. Muhammed (s.a.v.) de Hz. Ali (r.a.) ile kardeş olmuştur. Musahiplik geleneği bu olaya dayandırılmaktadır.

Razılık ve Kul Hakkının Sorulması

Alevilik-Bektaşilikte, üzerinde kul hakkı bulunan bir kimsenin ceme girmesi uygun bulunmaz. Bu sebeple cemin hemen başında dede, taliplere dönerek şu uyarılarda bulunur:

Canlar! Hep birlikte cem yapacağız. Yolumuz rıza yoludur. Biz sizi, sizden alıp Hakk’a teslim edeceğiz. Özünüzdeki Hakk’la dâr ve didar olacaksınız. Yüce Allah Kur’an’da, “**Şu bir gerçek ki müminler ancak kardeştirler. Öyleyse kardeşlerinizin arasını düzeltin ve Allah’tan (c.c) korkun ki esirgenesiniz.”**[19] diyerek nasihatte bulunur. Yine Kur’an-ı Kerim’de **“Ey huzura kavuşmuş insan! Sen ondan razı, o**

BİLİYOR MUSUNUZ ?

Alevi-Bektaşilikte kul, kuldan razı olursa Allah’ın (c.c.) da onlardan razı olacağına inanılır.

19 Hucûrat suresi, 10. ayet.

da senden razı olarak Rabb'ine dön. (Seçkin) kullarımın arasına katıl ve cennetime gir!"[20] buyurmuştur. Biz de size soruyoruz, birbirinizden razı mısınız? Eğer kul (insan), kuldan (kardeşinden) razı olursa Allah (c.c.) da ondan razı olur. Aranızda dargın, küskün olanlar ve üzerinde kul hakkı bulunanlar varsa dâr meydanına çıksın ve özünü dâra çeksin. Eğer yoksa "Allah eyvallah" deyiniz. Ardından dede "Birbirinizden razı mısınız? Birbirinize haklarınızı helal ediyor musunuz?" diye üç defa sorar. Herhangi bir kul hakkı varsa hak sahibine iade edilir ve helallik alınır. Böylece kul hakkının önemi üzerinde durulmuş ve bu sayede hem Allah'ın (c.c.)hem de kulların rızası için çalışılmış olur.

Cemde On İki Hizmet

Alevilikte on iki hizmet, cem esnasında on iki kişi tarafından belirli bir düzen ve kurallar çerçevesinde yapılır. On iki hizmet, Hz. Ali (r.a.) başta olmak üzere onun soyundan gelen on iki imamı temsil etmektedir.

BİLGİ KUTUSU

ON İKİ HİZMET:

1. **Dede:** Cemi yönetir.
2. **Rehber:** Ceme katılanlara yardımcı olur. Dedenin en yakın yardımcısıdır. Dedenin olmadığı zamanlarda onun yerine cemleri idare eder.
3. **Gözcü:** Rehberin yardımcısıdır. Cemde düzeni ve sükûneti sağlar.
4. **Çerağcı (Delilci):** Cemin başlangıcında çerağları uyandırır.
5. **Zakir (Âşık):** Cem esnasında tevhid, düvaz, mersiye ve miraçlamayı bağlama eşliğinde okur.
6. **Ferraş (Süpürgeci):** Cem yapılacak yerin temizliğinden sorumludur.
7. **Sakka:** İbriktar da denir. Cem sırasında el suyu döker.
8. **Sofracı:** Kurbancı veya lokmacı da denir. Kurban ve yemek işlerine bakar.
9. **Pervane (Semahçı):** Semaha öncülük eder.
10. **Peyikçi (Haberci):** Cemin yapılacağını insanlara duyurmakla görevlidir.
11. **İznikçi (Meydancı):** Cemin yapıldığı yerin düzenini sağlar.
12. **Bekçi (Kapıcı):** Cemin ve ceme gelenlerin güvenliğini sağlar.

Semah

Alevi-Bektaşi cemlerinde ceme katılanların Allah'a (c.c.) sevgi ve bağlılık duygusuyla onun güzel isimlerinden herhangi birini anarak ayakta dönmesine denir. Alevi-Bektaşiler, evrende bulunan her şeyin dönmesinden hareketle Allah'a (c.c.) olan aşk ve sevgilerini semahla ifade ederler. Semah sırasında ilahiler okunur, manevi bir coşkuyla eller gökyüzüne uzatılır ve Allah'ın (c.c.) adı çokça zikredilir. Semahta Hak'tan alıp halka vermek, paylaşmak gibi anlamları içeren elleri yukarı doğru uzatma eylemi semaha katılanların manevi coşkuyu hissetmelerini sağlar ve onların gündelik yaşamında nasıl davranmaları gerektiğine de ışık tutar.

---

20 Fecr suresi, 27-30. ayetler.

Görsel 68. Alevilikte cem âyini sırasında Semah dönülür.

Gülbank

Alevilik-Bektaşilikte dua etmek önemli bir ibadettir ve dua, "gülbank" olarak isimlendirilir. Gülbank kelimesi, sözlükte gül sesi, bülbül şakıması anlamlarına gelmektedir. Gülbanklara başlarken "Bismişah", bitirirken ise "Allah Allah" ifadeleri söylenir. Dualarda cümleler, kısa ve ahenklidir. Gülbank; Allah'a (c.c.) sığınma, yalvarma ve ondan af dilemedir. Alevilikte kişi ve toplumu ilgilendiren, dinî ve ahlaki hemen her konuda bir gülbank bulunmaktadır. Alevilik-Bektaşilikte insanlar, kendi içinden geldiği gibi Allah'a (c.c.) dua ederler. Bu yalvarış, kul ile Allah (c.c.) arasındadır. Cem evlerinde ise genellikle dedelerin öncülüğünde dua edilir. Dede tarafından okunan gülbankı dinleyenler,"Allah Allah!" diyerek duaya katılırlar. Dua ve gülbankların sonundaki "Allah Allah!" sözü "Allah'ım duamızı kabul et, hakkımızda hayırlı olanı nasip et!" anlamında söylenir.

Bir dua ifadesi olan salâvat da Alevilik-Bektaşilikte önemli bir yer tutar. Yüce Allah, bütün müminlerden Hz. Peygambere ve onun ehl-i beytine salât ve selam etmelerini istemektedir. Salâvat içerisinde geçen ifadeler; "Allah'ım! Efendimiz Hz. Muhammed'e ve onun ehl-i beytine rahmet et!" anlamına gelir. Alevilik-Bektaşilikte cemlerde genellikle bu şekilde salâvat getirilir.

OKUYALIM

Gülbank Örneği

Bismişah Allah Allah! Vakitler hayrola, hayırlar feth ola. Şerler def ola. Yüce Allah dildeki dileklerimize, gönüldeki muratlarımıza vasıl eyleye. Milletimizin, devletimizin varlığını, birliğini, dirliğini sonsuz eyleye. Yüce Allah dualarımızı dergâh-ı izzetinde kabul eyleye...

Lokma Duası

Alevi-Bektaşilikte her yemek sonrasında yapılan sofra duasının dışında bir de lokma duası vardır. Pişirilen yemekler sofraya getirilmeden önce dedeye sunulur ve duası alınır. Getirilen bu yemeklere lokma denir. Aşağıdaki iki duadan biri yapıldıktan sonra yemekler sofraya konur ve yenilir:

1. Allah Allah

Sofra kucağından
Bereketi bucağından kesilmeye
Elin bereketli ola
Başın devletli ola
Lokma sahibinin lokması kabul ola
Gerçeğe Hü.

2. Allah Allah

Lokmalar kabul ola
Muratlar hâsıl ola
Hak Muhammed Ali kabul eyleye
İmam Hasan, Şah Hüseyin
Hünkâr Hacı Bektaş-ı Veli defterine kayıt ola
Nur-u Nebi, Kerem-i Ali
Pirimiz Hacı Bektaş-ı Veli
Gerçek erenler demine Hü

(Dilek Bakan, Alevi Bektaşi Geleneğinde Hubyâr Sultan, s. 36-37.)

Görsel 69

Hızır ve Muharrem Orucu

Alevilik-Bektaşilikte çok önem verilen Hızır orucu, Şubat ayının 13,14 ve 15. günlerinde tutulur. Bu oruç, şu olaya dayandırılır: Hz. Hasan (r.a.) ve Hz. Hüseyin (r.a.) bir gün hastalanır. Hz. Fatıma (r.a.), üzgün bir durumda babasına gider ve bu durumu bildirir. Allah Resulü (s.a.v.), torunlarının şifa bulması için dua eder ve iyileşmeleri hâlinde kızı Fatıma (r.a.)

ve damadı Hz. Ali'ye (r.a.) üç gün oruç tutmalarını tavsiye eder. Onlar Hz. Hasan (r.a.) ve Hz. Hüseyin (r.a.)'in iyileşmesi üzerine üç gün adak orucuna niyet ederler. İlk günün akşamı oruçlarını açmak üzere iken bir yoksul gelerek onlardan yiyecek ister. Yiyeceklerini yoksula verirler. İkinci gün yetime, üçüncü günde yiyeceklerini kapılarına gelen esire verirler. Üç gün su ve tuzla oruçlarını açarlar. Üçüncü günün sonunda Hz. Peygamber (s.a.v.), Hz. Ali'ye (r.a.), "Orucunuz nasıl geçti ya Ali?" diye sorar. Hz. Ali (r.a.) de "Size malum ey Allah'ın Elçisi" der. O vakit Hz. Peygamber (s.a.v.), "Üç gün peş peşe kapınıza gelen kimse Hazreti Hızır idi. Yüce Allah, sizin sabrınızı sınamak üzere, Hızır'ı görevlendirmişti."[21] buyururlar.

Görsel 70. Muharrem ayında aşure pişirmek bir gelenek haline gelmiştir.

Hz. Ali (r.a.) ve Hz. Fatıma (r.a.) başta olmak üzere, Ehl-i Beyt ailesinin tutmuş oldukları üç günlük oruç, onların yolundan gidenlere de örnek olmuştur. Alevi-Bektaşiler, Allah (c.c.) rızası için bu üç günlük orucu tutarlar ve arkasından da cemevinde toplanarak tutulan oruçların ve kesilen kurbanların kabulü için Allah'a (c.c.) dua ve niyazda bulunurlar.[22]

Alevi-Bektaşiler, Hz. Hüseyin'in (r.a.) bazı aile fertleriyle birlikte Kerbela'da şehit edilmesi dolayısıyla Muharrem'in onuncu gününü yas günü kabul ederler. Muharrem ayı hicri takvime göre senenin ilk ayıdır. Muharrem kavramı sözlükte, kutsal olan, saygı duyulan, yasaklanan, haram kılınan şey anlamına gelir. Alevi- Bektaşiler, Muharrem ayının ilk on iki gününü oruçlu geçirirler. Aleviler-Bektaşiler bu aya büyük önem verirler. Bu ay boyunca Hz. Peygamber (s.a.v.) ve onun Ehl-i Beyt'ine salavat getirirler ve başta Hz. Hüseyin (r.a.) olmak üzere Kerbela'da şehit düşenler için mersiyeler ve dualar okurlar. Ayrıca bu ayda her türlü eğlenceye son verirler. Hz. Hüseyin (r.a.) ve Ehl-i Beyt'in aç ve susuz bırakılmasının anısına hürmet gereği su içmezler, tıraş olmazlar, aynaya bakmazlar, kurban kesmezler ve et yemezler. Bu on iki gün boyunca akşamları oruç açımında cem evlerinde bir araya gelip, günün anlamı hakkında sohbet ederler. Muharrem ayının 13. günü Kevser suresinin bir tecellisi olarak Hz. İmam Zeynel Abidin'in sağ kalıp Hz. Peygamberin soyunu günümüze kadar taşıdığı için şükran kurbanı keserler. Aşure pişirip dağıtırlar. O günün akşamı da cem evlerinde "Muharrem cemi" yaparlar. Aşure pişirip dağıtmak Müslümanlar arasında zamanla güzel bir geleneğe dönüşmüştür. Bu nedenle Alevi-Bektaşiler, Muharrem ayında hem oruç tutmaya hem de aşure yapıp dağıtmaya önem verirler.[23]

21 Abdulbaki, Gölpınarlı, Kur'an Meali ve Açıklaması, s. 86.
22 bk. Hakkı Saygı, Alevi-Bektaşi İnanç Sistemi ve Erkanları, s. 257-258.
23 bk. Hakkı Saygı, Alevi-Bektaşi İnanç Sistemi ve Erkanları, s. 259-262.

İSLAM DÜŞÜNCESİNDE YORUM BİÇİMLERİ		
İTİKADİ YORUMLAR	FIKHİ YORUMLAR	TASAVVUFİ YORUMLAR
Eşarilik	Hanefilik	Yesevilik
Maturidilik	Malikilik	Kadirilik
	Şafiilik	Nakşibendilik
	Hanbelilik	Mevlevilik
		Alevilik-Bektaşilik

OYUN OYNAYALIM

Oyunun Adı: Kim Yok Burada **Süre:** 15 dk.

Hazırlık: İslam düşüncesindeki yorum biçimlerinin isimlerinin, imamlarının ve hangi başlık altında sınıflandırıldığının yazılı olduğu 12 tane kart hazırlanmalıdır.(Maturîdilik, Eşarilik, Hanefîlik, Şafîlik, Malikîlik, Hanbelîlik, Yesevilik, Kadirilik, Nakşibendilik, Mevlevilik, Alevilik, Bektaşilik.)

Süreç: Öğretmen, önceden hazırladığı on iki yorum biçiminin isimlerinin ve özelliklerinin yazılı olduğu kartlarla sınıfa gelir. Kartlarda yazılı olan mezheple ilgili kısa açıklamalar yaptıktan sonra 12 kişi kartları tutmak üzere tahtanın önüne gelir. Yerlerinde oturan öğrenciler bu mezheplerin isimlerini, imamlarını ve hangi başlıkta sınıflandırıldığını hafızalarında tutmaya çalışırlar. 5 dakikalık ezber süresi sonunda gönüllü bir öğrenci gelir ve yarışmacı olur. Tahtada ayakta kartları tutan öğrencilerden bir kaçı, yarışmacı öğrenciye görünmeden öğretmenin işaretiyle yerine oturur. Yarışmacı öğrenciye“Kim yok burada?” diye sorulur ve öğrenciden en kısa sürede kimin orada olmadığı ve özelliklerinin neler olduğunu bulması istenir. Yarışmacının bulduğu mezhep ismini taşıyan öğrenci alkışla tahtaya çağrılır.

ÜNİTEMİZİ DEĞERLENDİRLİM

A. Aşağıdaki açık uçlu soruları cevaplayınız.

1. Din ve din anlayışı arasındaki farkları yazınız.

....

....

2. İslam düşüncesindeki yorum farklılıklarının sebepleri nelerdir? Açıklayınız?

....

....

3. Din anlayışındaki farklılıklar neden zenginlik olarak görülmelidir? Açıklayınız.

....

....

4. Alevi-Bektaşilikte önemli olan kavramları sıralayınız.

....

....

5. Musahiplik ne demektir? Açıklayınız.

....

....

B. Aşağıdaki çoktan seçmeli soruları cevaplayınız.

1. Aşağıda verilen din tariflerinden hangisi yanlıştır?

A) Yüce Allah tarafından gönderilen ilahi kurallar bütünü.

B) İslam âlimlerinin yorumlarından oluşan kurallar bütünü.

C) Yüce Allah tarafından vahiy yoluyla ve peygamberler aracılığıyla gönderilen ilahi kurallar bütünü.

D) Peygamberlerin insanlara tebliğ ettiği kurallar bütünü.

2. Aşağıdaki seçeneklerden hangisinde İslam'ın temel kaynakları doğru verilmiştir?

A) Kur'an-Sünnet **B)** Hadis-Sünnet **C)** Yorumlar-Mezhepler **D)** Fıkıh-Hadis

3. İnançla ilgili yorum biçimleri hangi seçenekte doğru olarak verilmiştir?

A) Hanefilik-Malikîlik

B) Maturîdilik-Mevlevilik

C) Eşarilik-Kadirilik

D) Maturîdilik-Eşarilik

4. Aşağıdaki ayetlerden hangisi, Alevilik-Bektaşilikteki razılık ve kul hakkının sorulmasına örnek gösterilir?

A) "Ey iman edenler! Samimi bir tövbe ile Allah'a dönün…" (Tahrim suresi, 8. ayet.)

B) "Müminler ancak kardeştirler…" (Hucurât suresi, 10. ayet.)

C) "Ey huzura kavuşmuş insan! Sen ondan razı, o da senden razı olarak Rabb'ine dön. (Seçkin) kullarımın arasına katıl ve cennetime gir!" (Fecr suresi, 27-30. ayetler.)

D) "Ey iman edenler! Allah'a karşı gelmekten nasıl sakınmak gerekiyorsa, öylece sakının ve siz ancak Müslümanlar olarak ölün." (Âl-i İmrân suresi, 102. ayet.)

5. I. Yesevilik

II. Hanefilik

III. Kadirilik

IV. Maturîdilik

Yukarıdakilerden hangileri İslam düşüncesindeki tasavvufi yorumlardan <u>değildir?</u>

A) I ve II B) II ve III C) I,III, IV D) II ve IV

6. I. Dini konularda farklı bakış açılarına sahip olmak bir zenginliktir.

II. Din anlayışlarının farklı olmasının insanın yapısıyla ilgisi yoktur.

III. İnsanlar her konuda aynı şekilde düşünmezlerse toplumun huzuru bozulur.

IV. Başkasının görüşüne saygı duymak İslam'ın önem verdiği bir tutumdur.

Yukarıdaki cümlelerden hangileri doğrudur?

A) I ve IV **B)** II ve III **C)** I, III, IV **D)** I ve II

BULALIM

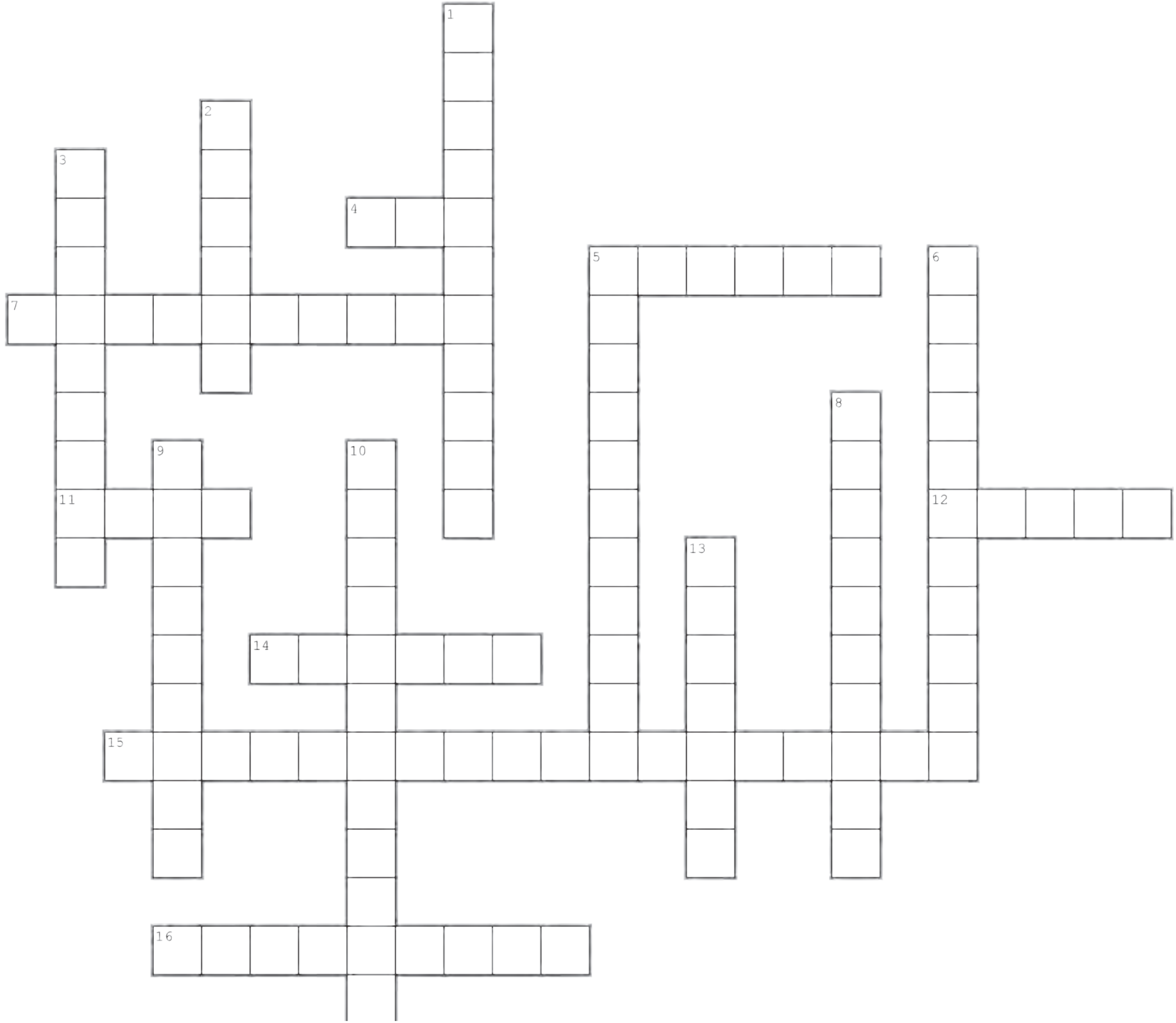
SOLDAN SAĞA

2. Fıkhi mezheplerden Şafii mezhebinin imamı.
4. İnsanlara inanç, ibadet ve ahlak esaslarını öğreten dinimizin en önemli temel bilgi kaynağı.
7. İslam dininde Kur'an'dan sonraki ikinci temel kaynak.
9. Farklı din anlayışlarının kurumsallaşmasıyla ortaya çıkan yorum biçimi.
10. Tasavvufun öncülerinden birisi olan ve Mevlevîlik anlayışının temsilcisi olan pirin adı
14. Ebu Hanife'nin görüşleri çevresinde şekillenen mezhebin adı.
15. Hoca Ahmet Yesevî'nin görüşleri çevresinde toplanan yorum biçiminin adı.

YUKARIDAN AŞAĞIYA

1. "İnançla ilgili yorumların başlıcaları; Eş'arilik ve ……………….. tir." cümlesindeki boşluğa gelmesi gereken kelime.
3. Namaz, oruç, kurban gibi temelinde Allah'a kulluk olan eylemlere verilen genel ad.
5. Alevîlikte yol kardeşliği anlamına gelen kelime.
6. Alevîlikte dua anlamına gelen kelime.
8. İslam dininin tüm dünya insanlarına seslenme özelliği.
11. "Hz. Ali'ye (r.a.) bağlılık ve Ehl-i Beyt yolundan gitme" anlayışını esas alan tasavvufi yorum biçimi.
12. "Farklı din anlayışlarına ……………duymak gerekir" cümlesindeki boşluğa uygun düşen kelime.
13. Allah tarafından vahiy yoluyla gönderilen, akıl ve irade sahibi insanların dünyada ve ahirette mutlu olmalarını amaçlayan ilahi kurallar bütünü.
16. İnsanın Allah (c.c.) ve resulü tarafından bildirilen her şeye inanması.

Yandaki soruları cevaplayarak bulmacayı çözünüz.

SÖZLÜK

A

âciz: Gücü bir işe yetmez olanın durumu, güçsüzlük.

adalet: 1. Doğruluk, eşitlik, denklik, aşırılıktan uzak ve dengeli olma. 2. Bir işi yerli yerine koyma, hak sahibine hakkını verme, hak ve hukuka uygunluk. Her şeyin olması gerektiği yerde bulunması, insaf.

ahiret: Dünya hayatından sonra başlayıp ebediyen devam edecek olan ikinci hayat.

ahlak: 1. İnsanın yaratılışından gelen özellikleri ile insanların iyiliğini ve mutluluğunu hedef alan kuralların hayata geçirilmesi ile kazanılan iyi ve güzel davranışlar. 2. Bir toplum içinde kişilerin uymak zorunda oldukları davranış biçimleri ve kuralları.

âlem: Duyu ya da akıl yoluyla kavranabilen veya varlığı düşünülebilen, Allah'ın (c.c.) dışındaki varlık ve olayların tamamı.

âlim: Bir şeyi hakkıyla ve derinlemesine bilen, bilgin.

amel: Bir kimsenin dinin buyruklarını yerine getirmek için yaptıkları.

amel defteri: İnsanların dünyada benimsediği inanç ve işlediği fiillerin kaydedildiği belge.

arefe: Kurban Bayramından bir önceki gün, Zilhicce'nin dokuzuncu günü. Türk kültüründe hem Kurban hem de Ramazan Bayramından bir önceki gün.

arş: Gerçek mahiyetini, ölçü ve sınırını insan aklının kavrayamayacağı, gerçek içeriğini sadece Yüce Allah'ın bildiği, bütün âlem denilen yeri ve gökleri kaplayan ilahî taht ve hükümranlık.

ashab: Hz. Peygamber zamanında yaşamış, Müslüman olarak Hz. Muhammed'i (s.a.v.) çok kısa bir süre olsa da görmüş, onun sohbetinde bulunmuş ve yine Müslüman olarak ölmüş kimseler.

azap: Suç olarak kabul edilen davranışlara uygulanan yaptırımlar.

B-C-Ç

ba's: Kıyametin kopmasından sonra Allah (c.c.) tarafından ölülerin diriltilmesi.

berzah: 1. İki şey arasındaki engel, perde ve ayırıcı sınır. 2. Ölümden sonra başlayan ve mahşerdeki dirilişe kadar devam edecek olan kabir hayatı.

beşer: İnsanoğlu, insan.

beyan etmek: Manadaki kapalılığı giderip ona muhatabın anlayacağı biçimde açıklık kazandırmak.

cemal: "Allah'ın (c.c.) mutlak güzelliğine, iyiliğine işaret eden; mutlak güzelliğinin, yaratılışta mükemmellik olarak varlıklara yansıması" anlamında Allah'ın (c.c.) sıfat isimlerinden biri.

cin: Duyularla idrak edilemeyen ve insanlar gibi ilâhî emirlere uymakla yükümlü tutulan, ateşten yaratılmış olan varlık türü.

çöl: Hiçbir şey yetişmeyen ıssız, susuz yer.

D

davranış: Kişinin özellikle ahlak bakımından gösterdiği davranım. Bir kimse ya da bir olay karşısında alınan durum.

değer: Bir varlığın ruhsal, toplumsal, ahlaksal ya da güzellik yönünden taşıdığı düşünülen yüksek ya da yararlı nitelik.

direnç: Dayanma, karşı koyma gücü, mukavemet.

divan: 1. Sedir. 2. Meclis. 3. Divan şairlerinin yerleşmiş bir tertip üzere şiirlerini dizerek meydana getirdikleri eser.

doğruluk: Doğru olma hâli, dürüstlük. Söz, iş ve davranışlarında gerçeği gözetmek.

dost: Birbirinin iyiliğini isteyen, onu gönülden seven kişi.

dua: İnsanın Yüce Allah'ın yüceliği ve büyüklüğü karşısında kendi zayıflığını kavrayıp ona yalvarması, şükretmesi, onu övmesi ve Yüce Allah'la her an beraber olduğunun bir göstergesi olarak onunla iletişim kurma eylemi.

dürüstlük: Doğruluk.

E

ecel: 1. Süre, belirlenmiş vakit. 2. Ölüm için belirlenen ve takdir edilen zaman. 3. Hayatın son bulması, ölüm vaktinin gelmesi.

edep: İyi ahlak, güzel terbiye, eğitim. Utanma, zarafet; insanlara söz ve hareketlerinde güzel davranışta bulunma.

elçi: Resul, peygamber.

emin: İnanılan, güvenilen (kimse).

emniyet: Güven, inanma, itimat.

erdem: Ahlakın övdüğü iyi olma, alçak gönüllülük, yiğitlik, doğruluk vb. niteliklerin genel adı, fazilet.

erkân: Yol, yöntem.

F

fani: Ölümlü, gelip geçici.

farz: İslam dininde mükelleflerden yapılması kesinlikle istenen ve terk edilmesi günah olan fiiller, emirler.

felaket: Büyük zarar, üzüntü ve sıkıntılara yol açan olay veya durum, yıkım, bela.

fenâ: İyi nitelikte olmayan, kötü . İstenilen ve gereken nitelikte olmayan.

fıtrat: 1. İnsanın yaratılıştan sahip olduğu fiziki özellikler. 2. İnsanın doğuştan sahip olduğu ahlak, huy, karakter, tabiat. 3. Allah'ın (c.c.) tüm varlıkları kendi varlığını ve birliğini tanıyabilme gücü ve yeteneği ile yaratması.

fidye: 1. Kurtuluş bedeli, kurtulmalık. 2. Esiri veya herhangi bir kişiyi içine düştüğü durumdan kurtarmak için verilen mal, para.

G

gayb: 1. Göz önünde olmayan, gözle görülmeyen, gizli olan, hazırda olmayan. 2. Akıl ve duyular yoluyla hakkında bilgi edinilemeyen varlık alanı. 3. Gelecek zaman ve gelecek zaman içerisinde meydana gelecek olaylar.

H

hadis: Hz. Peygamber'in söz, fiil ve onayları.

hain: Hıyanet eden. Zarar vermekten, üzmekten veya kötülük yapmaktan hoşlanan.

hak: 1. Gerçek, doğru, gerçeğe uygun. 2. Adalet.

hakkaniyet: Hak ve adalete uygunluk, doğruluk ve dürüstlük.

haşir: Kıyamet gününde diriltilecek olan mükelleflerin hesaba çekilmek üzere bir araya toplanması.

hatemü'l- enbiya: "Peygamberlerin sonuncusu, kendisinden sonra peygamber gelmeyecek olan" anlamında Hz. Muhammed'in (s.a.v.) sıfatı.

hayâ: Utanma duygusu, utanç, utanma, sıkılma.

hayr: Dinin ve aklın yapılmasını iyi ve güzel gördüğü, kişinin sadece Allah'ın (c.c.) rızasını gözeterek yaptığı iş, amel.

helak: Öldürme, yok etme.

hicret: Hz. Peygamber'in (s.a.v.) ve sahabenin İslam'ı gereği gibi yaşamak, diğer insanlara Yüce Allah'ın emirlerini duyurmak ve müşriklerin işkencelerinden kurtulmak amacıyla Mekke'den Medine'ye M.S. 622 tarihinde yapmış oldukları göç.

hidayet: Allah'ın (c.c.) insanlara kendi yolunda gidebilecek akıl, düşünme, öğrenme, hatırlama gibi yetenekler vermesi ve insanların da bunları kullanarak doğru yolu bulması.

hilye-i şerif: Hz. Peygamberin bedensel ve ahlaki özelliklerini ayrıntılarıyla anlatan edebi eser ve hat sanatıyla yazılıp süslendiği levhalar.

İ

ihanet: Hıyanet, hainlik.

imkan: İhtimal, olanak.

inkâr: Kabul etmeme, reddetme.

irade: Bir şeyi yapıp yapmamaya karar verebilme gücü.

ittifak: 1. Anlaşma, uyuşma. 2. Oy birliği.

K-L

kabir: Ölünün gömüldüğü yer, mezar.

kâfir: Hz. Peygamber'i ve onun Allah'tan (c.c.) getirdiği sabit olan şeyleri yalanlayan, tevatür yoluyla bize ulaşmış bulunan hükümlerden birini ya da bir kaçını inkâr eden kişi.

kalkınma: Bir ekonomide halkın değer yargıları, dünya görüşü ile tüketim ve davranış kalıplarındaki değişmeleri içerecek biçimde toplumsal ve kurumsal yapıda dönüşüme yol açan büyüme.

kaside: On beş beyitten az olmayan, bütün beyitlerin ikinci dizeleri en baştaki beyit ile uyaklı olan ve çoğu kez büyükleri övmek için yazılan divan edebiyatı şiir türü.

kemale ermek: Olgunlaşmak.

kıyamet: Evrende bulunan her şeyin yok olmasıyla, ölen tüm insanların yaptıklarının hesabını vermek üzere diriltilecekleri zaman.

kibir: Kendini beğenme, başkalarından üstün tutma, büyüklenme, benlik, gurur.

kul: Allah'ın (c.c.) yarattığı her şey, mahluk.

kulluk: Allah'ın (c.c.) rızasını kazanabilmek için O'nun emirlerini içtenlikle yerine getirme ve yasaklarından kaçınma.

lanet: Allah'ın (c.c.) kişiyi bağış, merhamet ve nimetlerinden uzak tutması.

M

mağfiret: Allah'ın (c.c.) kendisine içtenlikle tövbe eden ve hatasını kabul edip bir daha günah işlememe konusunda söz veren kullarının günahlarını bağışlaması, affetmesi.

mahşer: Kıyamet günü ikinci kez sûra üflendikten sonra bütün insanların diriltilerek mezarlarından kalkıp dünyada iken yaptıkları her şeyin hesabını vermek üzere toplanacakları yer.

meçhul: Bilinmeyen, bilinmedik.

melek: Allah'ın (c.c.) emirlerine tam itaat eden iyi nitelikteki ruhanî varlıklar.

merhamet: 1. Şefkat gösterme, acıma, yumuşak huylu olma. 2. Affetme, bağışlama, iyilik etme. Allah'ın, insan dâhil tüm yaratıklarını, yedirmesi, içirmesi, koruması, bağışlaması ve şefkat göstermesi.

mersiye: Bir kimsenin ölümünden sonra onun iyiliklerini, meziyetlerini ve ölümünden duyulan acıyı dile getirmek için yazılan manzûme, ağıt, sağu (Özellikle Hz. Hüseyin (r.a.) hakkında yazılan şiirler).

mesuliyet: Sorumluluk.

metanet: Metin olma, dayanma, dayanıklılık, sağlamlık.

mizan: Ahirette insanların günah ve sevaplarının, iyilik ve kötülüklerinin tartılacağı manevi terazi.

muhaceret: Göç etme, göç.

musibet: Ansızın gelen felaket, sıkıntı veren şey.

mümin: Allah (c.c.) katından peygamberleri aracılığı ile gelen her şeyi, tereddütsüz olarak doğrulayan ve kabul eden kişi.

müsamaha: Hoşgörü.

N-Ö

nebi: Allah'ın (c.c.) kendisine vahyettiği şeyleri öğrenip olduğu gibi insanlara aktaran, onları vahye inanmaya ve itaat etmeye çağıran peygamber.

nefis: Kişi, zat, varlığın kendisi. Kötü huy ve çirkin davranışların kaynağı.

nefret: Bir kimsenin kötülüğünü, mutsuzluğunu istemeye yönelik duygu.

nimet: 1. Hayırlı mal, servet, varlık, yiyecek, içecek gibi şeyler. 2. Yüce Allah tarafından insanlara iman başta olmak üzere her çeşit iyiliğin verilmesi ve her çeşit zararın uzaklaştırılması.

nübüvvet: Allah'ın (c.c.) gönderdiği vahiyleri, emir ve yasakları alıp insanlara dinin gerçeklerini duyurma; söz, tutum ve davranışlarıyla açıklama makamı olan peygamberlik.

Ö

öğüt: Bir kimseye yapması veya yapmaması gereken şeyler için söylenen söz, nasihat.

öz denetim: Daha önemli bir ereğe erişebilmek için kişinin tepisel davranışlarını ya da başka amaçlara yönelme eğilimini denetleyip kısıtlaması.

P-R

peygamber: Allah'ın (c.c.) kendi katından kullarına göndermiş olduğu inanç esaslarını, ibadet biçimlerini, ahlaki kuralları, tüm emir ve yasaklarını bildirmek, insanlara güzeli, doğruyu ve yanlış olan şeyleri açıklamak üzere görevlendirdiği ve vahiyle desteklediği seçilmiş insan.

rab: Besleyen, büyüten, terbiye eden.

rahmet: İncelik, sevgi, şefkat, merhamet. Bütün varlıkların iyiliğini arzu edip onlara her türlü yardımda bulunma isteği.

refah: Bolluk, rahatlık.

resul: Allah (c.c.) tarafından kendisine yeni bir kitap verilen, insanları hak dine çağırmakla, dinî ve toplumsal hayatı Allah'ın (c.c.) emirlerine göre düzenlemekle görevli olan peygamber, nebi, Allah elçisi.

rızık: 1. İnsan ve diğer canlıların beslenip yaşayabilmeleri için yedikleri ve içtikleri her şey. 2. Allah'ın (c.c.) tüm canlılara kendi katından verdiği yenilen, içilen, giyilen ve maddi manevi yararlanılan mallar, çocuklar, eşler, ilim ve iman gibi şeylerin hepsi.

risalet: Allah'ın (c.c.) gönderdiği vahiyleri, emir ve yasakları alıp insanlara dinin gerçeklerini duyurma; söz, tutum ve davranışlarıyla açıklama makamı olan peygamberlik.

ruz: Gün.

S-Ş

sabır: Hoşa gitmeyen olaylar, nefse ağır gelen şeyler ve insanı zorlayan durumlar karşısında ruhsal dengeyi bozmamak için, dünya ve ahiret yararlarını düşünerek insanın kalbinde yer tutan sükûnet ve dayanma kuvveti, Allah'a sığınıp güvenerek bela ve felaketlere direnç gösterme.

salih: 1. İyi, hayırlı iş ve davranış. 2. Dinî ve ahlaki bakımdan iyi davranışlara sahip kişi.

saygı: Değeri, üstünlüğü, yaşlılığı, yararlılığı, kutsallığı dolayısıyla bir kimseye, bir şeye karşı dikkatli, özenli, ölçülü davranmaya sebep olan sevgi duygusu, hürmet, ihtiram.

sebat: Sözünden veya kararlarından dönmeme, bir işi sonuna değin sürdürme.

sevgi: İnsanı bir şeye veya bir kimseye karşı yakın ilgi ve bağlılık göstermeye yönelten duygu.

sırat: Kıyamet koptuktan sonra insanların mahşerde sorgulanmalarının sonucunda cennetlik veya cehennemlik olmak için üzerinden geçecekleri yol.

sorumluluk: Kişinin kendi davranışlarını veya kendi yetki alanına giren herhangi bir olayın sonuçlarını üstlenmesi, sorum, mesuliyet.

sûr: Kıyametin kopuşunu belirtmek ve kıyamet koptuktan sonra bütün insanların dirilip mahşer yerinde toplanmalarını sağlamak üzere İsrafil (a.s.) tarafından üflenecek boru.

sure: Kur'an-ı Kerim'i oluşturan 114 bölümden her biri.

sükûnet: Durgunluk, dinginlik, hareketsizlik, sessizlik.

sükût: Susma, konuşmama, söz söylememe, sessizlik.

sünnet: Hz. Peygamber'in sözleri, davranışları ve sahabelerinin yapmış olduğu olumlu davranışları onaylaması.

şer: 1. Kötülük, fenalık, kötü iş. 2. Allah'ın (c.c.) hoşnut olmadığı, sevmediği, meşru olmayan, işlenmesi durumunda kişinin ceza ve kınamaya müstehak olacağı davranışlar.

şeytan: Allah'ın (c.c.) "Âdem'e secde et." emrine karşı gelip isyan ettiği için ilahî rahmetten kovulan cinlerin inkârcı olanlarından gizli varlık.

şirk: 1. Yüce Allah'a inanmakla birlikte başka varlıkları da tanrı kabul etme. 2. Zatında, sıfatlarında, fiillerinde, yaratma ve emretme konularında Yüce Allah'a başka bir varlığı denk görme.

T

tahammül: İnsanın kötü, güç durumlara karşı koyabilme gücü, kaldırma, katlanma.

takva: Yüce Allah'ı görüyormuşçasına bir bilinç içerisinde farzları, vacipleri hakkıyla yerine getirme; Allah'ın (c.c.) hoşnutluğunu kazanmak amacıyla nafileleri çokça yapma; sünnete uyma.

tarumar: Perişan, karmakarışık, darmadağınık.

taviz: Uzlaşmaya varabilmek için hak, istek veya savlarının bir bölümünden, karşı taraf yararına vazgeçme, ödünleme.

tefsir: İnsanın bilgi birikimi ve Arap diline hâkimiyeti ölçüsünde Kur'an-ı Kerim metninin içerdiği manaları ortaya çıkarması, yorumlaması.

tehdit: Gözdağı.

teşvik: İsteklendirme, özendirme.

tevekkül: İnsanın yapacağı işlerde kendisine düşen görevleri yapıp her türlü tedbiri aldıktan, yeterli ve gerekli çalışmaları en güzel biçimde yerine getirdikten sonra sonucu Allah'tan (c.c.) beklemesi.

tevhid: Yüce Allah'ı zatında, sıfatlarında ve fiillerinde birleme, tek ve eşsiz olduğuna inanma, ona hiçbir şeyi şirk koşmadan ibadeti yalnızca Allah (c.c.) için yapma.

tövbe: İnsanın bilerek veya bilmeyerek yaptığı hata, kusur, büyük ve küçük günahlarından dolayı pişman olup bir daha aynı günahları yapmamaya karar vererek vazgeçmesi.

tutum: Bireyin insanlar, olaylar karşısında takındığı davranış biçimi.

U-V

ulü'l-azm: Peygamberlik görevini yerine getirirken her türlü belaya karşı göğüs gerip kararlı davranan ve inkârcılara karşı vermiş oldukları mücadelelerinin ve sabırlarının büyüklüğünden dola-

yı Kur'an-ı Kerim'de övülen beş büyük peygamber: Hz. Muhammed (s.a.v.), Hz. Nuh (a.s.), Hz. İbrahim (a.s.), Hz. Musa (a.s.) ve İsa (a.s.).

va'd: Bir işi yerine getirmek için verilen söz.

vahiy: Peygamberler aracılığıyla insanlara, hayatın hangi ilkelere göre yönlendirilmesi ve nelere uyup nelerden sakınılması gerektiğini bildiren ilahî bilgi, bu bilginin gönderiliş tarzı.

vatansever: Yurdunu, milletini büyük bir tutku ile seven, bu uğurda her türlü özveriye katlanan (kimse), vatansever, vatanperver.

vazife: Ödev, görev.

Y-Z

yalan: Aldatmak amacıyla bilerek ve gerçeğe aykırı olarak söylenen söz.

zemzem: Hz. İbrahim (a.s.) , oğlu Hz. İsmail (a.s.) ve eşi Hz. Hacer'i (r.a.) Mekke'ye bıraktığında Yüce Allah tarafından onlara ikram olarak verilen Kâbe'nin yanındaki kaynak suyu.

zikir: 1. Bir şeyi anmak, hatırlamak. 2. Allah'ı (c.c.)anmak amacıyla yapılması ve söylenmesi istenen dua, ibadet, tespih ve övgü sözleri.

zulüm: 1. Baskı, şiddet, eziyet, işkence, haksızlık etme, haddi aşma. 2. Allah'ın (c.c.) vahiyle koyduğu ilke ve sınırları tanımama, dinde keyfi hareket etme.

KAYNAKÇA

Ahmed b. Hanbel, **Müsned**, Beyrût, 1991.

AKYÜZ, Vecdi ve diğerleri, **7/24 İlm-i Hal**, Edam Yayınları, İstanbul, 2012.

ALTUNTAŞ, Halil; ŞAHİN, Muzaffer; **Kur'an-ı Kerim ve Açıklamalı Meali**, DİB Yayınları, Ankara, 2001.

ASYA, Arif Nihat, **Bir Bayrak Rüzgar Bekliyor,** Ötüken Neşriyat, İstanbul, Ekim 2016.

ATAR, Fahrettin, "Akika", **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi,** TDV Yayınları, Cilt 2, İstanbul, 1989.

BAKAN, Dilek, **Alevi Bektaşi Geleneğinde Hubyâr Sultan**, Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili Ve Edebiyatı Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Aydın, 2011.

BARDAKOĞLU, Ali, "Kurban", **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, TDV Yayınları, Cilt 26, İstanbul, 2002.

BİRIŞIK, Abdülhamit, "Rahmet", **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, TDV Yayınları, Cilt 34, Ankara, 2007.

BİRIŞIK, Abdülhamit, "Tefsir", **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, TDV Yayınları, Cilt 40, Ankara, 2011.

BOYNUKALIN, Mehmet, "Umre", **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, TDV Yayınları, Cilt 42, İstanbul, 2012.

Buhârî, Ebû Abdullah Muhammed b. İsmail, **el-Câmiu's-sahih**, 1-8, Riyad, ts.; Kahire, 1400/1979; İstanbul, 1979.

ÇAKAN, İsmail L.; Solmaz, Mehmet, **Kur'an-ı Kerim'e Göre Peygamberler ve Tevhid Mücadelesi,** Ensar Neşriyat, İstanbul, 2012.

ÇUBUKÇU, İ. Agâh, **Türk-İslam Kültürü Üzerinde Araştırmalar ve Görüşler**, Ankara, 1987.

Dârimî, Ebû Muhammed Abdullah, **Sünen**, Kahire, Beyrut, 1987.

Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programı (İlkokul 4 ve Ortaokul 5-6-7 ve 8. Sınıflar), MEB Yayınları, Ankara, 2018.

Dinî Terimler Sözlüğü, MEB Yayınları, Ankara, 2009.

Ebû Dâvûd, Süleyman b. el-Eş'as es-Sicistânî, **es-Sünen**, 1-4, Beyrut, 1409/1988.

FIĞLALI, Ethem Ruhi, **Çağımızda İtikadi İslam Mezhepleri**, Birleşik Yayınları, İstanbul, 1999.

GÖLPINARLI, Abdülbaki, **Kur'an Meali ve Açıklaması**, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1958.

GÜNER, Ahmet, **Tarikatlar Ansiklopedisi**, Milliyet Yayınları, 1991.

GÜRKAN, Menderes, "Vakfe", **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, TDV Yayınları, Cilt 42, İstanbul, 2012.

KAYNAKÇA

HARMAN, Ömer Faruk, "Îsâ", **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, TDV Yayınları, Cilt 22, İstanbul, 2000.

İbn Ebû Şeybe, Ebû Bekr Abdullah b. Muhammed b. İbrahim, **el- Musannef**, (thk. el- A'zamî, el- Mektebü'l İslâmî, Beyrut, 1983.

İbn Kesir, Ebü'l- Fida İmadüddin İsmail b. Ömer, **el- Bidâye ve'n- nihaye**, (thk. Ali Şîrî), Dâru İhyâi't- Turâsi'l- Arabî, Beyrût, 1988.

İbn Mâce, **Sünen**, Beyrut, 1986.

İmam Mâlik, **el-Muvatta (Nşr.: Muhammed Fuâd Abdülbâkî)**, Mısır, 1370. (Hicrî)

KARAGÖZ, İsmail ve diğerleri, **Hac İlmihali**, DİB Yayınları, Ankara, 2013.

KARAMAN, Hayreddin; ÇAĞRICI, Mustafa; DÖNMEZ, İbrahim Kâfi; GÜMÜŞ, Sadrettin; , **Kur'an Yolu Türkçe Meal ve Tefsir,** DİB Yayınları, Ankara, 2007.

KARAMAN, Hayrettin; ÖZEK, Ali; DÖNMEZ, İbrahim Kafi; ÇAĞRICI, Mustafa; GÜMÜŞ, Sadrettin; TURGUT, Ali;, **Kur'an-ı Kerim ve Açıklamalı Meali**, TDV Yayınları, Ankara, 2015.

KÖKSAL, M. Asım, **Peygamberler Tarihi**, TDV Yayınları, 19. Baskı, Ankara, 2014.

Müslim, Ebu'l-Hüseyn Müslim b. el-Haccac en-Nîsâbûrî, **es-Sahih**, Riyad 1419; Kahire 1374/1955.

Kurtubî, Ebû Abdullah Muhammed b. Ahmed el-Ensârî, **el- Câmi li Ahkami'l-Kur'an**, (thk. Hişâm Semir el- Buhârî), Dru Alemü'l- Kübüb, Riyâd, 2003.

Nesâî, Ebû Abdirrahman Ahmed, **Sünen**, Beyrut, ts.

OYTAN, Mehmet Teyfik, **Bektaşiliğin İç Yüzü,** 7. Baskı, Maarif Kitabevi ve Matbaası, İstanbul.

ÖĞÜT, Salim, "İhram", **Türkiye Diyanet Vakfı** İslam Ansiklopedisi, TDV Yayınları, Cilt 21, İstanbul, 2000.

ÖĞÜT, Salim, "Sa'y", **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi,** TDV Yayınları, Cilt 36, İstanbul, 2009.

ÖĞÜT, Salim, "Tavaf", **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi,** TDV Yayınları, Cilt 40, İstanbul, 2011.

ÖĞÜT, Salim, "Telbiye", **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi,** TDV Yayınları, Cilt 40, İstanbul, 2011.

ÖZAFŞAR, Mehmet Emin; ÜNAL, İsmail Hakkı; ÜNAL, Yavuz; ERUL, Bünyamin; MARTI, Huriye; DEMİR, Mahmut; **Hadislerle İslam**, DİB Yayınları, Cilt 1-7, Ankara, 2014.

ÖZAYDIN, Abdülkerim, "Hac", **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi,** TDV Yayınları, Cilt 14, İstanbul, 1996.

ÖZEL, Ahmet, “Adak”, **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi,** TDV Yayınları, Cilt 1, İstanbul, 1988.

ÖZERVARLI, M. Sait, “Melek”, **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, TDV Yayınları, Cilt 29, İstanbul, 2004.

SARIÇAM, İbrahim, **Hz. Muhammed ve Evrensel Mesajı**, TDV Yayınları, Ankara, 2005.

SAYGI, Hakkı, **Alevi-Bektaşi İnanç Sistemi ve Erkanları,** Dosteli Vakfı, İstanbul, 2015.

SAYGI, Hakkı, **Soru ve Cevaplarla Alevi-Bektaşi İnancı**, Cem Vakfı Yayınları, İstanbul, 2016.

ŞENTÜRK, Lütfi; Yazıcı, Seyfettin, **İslam İlmihali**, DİB Yayınları, Ankara, 2012.

Taberânî, **el- Mu’cemü’l- kebîr**, (thk. A. Abdülmecîd es- Sileft), Bağdat, 1978.

TENEKECİ, İbrahim, **Görmeden Ölmek**, Profil Yayınları, İstanbul, 2016.

Tirmizî, Ebû Îsâ Muhammed b. Îsâ, **es-Sünen**, (thk. Ahmed Muhammed Şâkir), 1-5, Mısır, 1395/1975.

TOPALOĞLU, Bekir, “Ahiret”, **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, TDV Yayınları, Cilt 1, İstanbul, 1988.

Türk Dil Kurumu Türkçe Sözlük, TDK Yayınları, Ankara, 2006.

UZUN, Mustafa, “Hilye-i Şerif”, **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi,** TDV Yayınları, Cilt 18, Ankara, 1998.

YAŞAROĞLU, M. Kâmil, “Nâs Suresi”, **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, TDV Yayınları, Cilt 32, İstanbul, 2006.

YAVUZ, Yusuf Şevki, “Nübüvvet”, **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi,** TDV Yayınları, Cilt 33, Ankara, 2007.

YAVUZ, Yusuf Şevki, “Peygamber”, **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi,** TDV Yayınları, Cilt 34, Ankara, 2007.

YAVUZ, Yusuf Şevki, “Vahiy”, **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi,** TDV Yayınları, Cilt 42, Ankara, 2012.

Yazım Kılavuzu, TDK Yayınları, 27. Baskı, Ankara, 2012.

YILMAZ, H. Kamil, **Ana Hatlarıyla Tasavvuf ve Tarikatlar,** Ensar Neşriyat, İstanbul, 2004.

YILMAZ, Muhammet, **İnsan ve İslam Bir Anlama Çabası**, Ensar Neşriyat Yayınları, İstanbul, 2014.

Görsel Kaynakça

Görsel 1: https://plus.google.com/+Teknolojikampiplus, (Erişim Tarihi: 18/02/2018.)

Görsel 2: https://www.toy-reviews.co.uk/review/best-price-and-edu-science-m800x-microscope-set-reviews/ , (Erişim Tarihi: 05/07/2018.)

Görsel 3 : www.shutterstock.com ID: 244213699, (Erişim Tarihi: 18/02/2018.)
Görsel 4 : www.shutterstock.com ID: 80082199, (Erişim Tarihi: 18/02/2018.)
Görsel 5: https://www.sabah.com.tr/galeri/yasam/turkiyenin-genc-nufusu-belli-oldu/6
Görsel 6 : Burak Keleş'in arşivinden alınmıştır.
Görsel 7: Işıl Dursun'un arşivinden alınmıştır.
Görsel 8: www.shutterstock.com ID: 242253397, (Erişim Tarihi: 18/02/2018.)
Görsel 9: www. shutterstock_688946812 , (Erişim Tarihi: 18/02/2018.)
Görsel 10: www.shutterstock.com ID: 762001042, (Erişim Tarihi: 18/02/2018.)
Görsel 11: www.shutterstock.com ID: 298429490, (Erişim Tarihi: 18/02/2018.)
Görsel 12: www.shutterstock.com ID: 316507238, (Erişim Tarihi: 18/02/2018.)
Görsel 13: Diyanet İşleri Başkanlığının arşivinden alınmıştır.
Görsel 14: http://www.haber7.com/foto-galeri/50895-mescid-i-aksa-neresidir-buyuk-yanilgi, (Erişim Tarihi:18/02/2018.)
Görsel 15: www.shutterstock.com ID: 433871449, (Erişim Tarihi:18/02/2018.)
Görsel 16: http://flashlarevista.com/content/kaaba-wallpaper-2014.html, Erişim Tarihi: 18/02/2018.)
Görsel 17: www.shutterstock.com ID 298483886 (Erişim Tarihi: 18/02/2018.)
Görsel 18: www.shutterstock.com ID 126902405 (Erişim Tarihi: 18/02/2018.)
Görsel 19: Işıl Dursun'un arşivinden alınmıştır.
Görsel 20: www.shutterstock.com ID: 261044750, (Erişim Tarihi: 18/02/2018.)
Görsel 21: http://albayanpakistan.pk, (Erişim Tarihi:18/02/2018.)
Görsel 22: www.umrebilgileri.com/tag/muzdelife-anlami/, (Erişim Tarihi: 18/02/2018.)
Görsel 23: Işıl Dursun'un arşivinden alınmıştır.
Görsel 24: Işıl Dursun'un arşivinden alınmıştır.
Görsel 25: https://www.halaltrip.com/other/blog/prayers-of-tawaf, (Erişim Tarihi: 18/02/2018.)
Görsel 26: http://www.islam.ru/content/veroeshenie/43165 (Erişim Tarihi: 08/02/2018)
Görsel 27: Işıl Dursun'un arşivinden alınmıştır.
Görsel 28: Işıl Dursun'un arşivinden alınmıştır.
Görsel 29: www.shutterstock.com ID 298483886,(Erişim Tarihi: 18/02/2018.)
Görsel 30: www.shutterstock.com ID 421520935,(Erişim Tarihi: 18/02/2018.)
Görsel 31: https://www.shutterstock.com/tr/image-photo/beautiful-sand-dunes-sahara-desert-373593265

Görsel 32: www.shutterstock.com ID: 605343452, (Erişim Tarihi: 08/02/2018)

Görsel 33: https://wallpapernow.net/spring-blossoms, (Erişim Tarihi: 08/02/2018)

Görsel 34: http://www.hannaharendtcenter.org/wp-content/uplo-ds/2014/10/160.jpg, (Erişim Tarihi: 05/01/2017.)

Görsel 35: https://www.images-b.com/2017/08 (Erişim Tarihi: 05/01/2017.)

Görsel 36: https://plus.google.com/photos/ph to/112151905712031392521/598 2251613075 918066icm=false, (Erişim Tarihi: 05/01/2017.)

Görsel 37: www.shutterstock.com ID: 433871449 (Erişim Tarihi: 08/02/2018)

Görsel 38: Bekir Şahin'in arşivinden alınmıştır.

Görsel 39: www.shutterstock.com ID: 654506416, (Erişim Tarihi: 08/02/2018)

Görsel 40: https://blog.edplace.com/2015/05/05 (Erişim Tarihi: 08/02/2018)

Görsel 41: www.shutterstock.com ID: 378656041, (Erişim Tarihi:08/02/2018)

Görsel 42: Anadolu Ajansı Yay. No.31, Yıllık 2016, s.204-205.

Görsel 43: https://www.freeimages.com/photo/flag-1444810

Görsel 44: www.shutterstock.com ID: 543891721, (Erişim Tarihi:08/02/2018)

Görsel 45: www.shutterstock.com ID: 546285727, (Erişim Tarihi:08/02/2018)

Görsel 46: http://www.islam.com.kw/author/raja/ (Erişim Tarihi: 01/02/2018)

Görsel 47: Diyanet İşleri Başkanlığı arşivinden alınmıştır.

Görsel 48: Diyanet İşleri Başkanlığı arşivinden alınmıştır.

Görsel 49: Tasarımcı tarafından düzenlenmiştir.

Görsel 50: https://pic2.me/wallpaper/114178.html, (Erişim Tarihi: 01/02/2018)

Görsel 51: Ayşegül Sadan'ın arşivinden alınmıştır.

Görsel 52: https://wallpaperstock.net/candle-light-wallpapers_w5408.html, (Eri-şim Tarihi: 01/02/2018)

Görsel 53: http://adwallpapers.xyz/75534-dragonfly-4k-ultra-hd-wallpaper.html, (Erişim Tarihi: 01/02/2018)

Görsel 54: https://wallboat.com/masjid-e-nabavi-madina-saudi-arabia-wallpaper, (Erişim Tarihi: 01/02/2018)

Görsel 55: Davut Bektaş'ın arşivinden alınmıştır.

Görsel 56: http://tr.phoneky.com/wallpapers/?id=w12w143923, (Erişim Tari-hi:08/02/2018)

Görsel 57: Tasarımcı tarafından düzenlenmiştir.

Görsel 58: Şeyma Nur Koçak'ın arşivinden alınmıştır.

Görsel 59: Şeyma Nur Koçak'ın arşivinden alınmıştır.

Görsel 60: Diyanet İşleri Başkanlığı arşivinden alınmıştır.

Görsel 61: www.shutterstock.com ID: 581928763, (Erişim Tarihi:08/02/2018)

Görsel 62: Ömer Faruk Yıldırım'ın arşivinden alınmıştır.

Görsel 63: https://www.notdefteri.net/wp-content/uploads/2015/04/muhammed-bahauddin-naksibend.jpg, (Erişim Tarihi: 05/07/2018.)

Görsel 64: http://turbelervecamiler.com/nevsehir-haci-bektas-i-veli-turbesi-nerede-nasil-gidilir/, (Erişim Tarihi: 05/07/2018.)

Görsel 65: http://www.nilufer.bel.tr/niluferbelediyesi-113-cemevi, (Erişim Tarihi: 05/07/2018.)

Görsel 66: http://www.istanbulalevidernegi.net/istanbul-alevi-dernegi-rizalik-cemi-alibeykoy-cemevi-2015.html, (Erişim Tarihi: 05/07/2018.)

Görsel 67: www.shutterstock.com ID: 641605555, (Erişim Tarihi:08/02/2018)

Görsel 68: http://www.istanbulalevidernegi.net/istanbul-alevi-dernegi-rizalik-cemi-alibeykoy-cemevi-2015.html, (Erişim Tarihi: 05/07/2018.)

Görsel 69: www.shutterstock.com ID: 618200021, (Erişim Tarihi:08/02/2018)

Görsel 70: http://www.haber7. - com/yasam/haber/2435256-asure-gunu-hangi-ibadetler-yapilmalidir-asure-gunu-onemi-ve-okunacak dualar-nelerdir, (Erişim Tarihi: 05/07/2018.)

İnternet Kaynakları

www.tdk.gov.tr

www.isam.org.tr

www.diyanet.gov.tr